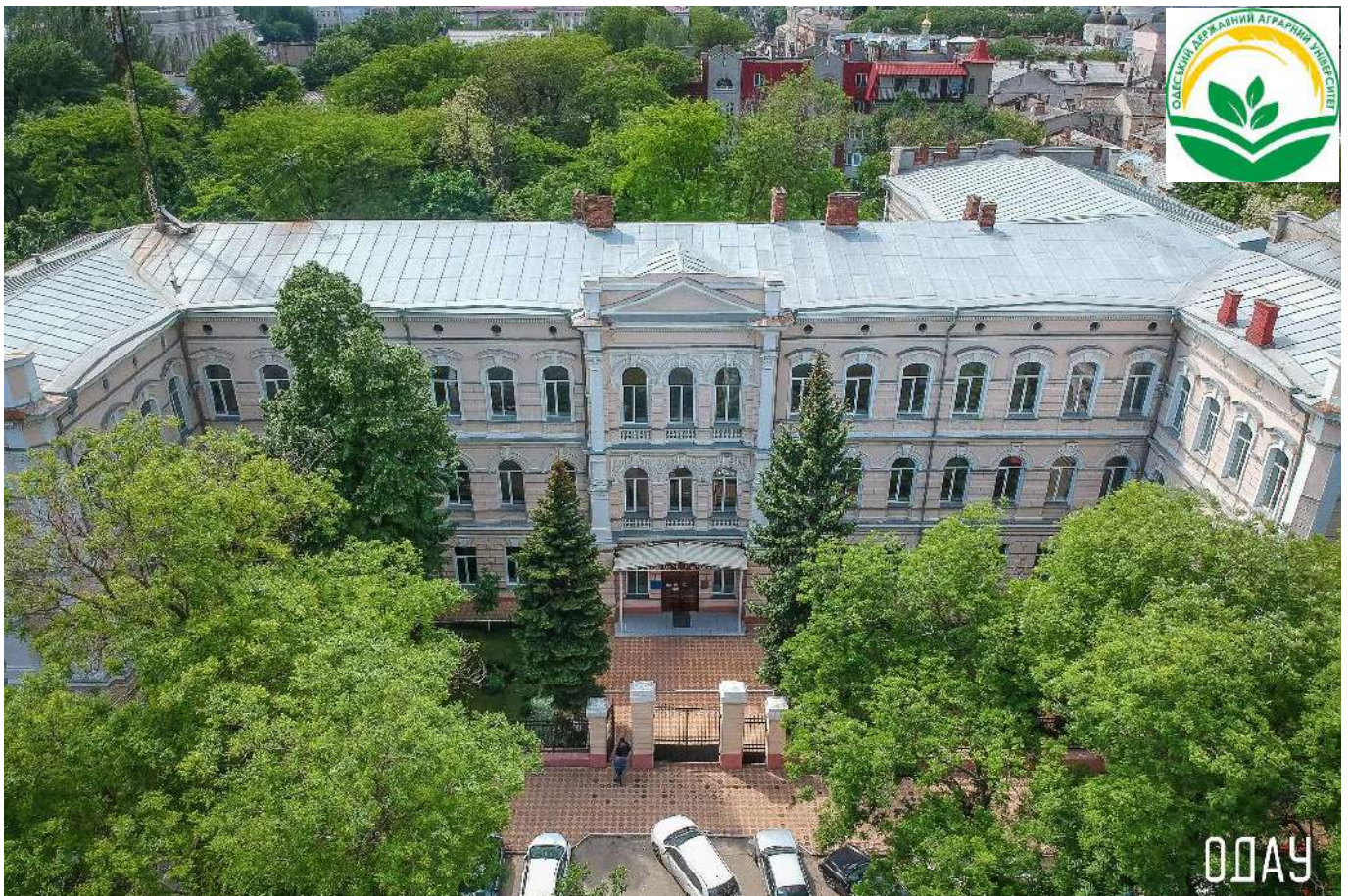

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

**«ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ»**

**Збірник матеріалів Наукового студентського форуму
(17 травня 2023 року)**

Одеса 2023

УДК 338.054.23:334.02

Проблеми та напрями розвитку економіки України в умовах війни: Збірник матеріалів Наукового студентського форуму, 17 травня 2023 року. Одеса, ОДАУ. 2023. 147 с.

У збірнику розглянуто проблеми та напрями розвитку економіки України в умовах війни, визначено ключові виклики та загрози в діяльності українського бізнесу, здійснено оцінку масштабних руйнувань цивільної інфраструктури та нанесених збитків, обґрунтовано теоретико-методичні та прикладні засади розвитку економічних відносин в сільському господарстві. Надано рекомендації з реформування економіки України після війни.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, представників органів влади та місцевого самоврядування.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради факультету економіки та управління Одеського державного аграрного університету протокол №9 від 01.06.2023 року.

Редакційна колегія:

Мацієвич Т.О. к.е.н., доцент, в.о. декана факультету економіки та управління, ОДАУ (голова ред.колегії)

Запша Г.М., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту, ОДАУ

Крюкова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри обліку і оподаткування, ОДАУ

Шабатура Т.С., д.е.н., професор, зав. кафедри економічної теорії та економіки підприємства, ОДАУ

Смолій Л.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, Уманський національний університет садівництва

Аверчева Н.О., к. е. н., доцент кафедри загальноекономічної підготовки, Херсонський державний аграрно-економічний університет

Найда А.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування, ОДАУ (відповідальний секретар)

Відповідальність за достовірність даних, зміст і якість матеріалів збірника несуть автори.

Shamotii Anna

Student of the specialty 073 "Management"

Odesa State Agrarian University

Odesa, Ukraine

Supervisor: Maiev Andrii,

PhD of Public Administration,

Senior lecturer of the Department of Social and Humanitarian Sciences

Odesa State Agrarian University.

Odesa, Ukraine

ECONOMIC AND FINANCIAL CONSEQUENCES OF RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE

War is one of the most devastating and exhausting experiences any country can go through. From the point of view of the economic and financial spheres, it can have a serious impact on the national economy and cause very significant losses in various areas. We have already felt how the Russian aggression considerably affected the economy and financial sphere of the country, leading to significant destruction of production capital and infrastructure, human losses and social conflicts [1]. The economy suffered huge losses, amounting in particular in 2022 to 29.2% of real GDP. In addition, the number of jobs and the population incomes decreased, leading to a reduction in the level of purchasing power and the amount of accumulated assets. As of 2022, more than 13.5 million people were forced to leave their homes, more than 7 million people were below the poverty line. The poverty rate reached 24% of the population [2]. Therefore, studying the economic consequences of the war is a very important topic that needs attention of economists, politicians and other interested parties, in order to identify the weak points that should be emphasized when developing a policy to stabilize the economy during the war.

The main factors that affect the state of the economy include:

- Reduction of production. The war causes a decrease in production in key sectors of the economy, which can lead to a decrease in income and the unemployment development.
- Increase in public spending. The government is forced to spend a lot of money to finance military operations, which can lead to an increase in the national debt and inflation.
- Reduction of investments. Armed conflict may deter investors from risking investing in Ukraine, which may lead to less investment and development.

- Breaking trade relations. The war may lead to a decline in international trade and a decrease in trade relations between Ukraine and other countries, which may negatively affect export revenues.

- Infrastructure destruction. Military action can destroy or damage infrastructure such as roads, bridges, pipelines, power stations, and other facilities, which can negatively impact economic development and increase repair costs.

- Deterioration of the country's image. Military aggression can cause deterioration of the country's image and scare away foreign investors and tourists.

The negative impact on the investment climate in the country reduces the interest of tourists in connection with the risk as a result of war uncertainty and economic turbulence after the war. If the conflict lasts for a long time, it can lead to an increase in the country's debt burden, which will generally lead to an increase in liabilities and deterioration of macroeconomic stability.

One more result is an increase in unemployment and a decrease in living standard of the population, which leads to a decline in spending on personal consumption and reducing consumer activity. Among other consequences there are:

- Changing the structure of the country's economy, reducing the volume of production of goods and services, changing priorities in production.

- Lowering of the country's credit rating and deterioration of the investment climate, which reduces the country's ability to attract foreign investment and credit resources.

- Change in the level and composition of state budget expenditures, increase in expenditures for military needs and decrease in social programs and infrastructure projects.

- Reduction of the exchange rate and devaluation of the national currency. This can happen due to uncertainty related to a military conflict, a decrease in confidence in the state currency as a consequence of serious changes in the national economy, difficulties in maintaining financial stability, etc.

In addition, reduced budget resources may force the government to raise tax rates and reduce social programs in order to compensate the losses.

Besides this, war can cause a population crisis and, accordingly, a loss of labor potential. At the same time, we can note the threat of mass migration, which can also lead to the loss of experience and other important resources for the country's economy. A large number of researchers and educators have gone abroad, this reduces the pedagogical and scientific personnel potential of Ukraine, because it is up to experienced and talented people to rebuild the state.

Accordingly, an armed conflict can have a serious impact on the national economy and finances, which is quite obvious. As a result of the war, the country

may experience budget deficits, currency depreciation, loss of labor potential and infrastructure, uncertainty about future economic and political stability, and other consequences such as state default. By paying attention to the study of this topic, public authorities can develop action plans to prevent wars or to quickly and firmly restore the economy after a military conflict.

Stabilization of the economy in the conditions of war is a complex task that requires a comprehensive approach and the implementation of various measures. To stabilize the economy of Ukraine in the conditions of war, the following measures can be considered:

First, elimination of corruption. Corruption is one of the biggest threats to Ukraine's economy, and in war conditions it becomes an even more serious problem. Therefore, it is necessary to take decisive measures to eliminate corruption, which will allow to remove a significant amount of illegal financial flows, being one of the causes of difficulties for the country's financial system.

Secondly, development of a balanced fiscal and monetary policy. It is necessary to carefully approach the issue of balancing the country's fiscal and monetary policy. On the one hand, war requires significant financial costs, on the other hand, budget deficits and inflation should be avoided. It is necessary to develop sustainable action plans and exercise control over the use of public funds [3].

Thirdly, export promotion. In war conditions, export restrictions are possible and new directions for further development must be found. Stimulating Ukrainian exports and expanding sales markets can be one of the effective measures. To do this, it is necessary to reduce the rates of duties, create favorable conditions for investments and support expert and logistic services of enterprises.

Fourth, creation of sustainable infrastructure. Infrastructure is an important component of the economy. It is essential to elaborate a plan for the development of its various components, including the road network, railway construction, communications, and others. Electricity security has become an urgent issue, which now requires actions in two directions, namely the expansion and development of the system to form a reserve of electricity and the construction of protective structures, for safe operation and reduction of the risk of destruction. This will provide a stable foundation for the development and recovery of the economy and will ensure the stabilization of electricity exports abroad.

And the last point, the development of digital technologies. During the war, the role of the digital sector of the economy becomes no less important. The development of digital technologies, the expansion of Internet access, and the provision of cyber security will become an important component for economic stability during the war.

In general, the stabilization of Ukraine's economy in the conditions of war requires the implementation of various comprehensive measures, including the strengthening of the business environment, the balanced fiscal and monetary policy, the development of infrastructure and digital sector, and the promotion of exports. It is important to act on all fronts in order to ensure sustainable development of the economy and the country as a whole.

References:

1. Війна знищила 35% економіки України. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viy-na-znishchila-35-ekonomiki-ukrajini-oon-12122658.html> (Date of access: 12.05.2023).
2. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html#:~:text=Війна%20призвела%20до%20скорочення%20робочих,змушені%20були%20покинути%20свої%20домівки (Date of access: 13.05.2023).
3. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/> (Date of access: 12.05.2023).

Абгаш Т. І.

здобувачка вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Петренко О. П.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ЗНАЧЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ПІДВИЩЕННІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з ключових категорій у фінансовій сфері підприємства є власний капітал. Власний капітал - це частина активів підприємства, яка належить підприємству, тобто джерелами його утворення є прибуток, отриманий підприємством та вклади власників. Власний капітал є важливим фактором, який впливає на стан фінансової стійкості та рентабельності підприємства.

Суть та важливість власного капіталу полягає в його функціях:

1. Заснувальна функція – власний капітал є фінансовим джерелом для запуску нового суб'єкта господарювання;

2. Гарантуюча функція – розмір власного капіталу прямо впливає на розмір платоспроможності підприємства яка є головним інтересом кредиторів;

3. Захисна функція – власний капітал є джерелом покривання збитків підприємства. Чим більший власний капітал, тим менше загроза для власників підприємства у раз збиткової діяльності;

4. Фінансова функція – внески у власний капітал (грошові, майно, споруда, цінні папери) можуть використовуватися для фінансування діяльності підприємства, розвитку операційної діяльності і погашення заборгованостей.

5. Розподільча функція – прибуток, одержаний в кінці року, розподіляється між власниками підприємства у розмірі їхньої частки або вкладається у резервний/статутний капітал;

6. Управлінська функція – за законом власники підприємства можуть приймати участь у його керуванні, назначати керівні органи, відповідальних осіб, керуючі комісії і т.д.

7. Рекламна функція – розмір власного капіталу визначає рівень солідності та репутації підприємства і очах кредиторів, постачальників, кваліфікованих кадрів.

Оптимальне використання власного капіталу забезпечує стабільний розвиток та платоспроможність підприємства. Підвищення платоспроможності – це одна з головних задач для будь якого підприємства, визначає його здатність виплатити зобов'язання перед кредиторами та забезпечити своє функціонування на ринку. Тому, для забезпечення високого рівня платоспроможності та ліквідності підприємства потрібно постійно здійснювати аналіз господарської діяльності для визначення оптимальної структури капіталу та ефективних, раціональних напрямів його використання [1, с.256].

Використання власного капіталу може бути ефективним інструментом для збільшення платоспроможності підприємства. Це може бути досягнуто через збільшення вартості активів, зниження рівня заборгованості, підвищення рентабельності та ефективності діяльності. На думку деяких авторів [2, с.107], вирішення питань щодо оптимізації структури капіталу, пошук шляхів підвищення ефективності його використання є частиною фінансової стратегії підприємства.

Один з основних способів використання власного капіталу для підвищення платоспроможності підприємства - це інвестування в розвиток бізнесу. Інвестиції можуть бути направлені на покращення технологій, розширення асортименту продукції, відкриття нових напрямків діяльності, покращення

якості товарів та послуг, збільшення обсягів виробництва та інші заходи, які забезпечать більшу ефективність підприємства. При цьому важливо враховувати ризики, пов'язані з використанням власного капіталу. Велика частина капіталу, вкладеного в розвиток підприємства, може бути зареєстрована як заборгованість перед акціонерами, що може призвести до зменшення прибутку підприємства. Тому, при використанні власного капіталу, важливо забезпечити баланс між потребами підприємства в інвестиціях та максимально можливою кількістю капіталу, яка може бути відведена на інвестиції.

Використання власного капіталу дозволяє підприємству зберегти контроль над своїми виробничими факторами та майном, що забезпечує більшу свободу дій та можливість впроваджувати стратегії, які можуть сприяти підвищенню платоспроможності підприємства.

Дослідження проведено на прикладі СВК "РОДИНА" Саратського району Одеської області (таблиці 1).

Таблиця 1

Структура та динаміка власного капіталу в СВК "РОДИНА"

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022р. до 2020р., %
Власний капітал, всього (тис. грн.): в т.ч.	41 897	104 295	126 505	В 3 р.
Зареєстрований (пайовий) капітал	3 341	3 341	3 341	100
Додатковий капітал, тис.грн.	28 344	66 978	73 195	В 2,5р.
Резервний капітал, тис. грн	6 172	18 570	28 570	В 4,6р.
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн	4 040	15 406	21 399	В 5,3р.

Джерело: розраховано автором

Виходячи з даних таблиці ми можемо побачити зростання всіх показників, крім зареєстрованого капіталу. Власний капітал у 2022 році порівняно з 2020 роком виріс на в три рази, додатковий капітал на в 2,5р., резервний капітал в 4,6 раз і нерозподілений прибуток (непокритий збиток) в 5,3 рази%. Тобто можна визначити, що на підприємстві відбулося значне покращення забезпеченістю власним капіталом.

Сталий розвиток економіки України потребує розв'язання низки невідкладних завдань, одним з яких постає підвищення ефективності використання капіталу суб'єкту господарювання [3, с.37]. Тому, розглянемо рентабельність власного капіталу на рис.1.

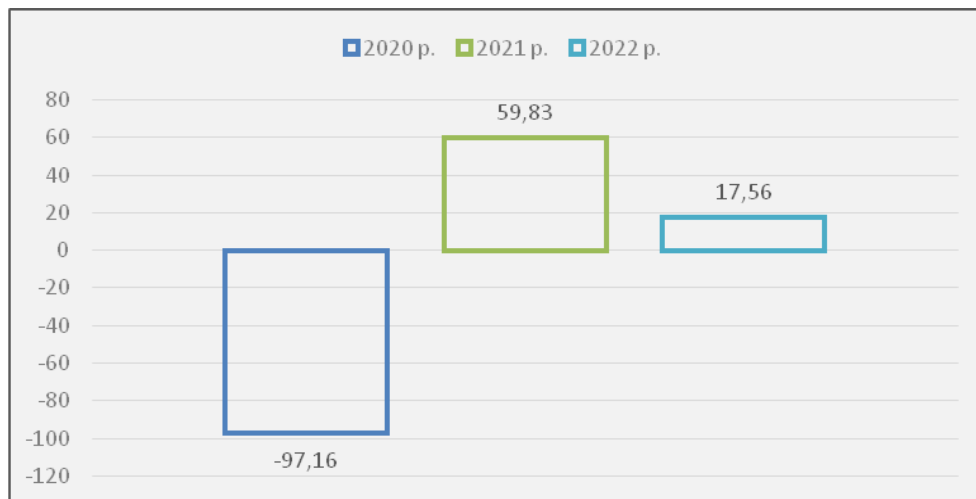

Рис. 1. Рентабельність власного капіталу СВК "РОДИНА"

Джерело: побудовано автором

Як видно на рисунку 1 рівень рентабельності власного капіталу найвищий у 2021 році не зважаючи на вищий розмір власного капіталу у 2022 році. Це може свідчити про більш ефективне використання ресурсів підприємства. Отже, розглянемо які зміни зі зростанням власного капіталу на СВК «Родина» відбулися в платоспроможності підприємства (таблиця 2).

Таблиця 2

Основні показники платоспроможності в СВК "РОДИНА"

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022р. від 2020р. (+,-)
Коефіцієнт платоспроможності	0,93	1,66	3,37	2,44
Коефіцієнт покриття	1,16	1,96	3,18	2,02
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,01	0,07	0,15	0,14

Джерело: розраховано автором

Дані таблиці 2 показують позитивну тенденцію зросту показників платоспроможності підприємства. Коефіцієнт платоспроможності у 2022 році порівняно з 2020 роком виріс на 2,44, коефіцієнт покриття виріс на 2,02, а коефіцієнт швидкої ліквідності на 0,14. Значення коефіцієнту швидкої ліквідності менше нормативного значення, проте має тенденцію до збільшення. Це може свідчити про недостатню ліквідність підприємства та можливі проблеми з погашенням поточних зобов'язань. Проте, підвищення рівня коефіцієнту швидкої ліквідності може бути досягнуто за допомогою

раціонального управління фінансами, ефективного управління запасами, відкладання витрат на більш пізній період, збільшення продажів та покращенням управління кредитами.

Отже, ефективне використання власного капіталу є важливим фактором у підвищенні платоспроможності підприємства. Воно дозволяє підприємству збільшувати свою конкурентоспроможність та гнучкість, зменшувати ризики та залежність від зовнішніх джерел фінансування, а також зберігати контроль над своїм бізнесом. Але не варто нехтувати іншими показниками і для кращого результату слід проводити діагностику діяльності підприємства і виправляти виявлені помилки.

Література:

1. Майборода О.Є. Косарева І.П. Лесняк А.О. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. 2017. № 2 (18). С. 256-260. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/49.pdf> (дата звернення: 10.05.2023).

2. Петренко О. П., Азарян Е.М. Управління капіталом підприємства. Збірник тез доповідей за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління -2022» (м. Одеса, 10 листопада 2022 р.), НУОП. Одеса, 2022. С. 107-109 URL: https://economics.net.ua/files/science/admin_men/2022/tezy.pdf (дата звернення: 10.05.2023).

3. Петренко О. П., Шевченко А.А. Максимізація рівня рентабельності капіталу підприємства за допомогою фінансового левереджа. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo- Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii (27.02.2018). Warszawa, 2018. P. 37-39.

Бірагова О.В.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шевченко А.А.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тільки країна почала оговтуватися від наслідків пандемії Covid-19 та відновлювати економічну привабливість на зовнішньому і внутрішньому ринках, як початок 2022 став роком, який приніс ще більших руйнувань та збитків. Повномасштабне вторгнення з боку Росії суттєво вплинуло на агросектор України, особливо це відобразилось на потенційних складових.

Серед головних проблем, які сповільнюють потенційний розвиток підприємств в таких надскладних умовах, можна виділити наступні:

- тимчасова окупація територій, знищення аграрних об'єктів та сільськогосподарської техніки – призвело до зниження виробництва і посівної площі;
- погіршення екологічної ситуації в країні внаслідок бойових дій;
- проблеми з реалізацією продукції, яка в першу чергу, пов'язана з відсутністю вільного доступу та блокування морських портів;
- вплив на ринок праці, що ускладнює утримувати та/або знаходити кадровий потенціал;
- недостатність кредитних коштів;
- бойові дії – це фундамент нестабільності та невизначеності для країни, і як наслідок, менше приваблюють потенційних інвесторів;
- непередбачуване зростання інфляції – за даними МінФіну у 2022р. індекс споживчих цін становить 126,6% [3];
- зниження показників ВВП;
- слаба фінансова стійкість підприємства, яка знаходиться на межі банкрутства – за даними ЕВА лише 5% підприємств мають фінансову стійкість на рік або більше [2, с. 12];

– втрати у паливно-енергетичній галузі, зокрема руйнування у 2022 році Кременчуцького нафтопереробного заводу призвело до нестачі дизельного палива, яке використовується для сільськогосподарської техніки; залежність від енергоресурсів, які пов'язані з вирощуванням та переробкою сільськогосподарської продукції.

До повномасштабного вторгнення сільське господарство в Україні мало динамічний розвиток. За останні роки було здійснено ряд заходів, які сприяли цьому, а саме: покращення ефективності виробництва, підвищення якості продукції, збільшення посівної площі, модернізація, інновації, збільшення експорту, залучення інвестиції та ін.. Все це призвело до того, що за підсумками 2021 року Україна мала найвищий приріст виробництва – 14,4% [1].

Ефективний та стабільний агропромисловий комплекс України є ключовим фактором глобальної продовольчої безпеки, виступаючи одним із найбільших світових виробників зернових культур, соняшнику, ріпаку та ін. Такий потенціал у розвитку сприяв залученню інвестицій, інновацій та модернізацію у галузь. Агресія принесла руйнування довголітніх та ретельно налагоджених процесів в АПК. Аграрії країни постали перед справжнім випробуванням.

Згідно з даними, офіційно опублікованими у дослідженні «Огляд збитків від війни в сільському господарстві України», який був підготовлений KSE Institute та Мінагрополітики України, загальні збитки від війни станом на 11.11.2022 року внаслідок війни сягають \$6,6 млрд [1]. За структурою пошкоджень, найбільші збитки отримала сільськогосподарська техніка – 44% та вироблена продукція – 28% [4, с. 1-2].

Асоціацією «Український клуб аграрного бізнесу» була створена електронна платформа для фіксації та документації зазнаних збитків, яка є важливою ланкою для подальшої відбудови сільського господарства [7; 8].

Згідно з оцінками European Business Association за підсумками 2022 року підприємства в Україні функціонують за наступною динамікою: 42% підприємств зовсім не працюють та 31% - зупинили свою діяльність, але шукають шляхи для подальшого відновлення роботи [2, с. 11].

Незважаючи на складнощі та виклики аграрний сектор зумів пристосуватися та адаптуватися до роботи в умовах воєнного стану. Він залишився майже основною галуззю з потенціалом для подальшого розвитку та може відігравати важливу роль у відновленні всієї національної економіки країни. Однак, досягнення цієї мети можливо при умові державної аграрної політики та фінансової підтримки.

На початку 2023 року спостерігається підвищення ефективності логістики на всіх етапах: зниження вартості вагонів-зерновозів, перевезень, фрахтувань

тощо. На думку заступника директора департаменту комерційної роботи АТ «Укрзалізниця» Валерія Ткачова зниження логістики може досягти до 20% у доларовому еквіваленті. Це стане можливим завдяки покращенню балансу між попитом та пропозицією [5].

За результатами березня 2023 року, експортні перевезення АТ «Укрзалізниця» досягли 12,2 млн т вантажів, що є найкращим результатом з початку війни. Найбільшу частку в структурі експортних перевезень займають зернові вантажі, які складають 47% [6]. Зауважимо, що до повномасштабної ескалації конфлікту, зернові перевезення складали менше 12%.

Для розвитку потенціалу в галузі агросектора за допомогою США було створено Ініціативу стійкості сільського господарства (AGRI-Ukraine) на \$100 млн до 2023 року, мета якого забезпечити доступ до сільськогосподарських ресурсів: насіння, добрива, обладнання та пестициди, а також покращити інфраструктуру для ефективного експорту та переробки продукції [10].

Також, USAID було створено програму, яка надає 367 млн грн в межах 20 проектів для розвитку аграрного і сільського напрямку. Очікується, що сума кожного із проектів не буде перевищувати 36 млн грн. Кінцевий термін подачі заявок першого етапу закінчується 15 травня 2023 року.

Крім цього, USAID виступає потужним лідером ще багатьох програм, які націлені на підтримку та розвиток економічної галузі України:

- впровадження нових технологій (наприклад використання багаторазових м'яких контейнерів - максібеги);

- програма «Конкурентоспроможна економіка України», яка стартувала 25 липня 2022 р. і приймає заявки до 24 липня 2023 р.;

- залучення програми підтримки добрив на різноманітні культури;

- підтримка на фінансування та розширення елеваторної галузі тощо.

- З боку державного сектора були зроблені головні кроки для підтримки аграрного сектору країни:

- впроваджена спрощена процедура реєстрації сільськогосподарської техніки (зміни до постанови Кабінету Міністрів України нова редакція від 12.04.2022 р. №434);

- у межах програми «Доступні кредити 5-7-9%» у 2022 році аграрії отримали 38,5 млрд грн [11; 12] та продовжена до 2024р.;

- з 2022 року впровадження грантових програм для аграріїв, які можуть податися через ДАР та включає: виплату на гектар землі та на дотацію за утримання корів; субсидія на одиницю оброблюваних угідь; бюджетна аграрна підтримка, яка фінансується коштами ЄС тощо;

– розпочалася реалізація реформи гідротехнічної меліорації земель за підтримки СТОВ «Дружба», тобто збільшення поливної площі при цьому не деградувати ґрунт;

– впроваджені інформаційні сервіси (наприклад «Огляд ринку») та освітні сервіси - «Grow up: Agro» та ін.

Отже, беручи до уваги усі негативні наслідки, слід зазначити, що аграрний сектор є важливою галуззю економіки країни. Україна має значний потенціал для виробництва сільськогосподарської продукції, завдяки своїм природним ресурсам, кліматичним умовам та географічному положенню. Забезпечення продовольчою безпеки держави є критично важливою задачею в умовах воєнного стану та у після воєнний період. Тому держава повинна надати необхідну допомогу та сприяти розвитку аграрного сектору.

Література:

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України: офіційний веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 09.01.2022; 11.11.2022; 23.03.2023).

2. Бізнес під час війни. Україна 2022. Результати опитування Європейської бізнес асоціації. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/biznes-pid-chas-vijny.pdf>

3. МінФін: офіційний веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 12.04.2023).

4. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. 10 листопада 2022. Вип. 2. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/damagesreportissue2ua-1.pdf>

5. Ткачов В. У 2023 році вартість зернової логістики зменшиться на 10-20%. URL: <https://landlord.ua/> (дата звернення: 02.02.2023).

6. Колісниченко В. «Укрзалізниця» в березні збільшила експортні перевезення руди на 30% м./м. URL: <https://gmk.center/ua> (дата звернення: 05.04.2023).

7. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.04.2022; 01.06.2022).

8. Український клуб аграрного бізнесу: офіційний веб-сайт. URL: <https://damagedagro.in.ua/>.

9. Руслан В.М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни URL: <https://niss.gov.ua/> (дата звернення: 14.09.2022).

10. USAID from the American people: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.usaid.gov/> (дата звернення: 19.07.2022)

11. Дія. Бізнес: офіційний веб-сайт: <https://business.diia.gov.ua/> (дата звернення: 08.06.2022; 25.07.2022; 29.08.2022; 08.12.2022)

12. Доступні кредити 5-7-9%. Державна програма: офіційний веб-сайт. URL <https://5-7-9.gov.ua/> (дата звернення: 02.02.2023).

Бойчук Е.О.,
*здобувачка вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*
Науковий керівник: Мельничук О.І.,
*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються економічною та політичною нестабільністю економіки країни через повномасштабну збройну агресію Росії проти України, підприємства не завжди здатні адекватно реагувати на зміни зовнішнього й внутрішнього середовища, в результаті чого можуть потрапити у кризові ситуації. Ключовими чинниками зниження кризостійкості сільськогосподарських підприємств є скорочення посівних площ, зниження рівня урожайності, ускладнення агрокліматичних умов через посуху останніх років, руйнування інфраструктури та логістичних ланцюгів, обмеження експорту, зростання цін на мінеральні добрива, пестициди, що призводить до нераціонального використання ресурсів та недотримання технологій виробництва. При таких нестандартних умовах методичним фундаментом для вирішення даних завдань постає формування стратегії антикризового управління.

На сьогодні серед фахівців немає єдиного підходу як щодо тлумачення сутності кризи, так і щодо змісту стратегії антикризового управління. Так, криза – багатоступеневу багатоступеневоекономічну категорію, сутність якої наведена в основних підходах:

1) криза як значна проблема (ситуація), результатом якої є висока ймовірність негативних наслідків;

- 2) криза як природний процес, що відбувається у життєдіяльності системи;
- 3) криза як порушення рівноваги соціально-економічної системи [1, с. 14].

Криза у сільськогосподарському підприємстві – це виявлення невідповідностей та диспропорцій у значеннях фінансових показників із можливістю їх уникнення чи подолання. Це процес, котрий менеджери сприймають як надзвичайно помітний, у деяких випадках несподіваний та потенційно руйнівний.

Так, Головач К.С. в діяльності сільськогосподарських підприємств виділяє чотири рівня розвитку кризи, а саме:

- I рівень – зниження рентабельності та розміру прибутку, що зумовлює нестійкий фінансовий стан підприємства при скороченні джерел і резервів розвитку;

- II рівень – збиткова виробнича діяльність всього підприємства або підрозділів;

- III рівень – відсутність резервного капіталу, що призводить до скорочення виробництва через використання частини коштів оборотного капіталу на погашення збитків;

- IV рівень – неплатоспроможність (банкрутство), що є критичним моментом через відсутність коштів для здійснення скороченого відтворення та сплати за зобов'язаннями. Виникає загроза щодо зупинки виробництва та високої ймовірності банкрутства підприємства [2, с. 195].

Перший та другий рівень характеризує кризу як легку (м'яку), оскільки має характер невизначеності. Тому на цих рівнях існує висока можливість керованості ситуації на підприємстві та попередження до глибокого стану кризи. Третій та четвертий рівень кризи характеризується наближенням до повної або часткової неплатоспроможності підприємства, відповідно потребує вжиття негайних управлінських заходів щодо виходу з такої ситуації. Наявність такої ситуації на підприємстві, на нашу думку, вимагає розробки стратегії антикризового управління, метою якої є приведення підприємства до стану нормального функціонування.

У науковій літературі тлумачення стратегії антикризового управління діяльністю підприємства розглядається з різних підходів, основні з яких представлені на рис. 1. Подібність у трактуванні мають стратегічний та інструментальний підходи, у яких підкреслюється важливість урахування середовища функціонування підприємства. Враховуючи всі вище представлені підходи, ми найбільше погоджуємось із комплексним трактуванням цього поняття, адже стратегія антикризового управління включає в себе не тільки ліквідацію наслідків кризи, а й її попередження.

Рис. 1. Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «стратегія антикризового управління»

Джерело: [3, с. 72]

Виходячи з вищенаведеного, можемо сформулювати визначення стратегії антикризового управління як стратегії, основним завданням якої є оптимізація роботи підприємства в умовах спаду, зниження основних фінансових показників діяльності і загрози для банкрутства.

Стратегія антикризового управління передбачає вжиття керівництвом підприємства управлінських заходів, пов'язаних із зменшенням витрат, скороченням обсягів виробництва, ліквідацією окремих підрозділів, залученням додаткових ресурсів, які забезпечить позитивний результат.

Для ефективного реалізації стратегії антикризового управління на підприємстві необхідне обґрунтування процесу її формування.

Багато науковців приділили увагу даному питанню, так Токмакова І.В, Панченко Н.Г. та Кургузова М.Ю. виділяють 3 етапи, які узагальнено в такій послідовності: планування, розробка та реалізація стратегії [3, с. 78]. Інші вчені деталізували наданий процес, наприклад Ковалевська А. В. окреслила 5 етапів:

I. Аналіз діяльності підприємства, виявлення проблем та визначення глибини кризи.

II. Формування стратегії антикризового управління.

III. Розробка функціональних (виробнича, маркетингова, фінансова та інші) стратегій антикризового управління.

IV. Формування організаційної структури управління, що забезпечить реалізацію стратегії антикризового управління.

V. Реалізація стратегії антикризового управління та контроль за її виконання [4, с. 88].

Зосимова Ж.С. запропонувала більш детальну послідовність етапів розробки стратегії антикризового управління підприємства (рис. 2) [5, с. 11]. Слід відмітити, що розробка будь-якої стратегії починається із аналізу зовнішнього середовища. Крім того, при формуванні стратегії антикризового управління важливим є визначення кризового стану підприємства та розподілу підприємств за типом їх стійкості (стійкі, нестійкі, кризові). Реалізація стратегії антикризового управління на основі наведеної послідовності етапів дозволить розробити ефективні заходи для недопущення та мінімізації виникнення криз або для їх подолання на вітчизняних підприємствах.

Як видно з представлено рисунку, розробка стратегії антикризового управління передбачає використання системи методів експрес діагностики фінансового стану, що спрямовано на впровадження можливого захисту від банкрутства.

Серед методів діагностики кризових явищ Кривовязнюк І.В. виділяє аналіз виробничо-економічних показників господарської діяльності підприємства, експрес діагностика фінансово-господарської діяльності, поглиблену експрес-діагностику, аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, комплексну економічну діагностику підприємства та оцінку ймовірності банкрутства.

Редькін Д.О. пропонує здійснювати аналіз діяльності підприємства відповідно до масштабів та глибини кризи [6, с. 40]. При цьому відповідно до запропонованого ним методу виділяє 5 рівнів глибини криз: перший рівень (легка криза) криза платоспроможності, другий рівень (середній кризовий стан) криза прибутковості, третій рівень (поглиблена криза) криза фінансової стійкості і фінансово-економічної безпеки, четвертий рівень (глибока криза) криза джерел формування фінансових потоків, п'ятий рівень (економічна і фінансова катастрофа) криза банкрутства.

Рис. 2. Основні етапи формування стратегії антикризового управління в умовах нестабільного зовнішнього середовища

Джерело: [5, с. 11]

Таким чином, формування стратегії антикризового управління має підпорядковуватись низці вимог: підпорядкованість стратегічним пріоритетам підприємства; своєчасність і гнучкість реакції на нові зовнішні і ендогенні чинники, що здійснюють вплив на результати господарської діяльності підприємства; кількісна і якісна вимірюваність параметрів та результатів антикризових заходів; конкретність змісту для виконавців. Стратегію антикризового управління доречно вважати способом досягнення підприємством основної мети діяльності з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які є джерелом виникнення кризових явищ, внаслідок яких підприємство може потрапити в кризовий стан.

Література:

1. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ: Видавничий дім "Кондор", 2020. 396 с.
2. Головач К.С. Особливості кризи в сільськогосподарських підприємствах та антикризове управління. *Вісник ЖНАЕУ*. 2014. № 1/2 (2). С. 193-202.
3. Токмакова І.В., Панченко Н.Г., Кургузова М.Ю. Розроблення антикризової стратегії підприємства в умовах цифрової трансформації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2021/2022. № 76-77. С. 70-80.
4. Ковалевська А. В. Антикризове управління підприємством. Конспект лекцій. Харків ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2016. 140 с.
5. Зосимова Ж.С. Розробка антикризової стратегії підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04; [Харківський національний економічний університет]. Харків, 2013. 20 с.
6. Редькін Д.О. Методичні підходи до оцінки масштабів кризи на підприємствах АПВ. *Економіка: реалії часу*. 2013. №5(10). С. 38-45.

Бондар Д.В.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Крюкова І.О.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ ВІДНОСИНАМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ЗА УМОВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

Поширення глобальної концепції сталого розвитку поступово призводить до зміни стратегічних цілей і завдань бізнесу, які, поряд із комерційними пріоритетами, доповнюються орієнтирами досягнення суспільних інтересів. Аграрна сфера є виключно важливою галуззю у контексті розв'язання завдань сталого розвитку світового суспільства та підвищення рівня якості життя

населення [1]. Аграрні підприємства все більше усвідомлюють свою відповідальність, яка розповсюджується на всі аспекти господарської діяльності: виробничу, екологічну, відносини зі стейкхолдерами, державою, персоналом тощо. На засадах сталих соціально-економічних та екологічних відносин ґрунтуються стратегії розвитку агрокомпаній та система середньо- і короткострокових цілей. Стратегічні орієнтири сталості можуть бути досягнуті за умови зацікавленості всіх партнерів у межах ланцюгу агровартості. При цьому, виключного значення для виробництва якісної, безпечної сільськогосподарської продукції та розв'язання завдання забезпечення продовольчої безпеки, має система відносин компанії з постачальниками і підрядниками.

Постачальники і підрядники – важливі учасники ланцюга постачання, від яких залежить обсяг, якість виробництва сільськогосподарської продукції та можливості здобуття конкурентних переваг агрокомпанією на ринку. За останні роки сталість у ланцюгах постачання стала одним з визначальних факторів забезпечення сталості агробізнесу. Виклики і загрози, пов'язані із виникненням світової пандемії Covid-19, структурні трансформації національної економіки, загрози військового стану продемонстрували виключну важливість сталого матеріально-технічного забезпечення та необхідність надійних постачальників і партнерів. Такі виклики і загрози сприяли розвитку господарських відносин у межах агроланцюгів, підвищенню рівня соціальної відповідальності компаній та зміцненню партнерства. Підвищення результативності управління відносинами з постачальниками і підрядниками на засадах сталого агробізнесу вимагає системного підходу у частині напрямів і механізмів реалізації таких господарських відносин (рис. 1).

Сьогодні у світі під впливом активних тенденцій сталого розвитку формуються нові моделі управління агроланцюгами та відносинами із постачальниками і підрядниками. Широке розповсюдження у світовій практиці отримала модель ВМР (управління продуктивністю постачальників), моделі СРМ (управління виконанням договірних контрактів) або SRM – системна модель управління відносинами із постачальниками і підрядниками.

У цифровій площині використовуються механізми штучного інтелекту, блок-чейну, платформених можливостей для пошуку оптимального постачальника, оптимізації витрат, збалансування економічної вигоди та ризиків у межах агроланцюгів.

Виключно важливим стратегічним завданням управління системою агропостачання за сучасних умов та у майбутній перспективі постає створення інклюзивних ланцюгів постачання. Інклюзивні агроланцюги мають сформувати

рівні, справедливі та прозорі можливості доступу всіх аграрних бізнес-суб'єктів до ринку матеріально-технічних ресурсів і капіталу [2]. За такого інклюзивного механізму агровиробники матимуть однакові умови залучення матеріально-технічних та інших ресурсів до процесу виробництва, незалежно від фінансово-економічного потенціалу, масштабів діяльності та вартості іміджевого капіталу.

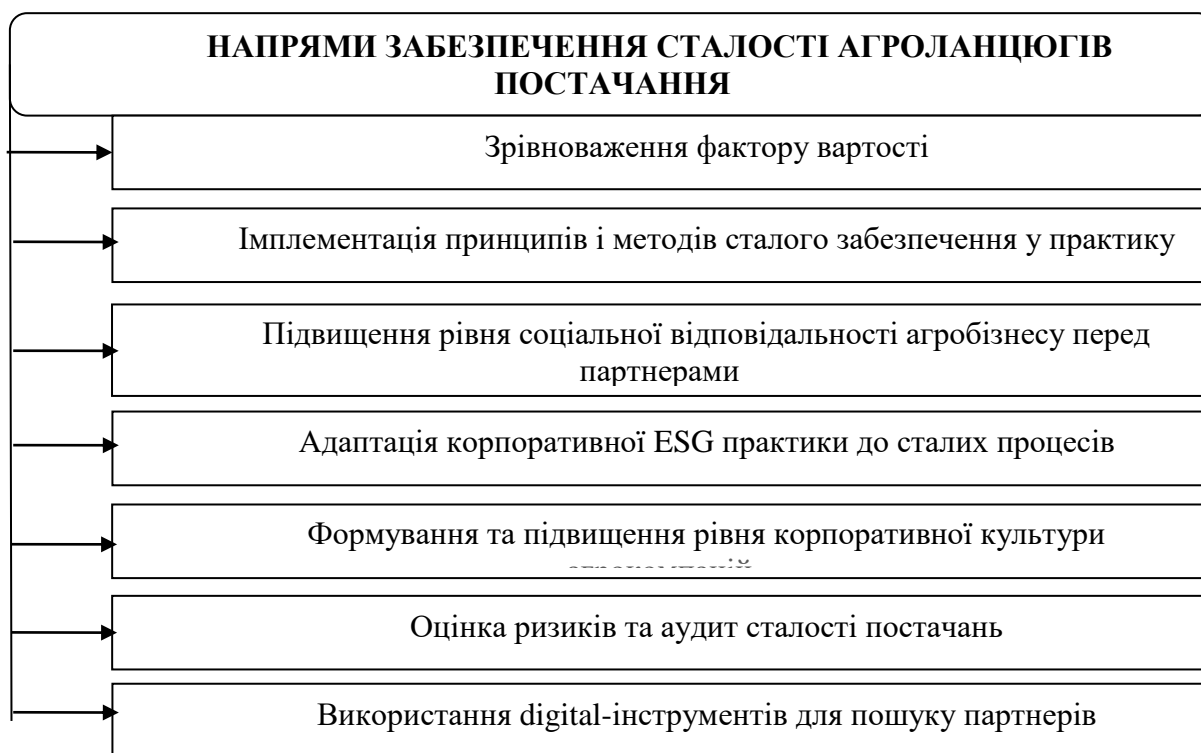

Рис. 1. Напрями забезпечення сталості агроланцюгів постачання

Джерело: авторська розробка

Інклюзивні ланцюги постачання мають на меті наступні стратегічні пріоритетні орієнтири: 1) підвищення рівня конкурентоспроможності агровиробництва на засадах сталого розвитку; 2) розвиток сільських територій; 3) задоволення інтересів агробізнесу, територіальних сільських громад та суспільства у цілому. Виключним пріоритетом створення сталих агроланцюгів постачання є екологічна нейтральність і толерантність агросектору до навколишнього середовища та збереження біорізноманіття. Функціонування інклюзивних агроланцюгів постачання має також корисний похідний ефект, який проявляється у створенні додаткових робочих місць, підвищення рівня зайнятості сільського населення та рівня якості його життя. Результатом дії інклюзивних агроланцюгів постачання має стати не тільки збільшення виробництва якісної, безпечної до економічно доступної агропродукції і

продуктів харчування, а й зростання частки доданої вартості галузі у сукупному продукті.

Зміна споживчої поведінки, регламентів і стандартів до продуктів харчування і сільськогосподарської сировини, тренди здорового способу життя і екологічного агровиробництва в подальшому вимагатимуть зміни критеріїв якості сировини, матеріалів, мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин, які технологічно споживаються у процесі агровиробництва. Поступово на зміну традиційним видам виробничих запасів приходять біоматеріали та продукти, які дають змогу виробляти екологічно чисту продукцію сільського господарства. Це також вимагає зміни політики управління постачанням, виходу агровиробників на нові ресурсні ринки та пошуку нових стратегічних партнерів [3]. Розвиток екологічного потенціалу агропостачання матиме все більшого значення для досягнення цілей і завдань сталого розвитку агросектору. У свою чергу, це вимагає подальшого удосконалення облікової політики, внутрішньогосподарського управлінського інструментарію, методики обліку та звітності у сільськогосподарських підприємствах. Стале управління відносин з постачальниками і підрядниками має стати частиною загальної системи сталого обліку і звітності, яка вже сьогодні активно формується та набуває розвитку.

Література:

1. Інклюзивний сільський розвиток в Україні: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України О.М. Бородіної ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Електрон. ресурс. Київ, 2020. 257 с.
2. Inclusive Food Value Chains in Sustainable Production and Consumption. ENVforum Annual Conference 2020. Stockholm Environment Institute. URL: https://asef.org/wp-content/uploads/2021/01/Policy-Brief-Stream2_on-Food-SEI.pdf
3. Stepanenko S., Kryukova I., Vlasenko T. Eco-oriented agriculture as a development driver of inclusive agribusiness. Економіка розвитку. 2023. Т. 22. № 1. С. 20-30.

Волчанова Х.М.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

Трофименко В.С.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.,
к.е.н.доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державний фінансовий контроль є ключовим принципом в управлінні державними фінансами. У наш час він є дуже необхідним та цінним, оскільки він дає змогу забезпечити дотримання законів та правових актів, які видаються органами влади. Також він дає змогу контролювати розподіл та використання коштів державного бюджету, виявити і попередити про помилки і недоліки в роботі учасників управління, також дає змогу виявити певні порушення. У період воєнного стану, державний фінансовий контроль є ще необхіднішим, оскільки ним здійснюється контроль та використання державного бюджету, контроль за ефективним розподілом бюджету держави та направленню їх на оборону країни, соціальний захист та безпеку, згідно з воєнним часом у нашій державі.

Обов'язковою складовою фінансової політики на рівні держави є організація та управління робочою системою фінансового контролю як єдиного механізму. Відповідно до цього, організація будови та вдосконалення процедури фінансового контролю має проводитись як системний і першочерговий захід у загальній системі управління фінансами на засадах єдиного механізму управління. Присутність фінансового контролю з об'єктивної сторони визначається тим положенням, що фінанси як економічна категорія виконують не тільки розподільчу, проте й контрольну функцію. А

тому, відповідно, процеси розподілу та використання державою та адміністративно - територіальними інститутами фінансових ресурсів має обов'язково включати контроль за цими процесами [1]

За словами Хмелькова А.В: « Державний фінансовий контроль є однією з важливих функцій державного управління, яка полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування й ефективного використання фінансових ресурсів держави для досягнення поставлених нею цілей у сфері фінансів.»[2]

24 лютого 2022 року через повномасштабне вторгнення російської федерації на території незалежної України, був введений воєнний стан. Цей день змінив життя кожного українця, а також змінилася і система державного фінансового контролю.

Басанцевим І.В. визначено, що: «Система державного фінансового контролю є невід'ємною частиною державного управління. Жодна країна в світі не відмовляється від важелів контролю та цілеспрямованого впливу на ринкові відносини, що є невід'ємною умовою підтримки соціальної стабільності.» [3]

Основними задачами державного фінансового контролю є:

- Виявлення порушення принципів законності їх діяльності на рівні об'єкта контролю, перевірка ефективності роботи, використання фінансів у правильних цілях, дотримання економії державних фінансових ресурсів, встановлення відхилень від тлумачень прийнятих норм, стандарти і параметри та їх наслідки;
- Вживання превентивних заходів щодо запобігання фінансовим правопорушенням;
- Притягнення правопорушників до відповідальності, надання компенсації збитків, завданих порушенням;
- Вживання заходів щодо запобігання виникненню порушень у майбутньому.

Причиною, що пов'язана з веденням воєнного стану на території нашої держави є обмеженість у впровадженні заходів з управління державними фінансами у деяких регіонів України. Однак, міжрегіональними органами та Державною аудиторською службою України проводяться заходи державного фінансового контролю, але з урахуванням воєнного стану..

Важливим фактором для переходу української економіки на нові шляхи розвитку та пом'якшення наслідків повномасштабної агресії є ефективне використання державних фінансів. Це зазначено у низці нормативно - правових документів, як один з головних напрямів національного розвитку.

Було прийнято безліч законів, таких як Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [4], Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [5], а також указом Президента України від 24.02.2022р. №64 «Про введення воєнного стану в Україні» [6], які дають змогу забезпечити державний фінансовий контроль за використанням державних ресурсів у воєнний час. Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову, у якій зазначається, що в умовах воєнного часу та протягом одного місяця після закінчення або скасування, Держаудитслужба та її міжрегіональні територіальні органи здійснюють свої повноваження (заходи) державного фінансового контролю з урахуванням певних особливостей:

- Впровадження заходів державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану;
- Тривалість державного фінансового контролю (перевірки, аудити державних фінансів) та інші строки, які були визначені порядком здійснення державного фінансового контролю, не включати час, періоди, коли ці заходи (організація здійснення, реєстрація та реалізація) не здійснювалися у зв'язку з обставинами воєнного стану;
- Забезпечення документації з державного фінансового контролю, зустрічна звірка, збір інформації документування процесів, реалізація документів за результатами можливо здійснювати як у паперовому, так і в електронному виді. [7]

Для максимізації корисності контрольних заходів слід дотримуватися обмеженості. Цей контроль має бути систематичним, періодичним та своєчасним, щоб забезпечити безпеку ефективності та цільове спрямування фінансових витрат ресурсів на державному рівні.

Ефективність державного фінансового контролю може бути забезпечена лише шляхом встановлення чіткої підзвітності. Таке твердження слід розглянути в наступних аспектах

- Контроль відповідальних органів, який застосовуються у таких взаємопов'язаних сферах: фінансові, організаційні та соціальні;
- Відповідальність за об'єкт контролю (відповідальність за правильне і достовірне дотримання законодавства про бюджети у процесі фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю, що здійснюється відповідними посадовими особами підконтрольного об'єкта відповідно до правових норм (кримінальної, фінансової, дисциплінарної та адміністративної);
- Відповідальність перед третіми особами (включаючи відповідальних осіб, тобто державні органи та інші особи, які мають адміністративні повноваження).

Існує проблема, через яку знижується ефективність фінансового контролю, це недостатня увага до аналітичної роботи та розробки стратегій на попередні роки. На мою думку, більш доречним є включення до основних завдань відповідних органів, які займаються здійсненням фінансового контролю, крім перевірок органів, корті займаються розподілом та використанням бюджетних коштів, включення аналітичної роботи. На основі такого аналізу можна виявити та у подальшому зосередити увагу на основних факторах, які мають негативний вплив на ефективне використання та розподілу коштів, та у подальшому зосередити роботу на усунення виявлених недоліків. Даний підхід дає змогу фінансовим установам на розподілення та використання держаних коштів більш рентабельно.

У 2021 році Розрахунковою палатою України було виявлено безліч порушень на загальну суму 179,9 млрд.грн, даних про порушення у 2022 не надається, але це не свідчить про не існування даних порушень.

У періоді з січня – вересня 2022 році у порівнянні з таким періодом 2021 роком в Україні в умовах повномасштабної війни значно збільшився державний бюджет, на 327,3 млрд. грн, або 35,4 %, перш за все таке збільшення відбулося на основі міжнародної фінансової допомоги, також дохід загального фонду збільшився на 311,5 млрд. грн, або 39,8 %, та спеціальний – на 15,9 млрд. грн, або 11,2 %.

Для ефективного використання державного бюджету є необхідність у правильному розподілу доходу між видатками, згідно функціональній класифікації .

Таблиця 1

Виконання державного бюджету у 2018-2022 роках

Роки	Доходи		Видатки		Відхилення доходів до видатків	
	Млн..грн.	% ВВП	Млн..грн	% ВПП	+,-	%
2018	928108,3	26,08	985842,0	27,70	-57739,7	94,1
2019	998278,9	25,12	1072891,5	26,99	-74612,6	93,05
2020	1076016,7	25,66	1490258,9	30,71	-414242,2	72,2
2021	1296852,9	23,75	1490258,9	27,30	-193406	87,02
2022	1787395,6	-	2705423,3	-	-918027,7	66,07
2022 до 2018, %	>92,6	x	>174,4	x	x	x

Джерело: Складено на основі [8]

У таблиці 1, бачимо існування суттєвого розриву між видатками та доходами Державного бюджету України у 2022 році. Однак джерелами цього розриву є державні позики, фінансова допомога, гранти з боку США, Великої Британії, та країн ЄС, а також інших країн-партнерів України.

Для більш детального розгляду державних видатків, слід переглянути рис.1, в яких відображені певні групи видатків, та їх відсоток до Державного бюджету.

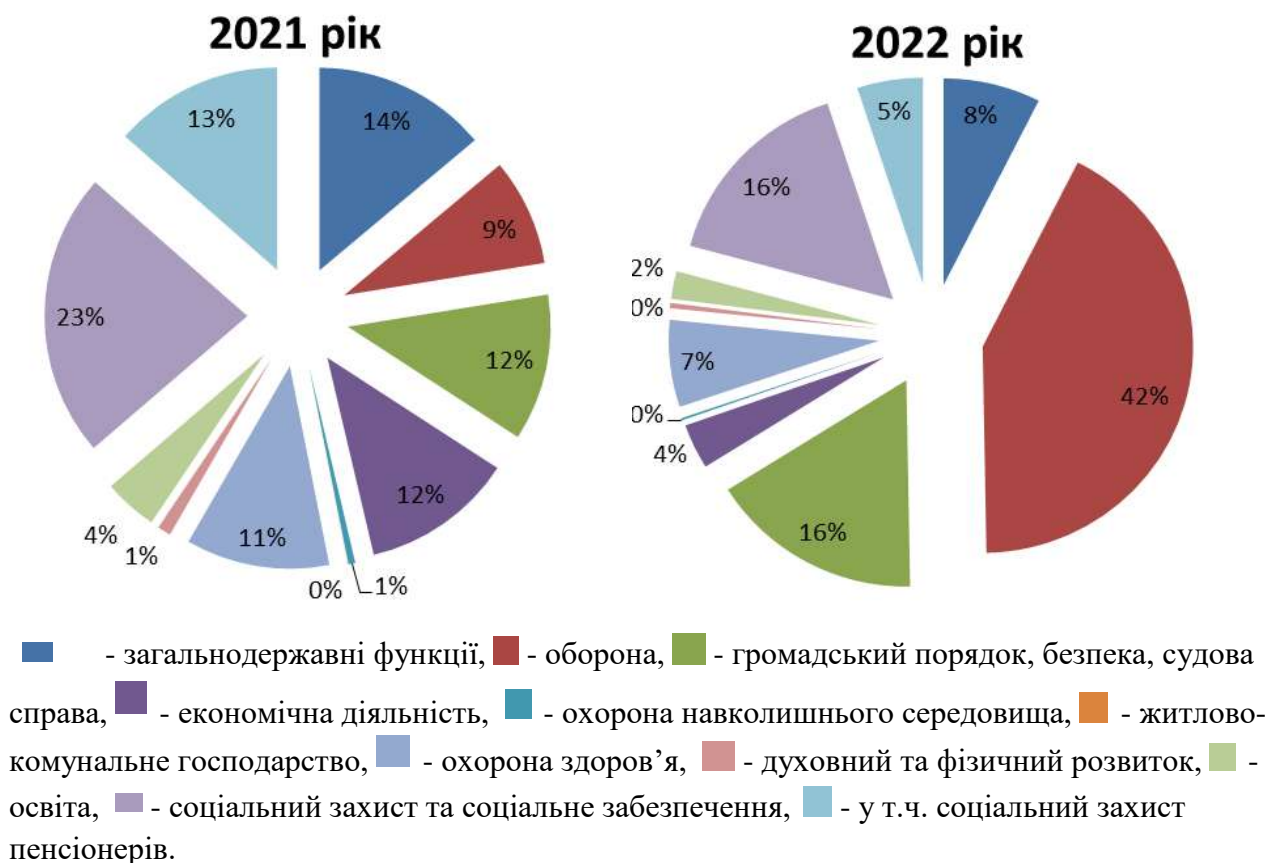

Рис. 1. Структури видатків Держбюджету України, %

Джерело: Складено на основі [8]

Керівником Розрахункової палати, на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, було визначено, що найбільш пріоритетним у забезпеченні першочергово фінансування державним бюджетом 2022 року повинен бути сектор оборони та безпеки, а також соціальні видатки.

Тому аналізуючи обсяги видатків за 2021- 2022 роки, можна визначити, що у 2022 році найбільший відсоток видатку з державного бюджету займає видаток на оборону країни, який становить 42,24 %, у 2021 році даний видаток становив

8,56 %. Також не менш важливим видатком у 2022 році є видаток на громадський порядок та безпеку (16%), а також соціальний захист та соціальне забезпечення (16%).

Таким чином, можемо зазначити, що державний бюджет використовується більш-менш ефективно, враховуючи ситуацію, яка почалася на початку 2022 року та триває і зараз. З початку війни система оперативного управління державними фінансами стала дієвим фактором фінансування Збройних сил України, а за допомогою фінансування західних партнерів забезпечила збалансованість державного бюджету. Пріоритетом державної фінансової політики має бути фінансування національної оборони та безпеки, а особливим значенням є постійний контроль за цільовим використанням державних фінансових ресурсів.

Але незважаючи на воєнний стан нашої країни, державний фінансовий контроль все ще існує. На практиці, державний фінансовий контроль використовується переважно, як засіб примусового впливу на суб'єкти та суспільні відносини, переважно використовуються «покаральна» та регулююча функції контролю. Якщо раніше вона певною мірою мала стримуючий ефект, попереджаючи правопорушення у фінансовій сфері, то зараз, в умовах розвитку економіки, заходи примусу не мають такого впливу на суб'єктів господарювання. Раніше це слугувало певною мірою стримуючим фактором стосовно недопущення порушень у фінансовій сфері, але наразі у ринкових умовах розвитку економіки силові методи не мають відповідного впливу на господарюючі суб'єкти. «Контроль заради контролю» є застарілим та неефективним.

В сучасних умовах, пов'язаних з воєнним станом, головним завданням державного фінансового контролю є підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави. У моменті здійснення державного фінансового контролю основним завданням є попередження та припинення порушення фінансового законодавства, а також сприяє раціональному та ощадливому використанню державних фінансових ресурсів.

В умовах воєнного стану режим функціонування державного фінансового контролю кардинально змінився у порівнянні з попередніми роками. У попередніх роках наша держава спиралася на Закон «Про державний бюджет, у разі потреби змін до дохідної та видаткової частини бюджету подавалися до Верховної ради, яка їх обговорювала та ухвалювала, а також приймалися у вигляді закону, що займало тривалий час.

У воєнний час рішення парламенту не потрібне для перерозподілу коштів у бюджеті. Бюджетне законодавство надає уряду повноваження у

розпорядженні коштами на свій розсуд, але спрямовувати кошти на необхідні потреби, та усі кошти, які є вільними, на оборону країни.

Однак державний фінансовий контроль працює та виконує свої обов'язки та намагається працювати якомога ефективніше. Для більш ефективної роботи державного фінансового контролю необхідним є вирішення проблем: недостатність увага до аналітичної роботи та розробки стратегій на попередні роки. На мою думку, більш доречним є включення до основних завдань відповідних органів, які займаються здійсненням фінансового контролю, крім перевірок органів, корті займаються розподілом та використанням бюджетних коштів, включення аналітичної роботи.

Література:

1. Піхоцький В. Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики. Львів: Інститут регіональних досліджень ім. М. І.Долішнього НАН України, 21. 2015.

2. Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : Навчальний посібник А. В. Хмельков.Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 549 с. URL : http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12547/2/Хмельков_Державний%20фінансовий%20контроль_навч%20посіб_.pdf

3. Басанцов І.В. Розвиток державного фінансового контролю в умовах ринкової економіки України: дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Баса-нцов Ігор Володимирович; Сум. держ. ун-т. Ірпінь, 2008. 382 арк.: мал. Бібліогр.: арк. 333-363.URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/3443/1/3д.pdf>

4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

5. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>

6. *Указ Президента України* «Про введення воєнного стану в Україні» {Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022} URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

7. Про окремі заходи щодо забезпечення державного фінансового контролю (2022). Постанова №1119-2022-п. 27.09.2022.: URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1119-2022-п#Text>

8. Доходи та видатки державного бюджету України. МінФін. 2021-2022. URL : <https://index.Minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2023/>

Волчанова Х.М.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

Науковий керівник: Петренко О.П.,
к.е.н.доцент кафедри економічної теорії і
економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У С(Ф)Г «НІНА» ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, наша держава втратила частину сільськогосподарських угідь на окупованих територіях Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської областей та АР Крим. Також у теперішній час непридатними для сільськогосподарських робіт є Харківська, Миколаївська областях. Але незважаючи на бойові дії та введення воєнного стану на території України, наша держава входить до топ-5 лідерів світового експорту сільськогосподарської продукції.

В умовах воєнного стану на території нашої держави були розірвані логістичні ланцюжки, для закупівлі та постачання товарно - матеріальних цінностей; зруйновані основні засоби та налагоджені процеси виробництва; відсутність палива та зріст ціни на його, відсутність добрив та відсутність можливості для експорту готової продукції. До проблем екологічної ситуації слід віднести такі, замінування сільськогосподарських угідь на території України, вирви від обстрілів, випалені землі, зсуви ґрунту На сьогоднішній день, на території України 30% сільськогосподарських угідь є небезпечними для землеробства [1]. У 2022 році на території України було засіяно 14,16 млн. га. сільськогосподарських угідь, що становить майже 84% від показників минулого року [2]. Але не дивлячись на ці проблеми, які виникли у воєнному стані, сільськогосподарські підприємства намагаються працювати і далі.

Кожне сільськогосподарське підприємство прагне максимізувати прибуток у процесі своєї діяльності. Найважливішим показником у галузі економіки для діяльності підприємства є собівартість виробництва та собівартість продукції.

Для ефективнішого застосування даних показників у практиці необхідним є володіння економічною природою собівартістю, особливістю формування собівартості, складом виробничих витрат та шляхами її зниження.

Під собівартістю продукції розуміється, витрати, які підприємство понесло внаслідок виробництва, виготовлення продукції та її збут.

Собівартість як економічна категорія, притаманна товарно-грошовим відносинам. Вона виникає тоді, коли всі витрати виробництва стали набирати вартісної форми, тобто коли виникла необхідність підрахувати, скільки коштує виробництво товару і з якою вигодою або збитком він реалізований [3 с. 275].

Маниліч М. І. та Миронюк О. В. зазначають, що собівартість – це виражені в грошовій формі затрати на витрачені засоби виробництва, оплату праці та соціальні заходи. Інакше кажучи, під собівартістю розуміють суму всіх витрат, які пов'язані з виробництвом продукції, яку виражають у грошовому виразі, при цьому враховуючи, що під собівартістю продукції розуміють об'єктивну економічну категорію, існування якої залежить від факту, що кожне підприємство повинно відшкодувати ресурси, які були витрачені в межах собівартості, для безперервності процесу виробництва. Отже, собівартість – це відтворення процесу виробництва, що охоплює витрати підприємства які мають відношення до цього процесу. [4].

Основними товарними культурами С(Ф)Г «Ніна», що спеціалізується господарством є зернові культури, такі як: пшениця озима, ячмінь озимий, кукурудза на зерно, горох та соняшник. Тому є доцільним проаналізувати їх у динаміці. (табл. 1, рис 1)

Таблиця 1

Динаміка собівартості 1 ц. основних видів продукції рослинництва у С(Ф)Г «Ніна», грн

Сільськогосподарські культури	2020	2021	2022	2022 до 2020 у %
пшениця озима	427,9	713,5	988,7	131,1
ячмінь озимий	456,2	545,7	609,3	33,6
кукурудза на зерно	420,2	493,0	721,0	71,6
горох	715,1	1100,0	1043,4	45,9
соняшник	964,6	571,4	793,8	-17,7

Джерело: фінансова звітність С(Ф)Г «Ніна» Ізмайльського

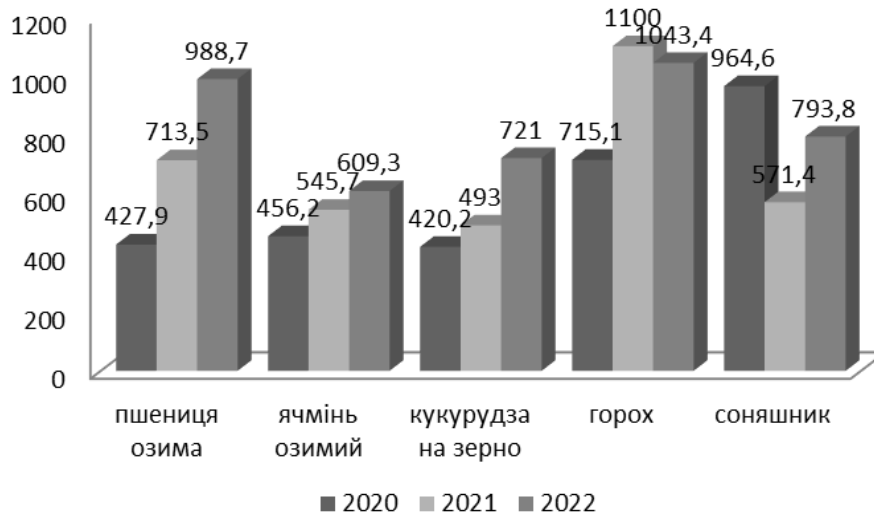

Рис.1 Динаміка собівартості 1 ц. основних видів продукції рослинництва у С(Ф)Г «Ніна», грн.

Джерело: фінансова звітність С(Ф)Г «Ніна» Ізмаїльського

За даними таблиці 2, та рис.1, бачимо зріст собівартості основних видів продукції С(Ф)Г «Ніна», які вирощується у період з 2020 до 2022 рік, що є негативної тенденцією.

Суттєвим збільшенням собівартості за період 2020-2022 року спостерігається за озимою пшеницею, яка зросла більше ніж в 2 рази.

Собівартість сільськогосподарської продукції формується за різними економічними статтями витрат, які характеризують її структуру. Витрати на сільськогосподарську продукцію обліковуються за сегментами, включаючи витрати на:

1. Матеріальні витрати:
 - насіння та посадковий матеріал
 - мінеральні добрива
 - паливо та мастильні матеріали
 - Електроенергія
 - запасні частини, будівельні матеріали
 - оплата послуг і робіт
2. Витрати на оплату праці
3. Відрахування на соціальні заходи
4. Амортизація

Структура витрат на виробництво продукції С(Ф)Г «Ніна»

Статті витрат	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2022 р. до 2020 р., %
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	
Витрати – всього	6827.0	100	6506.1	100	6758,3	100	X
матеріальні витрати	6261.6	91.7	5945.3	91.4	6252,3	92,5	-0,15
- насіння та посадковий матеріал	1260.0	18.5	1195.7	18.4	1246,3	18,4	-1,1
- мінеральні добрива	2928.1	42.9	2792.4	42.9	2945,7	43,6	0,6
- паливо та мастильні матеріали	1530.7	22.4	1444.1	22.2	1642,1	24,3	8,3
- електроенергія	104.6	1.5	99.7	1.5	105,6	1,6	0,9
-запасні частини, будівельні матеріали	405.3	5.9	382.4	5.9	312,6	4,6	--22,9
- оплата послуг і робіт	32.9	0.5	31.0	0.5	40,1	0,6	21,9
Витрати на оплату праці	191.5	2.8	195.1	3.0	185,6	2,7	-3,1
Відрахування на соціальні заходи	42.2	0.6	41.3	0.6	48,1	0,7	14,0
Амортизація	331.7	4.8	324.4	5.0	372,3	5,5	12,3

Джерело: фінансова звітність С(Ф)Г «Ніна» Ізмайльського

Витрати, що входять до складу собівартості є незмінними, але їх перелік може змінюватись, коли потрібно повніше відобразити витрати на виробництво продукції рослинництва у собівартості. Від спеціалізації виробництва, специфіки сільськогосподарського виробництва та рівня оснащеності й організації виробництва залежить структура витрат підприємства. За даними таблиці 2, можна аналізувати, що за 2020-2022 роки найпитомішу вагу у собівартості продукції рослинництва займають матеріальні витрати. Найбільша їх частка спостерігається у 2022 році, яка становить майже 93 % загальної суми витрат. Це насамперед пов'язано зі зростанням цін на мінеральні добрива, паливо - мастильні матеріали та відсутністю електроенергії у зв'язку з воєнним станом та бойовими діями на території України.

На виробництво продукції рослинництва найбільшу суму витрат С(Ф)Г «Ніна» зазнало у 2020 році, та у зв'язку з воєнним станом на території нашої держави у 2022 році. У 2020 році сума витрат на вирощування та виготовлення зернових культур становила 6827.0 тис. грн, у 2021 році було зниження витрат, що становило 6506.1 тис.грн., а з початком бойових дій на території України у 2022 році, витрати знов зросли та дорівнювали 6758,3 тис.грн.

2022 рік був тяжким в усіх напрямках, також значних складнощів зазнали і сільськогосподарські підприємства. Внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України, виникло багато проблем, які не давали змогу працювати підприємствам, як минулими роками. Основними проблемами, з якими сільськогосподарські підприємства зіткнулися при вирощуванні та виготовленню продукції є розірвані логістичні ланцюжки, для закупівлі та постачання товарно - матеріальних цінностей; зруйновані основні засоби та налагоджені процеси виробництва; відсутність палива та зріст ціни на його, відсутність добрив та відсутність можливості для експорту готової продукції. Внаслідок цих проблем сільськогосподарські підприємства зазнали певних витрат, які входять до собівартості продукції. Підприємства С(Ф)Г «Ніна» ці проблеми не минули стороною, та відобразилися на собівартості зернових культур, які вирощувались на даному підприємстві. У порівнянні 2022 року з 2020 роком збільшилися витрати на мінеральні добрива (17,6 тис.грн або 0,7 %) , паливо-мастильні матеріали (111,4 тис.грн. або 2.1%).

Література:

1. Економічна правда. Врятувати українську землю. Як війна впливає на стан ґрунтів і що чекає на органічне виробництво. Олена Корогод- Президент ГС "Органічна Україна" 11 травня 2023 р.
URL:<https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/11/700021/>
2. МінФін України. Посівна в Україні. 9 травня 2022 року. URL:
<https://minfin.com.ua/amp/2022/05/09/85138632/>
3. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
4. Манілич М.І., Миронюк О. В. Собівартість продукції: теоретичний аспект.
URL:http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/ZnpEn/2012_8/01SPTA.pdf.

Гаврилюк В.О.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Крюкова І.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Внаслідок військового вторгнення Росії на територію України, впродовж останніх років спостерігається економічна та політична нестабільність, що вплинула на всі сфери бізнесу. З кожним днем ситуація стає все більш не передбачуваною, що призводить до постійної оцінки впливу зовнішніх факторів на підприємницьку діяльність задля складання достовірної фінансової звітності та прийняття правильних та своєчасних управлінських рішень.

У сучасних умовах потрібно думати не про форму власності, а про те, чи виживе аграрний сектор України, який є базовою складовою національної економіки і відіграє провідну роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку нашої країни та є основним джерелом поповнення бюджету. Саме дана галузь має високий потенціал розвитку та інвестиційну привабливість. Рівень ефективності діяльності аграрних підприємств визначальним чином характеризують фінансові результати.

Організація обліку та достовірність визначення фінансового результату є одним із найважливіших завдань в обліку. Фінансовим результатом діяльності підприємства є кінцевий результат його господарської діяльності, виражений прибутком або збитком, який впливає на приріст або зменшення вартості капіталу.

На фінансовий результат підприємств впливають НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], НП(С)БО 15 «Дохід» [4], НП(С)БО 16 «Витрати» [3], НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [2], НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [5].

Формування фінансового результату на аграрних підприємствах має певні особливості, серед яких основними є такі:

- вплив природно-кліматичних факторів на процес формування прибутку;

- багатогалузевий характер діяльності сільськогосподарських підприємств (виробництво різноманітної продукції рослинництва і тваринництва тощо);

- залучення незамінних природно-біологічних факторів виробництва та біологічних активів, що зумовлює особливості їх оцінки, відображення в системі рахунків, а також специфіку обліку процесу виробництва і обчислення собівартості отриманої продукції.

Для обліку фінансових результатів діяльності передбачені рахунки 79 «Фінансові результати» та 44 «Нерозподілені прибутки». За кредитом рахунка 79 відображають суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, за дебетом – обліку витрат, також належна сума нарахованого податку на прибуток [6].

Облік фінансових результатів діяльності підприємства постійно розвивається й поліпшується у зв'язку із удосконаленням комп'ютерної техніки і комунікаційного середовища, методології й організації бухгалтерського обліку як основного інформаційного джерела про витрати та доходи підприємства [7].

Необхідність удосконалення обліку доходів, витрат та фінансових результатів у секторі аграрного виробництва є наслідком впровадження ринкових відносин та розвитку міжнародних економічних зв'язків в країні.

Серед шляхів удосконалення обліку фінансових результатів аграрних підприємств пропонуємо:

- відображення доходу/витрат від первісного визнання для запобігання викривлення фінансового результату;

- затвердження графіків документообігу;

- автоматизація обліку оплати праці з використанням програми «1С: 8.3 Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України» задля прискорення процесу обробки первинної документації, формування вихідної інформації та пришвидшення процесу складання різних видів звітностей;

- класифікувати рахунок 44 «Нерозподілені прибутки» додатковими субрахунками з обліку прибутку чи збитку відповідно видам діяльності:

441 «Прибуток (збиток) від операційної діяльності»

442 «Прибуток (збиток) від фінансових операцій» 443 «Прибуток (збиток) від іншої звичайної діяльності»

444 «Прибуток (збиток) від надзвичайних подій»

445 «Прибуток використаний у звітному періоді»

446 «Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)».

Класифікація фінансових результатів за видами діяльності на рахунку 44 Нерозподілений прибуток (непокриті збитки) дасть змогу отримувати оперативну інформацію про активність та результативність роботи

підприємства в розрізі окремих видів її діяльності та дозволить контролювати вплив результатів окремого виду діяльності на загальний результат.

Для того, щоб облік фінансових результатів був максимально ефективним, кожне підприємство повинне приділити велику увагу організації документообігу на підприємстві та розробити власний робочий план рахунків для полегшення організації синтетичного та аналітичного обліку фінансових результатів.

Для якісного формування фінансових результатів радимо проводити: аналіз майбутнього, прогнозування, розробку напрямків управлінського впливу; здійснення прогнозних розрахунків; розробку практичних рекомендацій тощо. Також важливо, щоб у Звіті про фінансові результати підприємства містились чіткі та зрозумілі користувачам графі, які дозволять проводити аналізи, що дадуть змогу прослідкувати зміни всіх виробничих процесів.

Вирішення проблем методології обліку фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах має велике значення для забезпечення процесу формування достовірної інформації для зацікавлених користувачів.

Література:

1. Глушко Л.В. Законодавчо-нормативне забезпечення обліку та аналізу доходів. *Економіка, бухгалтерський облік і аудит*. 2016. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer42/82.pdf>.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи": Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18.11.2005 р. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/z1456-05>.
3. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України N318 від 31.12.99, Редакція від 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.
4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Наказ міністерства фінансів України №290 від 29.11.99 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність". Наказ від 25.02.2000 № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>.
6. Синтетичний і аналітичний облік доходів витрат і фінансових результатів. веб-сайт. URL: <https://works.doklad.ru/view/Nj9RF0H0IOI/all.html>.
7. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підруч. Київ: Алерта, 2011. 976 с.

Дідур М. Л.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Запша Г. М.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ОЩАДЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК КОНЦЕПЦІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ПРОЦЕСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Україна є країною з потужним сільськогосподарським потенціалом, реалізація якого забезпечує значні перспективи для нарощування вагомості аграрного сектора в соціально-економічному розвитку держави. Проте, в наслідок мінливих економічних, соціально-політичних та природно-екологічних умов перед сільськогосподарськими підприємствами постають нові виклики. У цьому контексті впровадження нових концепцій в практику управління аграрними підприємствами стає ефективним інструментом для досягнення сталого розвитку, підвищення ефективності та забезпечення конкурентоспроможності українського аграрного сектора. Однією з прогресивних моделей, що отримала широке застосування у світовій практиці модернізації управління виробничими процесами підприємств є концепція ощадливого виробництва.

Ощадливе виробництво — це комплексна соціально-технічна система, базовими детермінантами якої є зменшення непродуктивних витрат (втрат) і спрямованість на постійне вдосконалення; таке виробництво має на меті створення більшої цінності меншими зусиллями [1]. Управління виробничими процесами підприємства, засноване на концепції ощадливого виробництва, передбачає застосування інноваційних технологій і методів, які спрямовані на раціональне використання ресурсів. Ощадливе виробництво також передбачає зменшення відходів шляхом використання переробки та вторинного використання матеріалів. Застосування принципів ощадливого виробництва дозволяє підприємствам забезпечити стійкий розвиток, знизити витрати на виробництво та підвищити конкурентоспроможність.

Впровадження системи ощадливого виробництва здійснюється з урахуванням особливостей господарської діяльності конкретних підприємств, а також можливостей і обмежень щодо її імплементації (табл.1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки застосування концепції ощадливого виробництва

Переваги	Недоліки
Зменшення витрат: однією з головних переваг ощадливого виробництва є те, що воно дозволяє легше знаходити та позбуватися витрат на всіх етапах виробничого процесу. Це передбачає за собою скорочення зайвих запасів, зменшення браку та переробок, а також оптимізацію виробничого процесу.	Високі початкові витрати: створення системи ощадливого виробництва часто вимагає значних витрат на інструменти, персонал та інші ресурси. Для малих підприємств з меншими ресурсами це може стати перешкодою для входу на ринок.
Підвищення продуктивності: усуваючи вузькі місця, методи ощадливого виробництва спрямовані на збільшення обсягів виробництва. Це дає змогу гарантувати, що клієнти отримують товари чи послуги якнайшвидше.	Складність: система ощадливого виробництва - це складна методологія, яка вимагає ретельної підготовки та впровадження. Впровадження та управління нею може бути складним завданням, особливо у великих компаніях з великою кількістю підрозділів або об'єктів.
Підвищення якості: виявляючи та усуваючи основні причини помилок і дефектів, ощадливе виробництво ставить на перше місце якість. Як наслідок, товари чи послуги стають більш якісними.	Залежність від постачальників: ощадливе виробництво часто вимагає тісної співпраці з постачальниками, які повинні бути в змозі надати високоякісні матеріали та компоненти за графіком. Виробничий процес може зазнати значних затримок, якщо постачальник постачає матеріали із запізненням або з дефектами.
Підвищення гнучкості: підприємства можуть швидше реагувати на зміни в попиті клієнтів. Компанії можуть швидко пристосовуватися до змін на ринку, використовуючи виробництво "Just in time", що знижує ризик перевиробництва або надлишкових запасів.	Опір працівників: впровадження системи ощадливого виробництва може спричинити значні труднощі для працівників. Вони можуть насторожено ставитися до нової стратегії або потребувати тривалого навчання, щоб повністю освоїти нові робочі процеси.
Підвищення споживчої цінності: ощадливе виробництво в кінцевому підсумку призводить до покращення загального клієнтського досвіду, надаючи високоякісні продукти або послуги більш ефективно і з меншими витратами.	Вузька концентрація на скороченні витрат: ощадливе виробництво часто пов'язує зі скороченням витрат і підвищенням продуктивності, що іноді може призвести до вузького фокусу на цих цілях за рахунок інших важливих аспектів діяльності компанії, таких як інновації або задоволеність працівників.

Джерело: побудовано автором

Модернізація управління виробничими процесами підприємства за допомогою концепції ощадливого виробництва відкриває широкі можливості для досягнення результативності та сталого розвитку господарської діяльності, бо саме завдяки інноваційним технологіям та новій парадигмі управління виробництвом здійснюється аналіз та оптимізація виробничих процесів у режимі реального часу, що дозволяє швидко виявляти та виправляти відхилення, забезпечуючи високу якість продукції, підвищення її споживчої цінності, зменшення витрат та збільшення продуктивності і ефективності. Суттєвою перевагою концепції ощадливого виробництва є і те, що її впровадження має довгостроковий позитивний вплив на екологію в цілому, бо сприяє збалансованому розвитку, збереженню природних ресурсів та зниженню техногенного впливу на навколишнє середовище. Таким чином, концепція ощадливого виробництва відповідає сучасним вимогам сталого розвитку та міжнародних стандартів у сфері захисту довкілля.

Використання концепції ощадливого виробництва в менеджменті сільськогосподарських підприємств в Україні є актуальним та має значні перспективи. Основними напрямками її імплементації в практику управління сучасними аграрними підприємствами є:

1. Використання сучасних технологій: аграрні підприємства повинні застосовувати передові технології виробництва, такі як автоматизоване обладнання, датчики, моніторингові системи, штучний інтелект та аналітичні інструменти. Це дозволяє забезпечити раціональне використання ресурсів (зокрема, таких як насіння, добрива, вода), ефективно контролювати виробничі процеси і мінімізувати втрати.

2. Оптимізація агропродовольчих ланцюгів постачання: виявити всі втрати у процесі постачання дозволяє побудова карт створення потоку вартості – VSM (Value Stream Mapping), яка являє собою графічне зображення всього процесу проходження продукції від виробника до споживача.

3. Оптимізація використання ресурсів: підприємства повинні вдосконалювати системи управління ресурсами, такими як земля, вода, паливо і добрива. Це може бути досягнуто шляхом впровадження систем точного зрошення, енергоефективних технологій, утилізації відходів і переробки органічних речовин в добрива. Також важливо налаштувати дієві механізми моніторингу та контролю за використанням ресурсів.

4. Управління відходами: аграрні підприємства повинні активно впроваджувати принципи циркулярної економіки, що передбачає застосування безвідходних технологій, переробку та утилізацію. Зокрема, мають бути встановлені системи збору та переробки органічних відходів, а також

реалізовані заходи для мінімізації використання пестицидів та хімічних речовин.

5. Співпраця та обмін знаннями: аграрні підприємства повинні активно співпрацювати з науковими установами, громадськими організаціями та іншими стейкхолдерами галузі з метою обміну знаннями, інноваціями та передачі кращих практик виробництва [2,3].

Підсумовуючи викладене, слід звернути увагу на те, що ключову роль в впровадженні концепції ощадливого виробництва в аграрних підприємствах відіграє професіоналізм менеджменту, здатність управлінського персоналу використовувати сучасні концепції, важелі та інструменти підвищення ефективності в конкретних підприємствах, наполегливе зосередження зусиль та концентрація ресурсів на найважливіших напрямках, що мають вирішальне значення для успіху проєктів ощадливого виробництва.

Література:

1. Омеляненко Т.В., Щербина О.В., Барабась Д.О., Вакуленко А.В. Ощадливе виробництво: концепція, інструменти, досвід: наук.-практ. видання; Держ. вищ. навч. заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». *Серія «Інноваційний університет»*. Київ: КНЕУ, 2009. С. 157

2. Вострякова В. Впровадження Lean-технологій в агрологістику в контексті сталого розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2016. №9, С.102-113.

3. Миколайчук В.І. Особливості впровадження Lean-технології в сільському господарстві. *Таврійський науковий вісник. Економічні науки*. 2017. №98. С.31-37.

Домаскіна О. О.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Петренко О. П.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

БРЕНДИНГ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах, коли конкуренція на ринку є досить великою, підприємства вдаються до різних заходів для підвищення своєї конкурентоспроможності. Одним із найважливіших факторів, що впливає на підвищення конкурентоспроможності, є брендинг. Бренд можна розглядати як ім'я, символ, знак чи комбінацію цих елементів, які надають товару чи послугі ідентичності та розрізняють його від товарів чи послуг інших виробників.

Брендинг відіграє дуже важливу роль в підвищенні конкурентоспроможності підприємства. За допомогою брендингу підприємство може збільшити свою відомість та популярність серед споживачів, підвищити рівень лояльності клієнтів до свого бренду, створити позитивний імідж та відмінитися від конкурентів. Крім того, брендинг дозволяє збільшити ціну на продукцію чи послугу, що дозволяє підприємству отримати більшу прибутковість.

Саме тому, ми погоджуємося з Ларіною Я.С. та Медведковою І. І., що: «Посилення конкурентних процесів та зміщення акцентів конкурентних переваг свідчить про збільшення ролі брендингу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств» [1, с. 15].

На думку Оберемчук В.Ф., «Саме розуміння ринкової динаміки та цілей компанії, стратегії брендів ключових конкурентів, а також використання класифікації брендів дозволяє сформувати та оптимізувати архітектуру брендів підприємства» [2, с. 20].

Іншим важливим аспектом брендингу є можливість підвищення рівня довіри споживачів до підприємства та його продукції. Якщо бренд відомий та має добру репутацію, то споживачі будуть більш схильні довіряти продукції, що

випускає підприємство. Це в свою чергу може призвести до збільшення продажів та збільшення прибутковості підприємства.

Одним з головних переваг брендингу у сільському господарстві є можливість збільшення конкурентоспроможності продукції на міжнародному ринку. Правильно спланований брендинг допомагає збільшити зацікавленість споживачів у продукції, що може призвести до збільшення попиту та підвищення ціни на продукцію.

Рис.1 Основні аспекти брендингу в сільському господарстві

Джерело: побудовано автором

Брендинг у сільському господарстві відіграє важливу роль у побудові іміджу підприємства та його продукції на ринку. Враховуючи зростаючу конкуренцію, зміну споживацьких уподобань та збільшення значення екологічних аспектів, брендинг може допомогти аграрним підприємствам виокремитися та створити конкурентну перевагу. Основні аспекти брендингу в сільському господарстві представлено на рисунку 1.

Як зазначають Газуда М. та Стеців М., «Концепція забезпечення сталого економічного розвитку аграрних регіонів зумовлює важливість забезпечення збуту товарів, а отже особливої важливості набуває брендинг продуктів, виробництво яких локалізоване на певній території» [3, с. 148].

Недоліком використання брендингу у сільському господарстві може бути складність візуалізації продукту. Наприклад, зернові культури можуть бути важко візуалізувати на упаковці, оскільки вони є досить стандартними і не мають виразного вигляду.

Для продукції сільського господарства можна використовувати різні сучасні підходи до брендингу, серед яких:

- бренд "фермерського ринку": Створення бренду, який асоціюється з фермерськими ринками із свіжою, органічною та місцевою продукцією. Висвітлення історій фермерів, їх методів вирощування та зв'язку з споживачами;

- бренд "органічної продукції": Акцент на органічному вирощуванні, використанні природних методів та відсутності шкідливих хімічних речовин. Це може бути важливим аспектом для споживачів, які звертають увагу на здоров'я та екологію;

- бренд "локальної продукції": Підкреслення місцевого виробництва, підтримки місцевої спільноти та зменшення вуглецевого сліду шляхом скорочення відстаней поставки продукції;

- бренд "стеження за якістю": Фокус на високій якості продукції, контролі якості на кожному етапі вирощування та переробки. Використання сертифікатів, стандартів та логотипів, які свідчать про якість та безпеку продукції;

- бренд "сільськогосподарської спадщини": Акцентування на традиціях, родинному досвіді та спадщині підприємства. Розповідь про унікальні методи вирощування, що передаються з покоління в покоління;

- бренд "відповідального сільського господарства": Підкреслення екологічної стійкості, соціальної відповідальності.

Отже, брендинг є одним з найбільш доступним і ефективним способом підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Література:

1. Ларіна Я.С., Медведкова І. І. Брендинг як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Випуск 1 (123). С.15-19 URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рабочий%20стол/operaweb/sepsru_2017_1_7.pdf (дата звернення 12.05.23).
2. Оберемчук В. Ф. Формування та реалізація ефективних стратегій розвитку бренда як засіб підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Агросвіт*. 2012. № 18. С. 17-21 .
3. Газуда М., Стеців М. Брендинг як дієвий механізм підвищення ефективності функціонування підприємств аграрної сфери. *Збірник наукових праць. Геополітика України: історія і сучасність*. 2020. Випуск 1 (24). С.141-149.
4. Драчевський М.С., Семененко О.Д., Пащенко Д.С. Брендинг як фактор підвищення конкурентоспроможності діяльності підприємства. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2019. Вип. 2. С. 223-226 URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/18032/1/Вісник%20СНТ_випуск%202_2019-223-226.pdf (дата звернення 13.05.23).
5. Чіков І., Радько В., Маршалок М., Теплюк М., Петренко О., Шарко І., Сітковська А. Економічний розвиток підприємств агропродовольчої сфери на інноваційній основі. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №1 (42). С.98-106 URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3672/3464> (дата звернення 10.05.23).

Домаскіна О.О.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

Чернов І.В.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

Науковий керівник: Галицький О.М.,
д.е.н., професор кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ЗАРОБІТНА ПЛАТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, що відбулася 24.02.2022, в Україні було оголошено режим воєнного стану. Враховуючи той факт, що війни впливають на економіку країни [1], наше уряд вживає заходів для запобігання дефолту та фінансової кризи. Ми розуміємо, що невчасне адаптування під такі умови може стати причиною серйозних проблем для нашої держави. Тому інституційні органи влади активно працюють, щоб швидко адаптувати всі сфери економіки та суспільства до нинішніх умов.

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України, виникла необхідність змінити політику доходів та заробітної плати з урахуванням складних умов, які вплинули на бізнес. З метою підтримки виживання бізнесу, було розглянуто питання податкового навантаження та принципів оподаткування. Проте, при цьому важливо було зберегти права та захист громадян у цей складний період. В результаті спільної роботи бізнесу та депутатського корпусу був розроблений законопроект "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" [2]. Цей законопроект став важливим кроком у формуванні нової епохи трудових відносин та їх регулювання. Варто зауважити, що дія цього закону буде припинена після завершення воєнного стану, і він не буде мати постійної дії. Цим законопроектом було досягнуто консенсусу між бізнесом і законодавчим

органом з метою забезпечення стабільності та адаптації економіки до умов воєнного стану, з урахуванням прав та інтересів громадян.

Внаслідок конфлікту багато працівників були змушені залишити свої робочі місця для забезпечення особистої безпеки своєї сім'ї. Деякі з них зникли, а інші були евакуйовані. Законом передбачено розмежування в таких випадках: якщо працівника мобілізували або він добровільно приєднався до територіальної оборони, його посада зберігається, а також середня заробітна плата. Нарахування заробітної плати залишається незмінним і проводиться не рідше двох разів на місяць. Важливо пам'ятати, що з січня 2023 року розмір мінімальної заробітної плати становить не менше 6700 гривень і дорівнює 40,46 гривень за годину роботи при погодинному розрахунку.

Закон також передбачає перегляд загального нарахування заробітної плати залежно від умов, пов'язаних з веденням бойових дій. Роботодавцям надається можливість відстрочити виплати, якщо вони зможуть довести, що це затримка стала наслідком саме бойових дій. Проте, якщо роботодавець несвоєчасно виплачує зарплату, він зобов'язаний компенсувати працівникові втрату частини заробітної плати відповідно до вимог статті 34 Закону України "Про оплату праці" та Закону України "Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплат". Крім того, закон передбачає багато інших обмежень та особливостей, що стосуються трудових відносин та заробітної плати. Детальні положення можна знайти відповідних статтях законодавства.

За даними, що наведені державною службою статистики, середньомісячна зарплата українців у 2022 році становила 14 847 гривень. В порівнянні з попереднім роком, номінальна зарплата зросла на 5,9%, що вказує на певне покращення у розмірах заробітної плати. Однак, слід враховувати високий рівень інфляції, що спричиняє знецінення грошей. Це означає, що в реальному вимірі, який враховує покупну спроможність заробітку, середній заробіток українців фактично знизився.

Попри воєнний стан в країні, зростання номінальної заробітної плати свідчить про певні позитивні зрушення. Проте, забезпечення стійкого росту реальних доходів українців і подолання інфляційних тискувань залишаються важливими завданнями для економічного розвитку країни.

Дійсно, при оцінці заробітку у доларовому еквіваленті та з урахуванням офіційного курсу Національного банку України, можна відзначити зниження зарплат українців у 2022 році. Зазначений падіння до 459 доларів (в порівнянні з попередніми даними) свідчить про складну економічну ситуацію та знецінення грошей.

Умови ведення воєнних дій та погіршення фінансово-економічного стану підприємств суттєво вплинули на їх можливість забезпечувати довоєнний рівень оплати праці. Насамперед, це пов'язано зі збільшеними фінансовими труднощами та зниженим обсягом замовлень.

Проте, з відновленням економіки та поживленням попиту на робочу силу, очікується підвищення номінальних заробітків. Зростання економіки після кризових періодів може сприяти покращенню умов праці та заробітку. Проте, враховуючи інфляційні процеси, реальні заробітки можуть залишатися нижчими за рівень до воєнного стану, принаймні на певний час.

Так, умови воєнного стану зазвичай вимагають від держави прийняття спеціальних заходів для стимулювання економіки та підтримки бізнесу. Це може включати політику дерегуляції та лібералізації бізнесу з метою спрощення процедур та залучення інвестицій. Держава також може запроваджувати програми підтримки зайнятості та забезпечення доходів населення, щоб зменшити негативні наслідки війни на соціальну сферу. У цих умовах питання, пов'язані з розрахунками за заробітну плату працівникам, мають особливу важливість. Підприємці зобов'язані виплачувати заробітну плату відповідно до умов трудових договорів та законодавства. Виплати супроводжуються розрахунком податків, таких як податок на доходи фізичних осіб, військовий збір і єдиний соціальний внесок, які сприяють фінансуванню важливих потреб країни у часи війни. У випадку, коли підприємство не може здійснювати основну діяльність через воєнні дії, виплата заробітної плати може бути тимчасово призупинена до відновлення робочого процесу. Однак це не означає, що заробітна плата не повинна нараховуватися, якщо працівник виконує свої обов'язки. Працедавець все ж повинен докласти всіх можливих зусиль для своєчасної оплати праці та забезпечення безпеки працівників. У таких умовах важливо, щоб працівники усвідомлювали значущість своєї присутності на робочому місці та сприяли відновленню економіки. Їхній внесок у відновлення та розвиток країни є надзвичайно важливим.

Література:

1. Яка відповідальність роботодавців за затримку виплати заробітної плати під час воєнного стану. URL: <https://profpressa.com/news/iaka-vidpovidalnist-robotodavtsiv-za-zatrimku-viplati-zarobitnoyi-plati-pid-chas-voienного-stanu> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Оплата праці в умовах воєнного стану: що передбачено в законодавстві. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210289_oplata-prats-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-peredbacheno-v-zakonodavstv (дата звернення: 12.05.2023).

3. Середня номінальна зарплата в Україні. URL: [https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10115692-serednja-nominalna-zarplata-v-ukrajini-za-2022-rik-zrosla-u-grivnjah-ale-vpala-u-dolarah.html#:~:text](https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10115692-serednja-nominalna-zarplata-v-ukrajini-za-2022-rik-zrosla-u-grivnjah-ale-vpala-u-dolarah.html#:~:text=(дата звернення: 12.05.2023).) (дата звернення: 12.05.2023).

Дромашко О.А.,
*здобувач вищої освіти
спеціальність 071 “Облік і оподаткування”
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Найда А.В.,
*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ВПЛИВ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день, зважаючи на складні ситуації, які утворюються внаслідок повномасштабного вторгнення, роль коледжів та інших закладів освіти у підтримці економіки регіону стає дедалі важливішою. На переконання вчених економістів, "сьогодні тільки через знання можна створити і розвивати економіку, здатну бути конкурентоспроможною і забезпечувати сучасний рівень життя населення... При цьому боротьба відбувається, насамперед, за подальше нагромадження знань, забезпечення їх безперервного трансферу в суспільстві і матеріалізації в техніці й технологіях" [4]. Формування економіки знань ґрунтується на таких пріоритетних напрямках розвитку суспільства, як освіта і наука, охорона здоров'я, культура, інформаційно комунікаційні технології та зв'язок, інновації тощо.

Просування України у напрямку створення високотехнологічної економіки неможливе без відповідного розвитку людини як носія загальних і спеціальних знань та навичок, а отже, особливого значення набуває діяльність щодо створення сучасної системи середньої, професійної й вищої освіти, перекваліфікації та підвищення кваліфікації, розвитку науки як бази для інноваційного, технологічного, інформаційного розвитку суспільства.

У контексті сталого економічного розвитку особлива увага приділяється забезпеченню доступу до знань як способу підвищення освітнього рівня населення та професійно-кваліфікаційних якостей людського капіталу, що

створює умови для технологічного прогресу і зумовлює підвищення ефективності виробництва. Так, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2032 року серед інших ставиться задача «Наперекір складній ситуації в Україні, наше головне завдання – продовжувати освітній процес. Також важливо реформувати систему освіти відповідно до нових викликів» [3].

Отже, для забезпечення сталого економічного зростання питання ефективності та економічної результативності державної політики освіти набуває особливого значення [1].

Одним із основних переваг роботи коледжів та інших закладів професійно-технічної освіти під час воєнного стану є те, що вони можуть забезпечити навчання в галузях, які мають важливе значення для відновлення економіки регіону. Наприклад, коледжі можуть надавати курси з підготовки працівників для відновлення інфраструктури, ремонту будівель, розвитку сільського господарства та інших важливих галузей, які зазнали шкоди під час війни.

Робота закладів професійно-технічної освіти також має прямий вплив на економічний розвиток регіону під час воєнного стану. Освіта розвитку інтелектуального капіталу та підвищення кваліфікації робочої сили. Це забезпечує формування конкурентоспроможної працездатної сили, що стимулює розвиток нових індустрій та підприємств. Крім того, заклади освіти можуть сприяти впровадженню науково-дослідницьких проектів, стимулюванню інноваційної діяльності та розвитку нових технологій.

В 2022-2023 навчальному році кількість закладів ФПО скоротилась через їх руйнування під час військової агресії росії. Фактична кількість цих закладів в розрізі областей нашої країни наведена на рис. 1.

Наразі є низка регіонів України, де заклади фахової передвищої освіти відсутні, такі як: Херсонська, Донецька, Луганська область. Знизилась кількість ЗФПО і в інших регіонах держави, внаслідок ворожих обстрілів з боку росії.

Неможливо переоцінити важливість такої економічної категорії, як основні засоби, особливо їх наявність, якість та забезпеченість в закладах ФПО. Сьогодні економічна література містить велику кількість визначень та трактувань поняття «основні засоби».[4]

П(С)БО 7 «Основні засоби» визначає основні засоби як матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації)

яких становить понад один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік). [2]

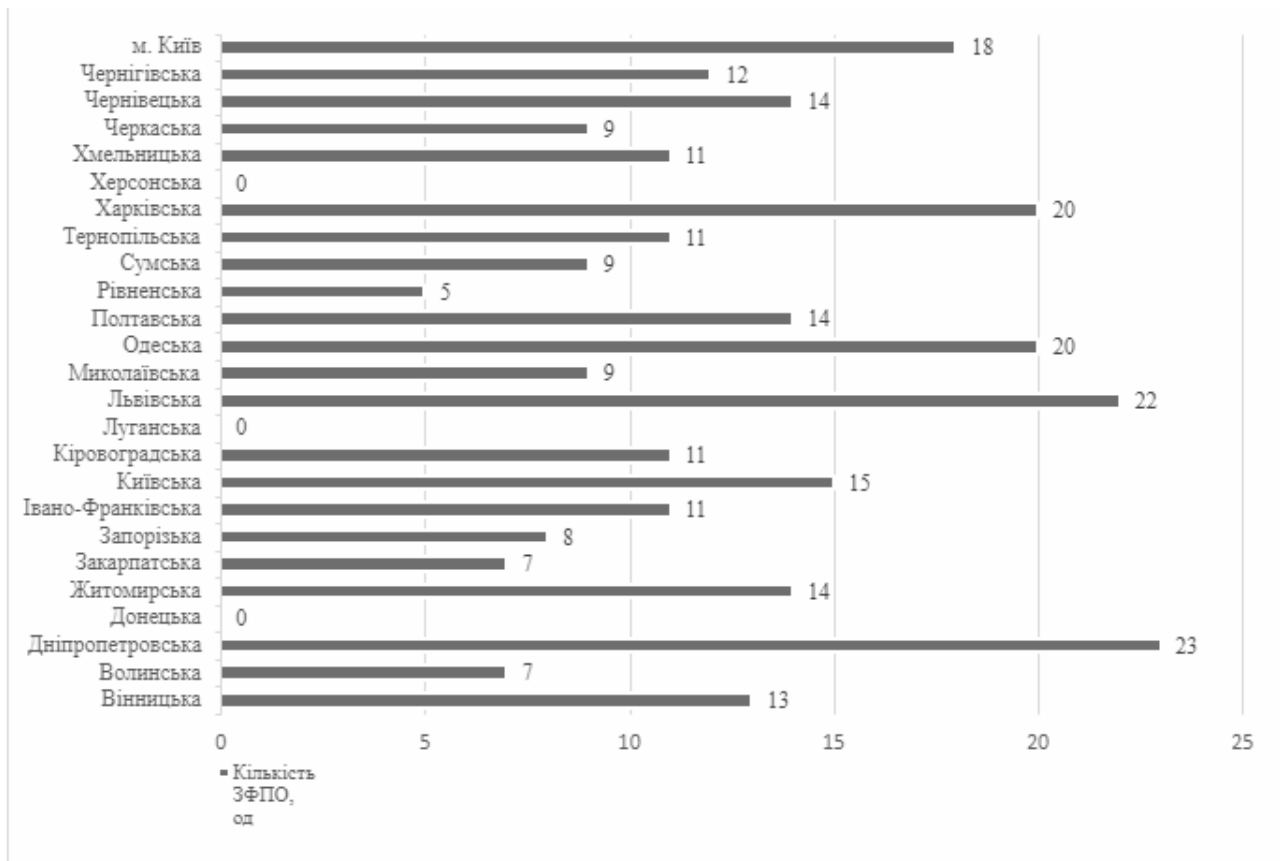

Рис. 1. Кількість закладі фахової передвищої освіти на початок 2022-2023 навчального року за регіонами України

Джерело: розраховано згідно з інформацією Державної служби статистики України

Майбутнє нашої держави та її відбудування залежить від випускників закладів ФПО. Їх високоясна підготовка залежить від тієї матеріально-технічної бази, якою володіє та користується певний заклад освіти. Підготовка конкурентоспроможних кваліфікованих робітників ґрунтується на вмінні використовувати сучасні технічні, технологічні та інші засоби, якими сьогодні облаштовані сучасні українські підприємства будь-якої галузі. Відповідно, навчальні заклади мають постійно оновлювати свої навчальні лабораторії, навчальні майстерні тощо.

Чорноморський морський фаховий коледж ОНМУ оновлює та поповнює свої основні засоби, динаміка яких наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Склад та структура основних засобів у Чорноморському морському фаховому коледжі

Види основних засобів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. від 2019р.	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн. (+;-)	в.п. (+;-)
Земельні ділянки	17 593 392	39,4	17 593 392	39	17 593 392	39	0	-0,4
Будинки, споруди та передавальні пристрої	23 407 865	52,4	23 407 865	51,8	23 407 865	51,9	0	-0,6
Машини і обладнання	2 089 973	4,7	2 478 440	5,5	2 475 272	5,5	385 299	0,8
Транспортні засоби	99 556	0,2	99 556	0,2	99 556	0,2	0	0
Інструменти на інвентар	80 630	0,2	80 589	0,2	80 411	0,2	-219	0
Тварини та багаторічні насадження	109 756	0,2	109 756	0,2	109 756	0,2	0	0
Інші основні засоби	59 150	0,1	59 150	0,1	59 150	0,1	0	0
Бібліотечні фонди	158 940	0,4	158 940	0,4	152 481	0,3	-6 459	0
Малоцінні необоротні матеріальні активи	1 062 925	2,4	1 175 409	2,6	1 164 459	2,6	101 534	0,2
Білизна, постільні речі, одяг та взуття	69 516	0,2	65 430	0,1	65 144	0,1	-4 372	0
Всього	44662187	100	45163097	100	45142342	100	480155	

Джерело: розроблено автором на основі звітності ДП Чорноморський морський фаховий коледж ОНМУ

Придбання та оновлення сучасних основних засобів, в тому й тих, що відносяться до навчально-практичної підготовки здобувачів освіти коледжу, дає можливість готувати конкурентоспроможних фахівців, які стають підґрунтям розвитку економіки регіону, особливо під час воєнного стану. Національний освітній простір є основою для розвитку суспільства. Основні освітні компоненти в закладах мають значний вплив на формування майбутньої еліти країни та розвиток її інтелектуального потенціалу. Вони забезпечують здобуття якісної освіти та підготовку фахівців у різних сферах, що сприяє розвитку

наукових досліджень, інновацій та технологічного прогресу. Освічена суспільна еліта має великий потенціал для трансформації суспільства, розвитку бізнесу та економіки. Наявність якісних та сучасних основних засобів у закладах освіти недостатньо задля забезпечення освітніх послуг але це є одним з підґрунтям для подальших досліджень цієї галузі.

Література:

1. Лебеда Т.Б. Вплив освіти на економічну динамуку в Україні. Журнал "Економіка і прогнозування". URL: http://eip.org.ua/docs/EP_14_4_110_uk.pdf (дата звернення: 19.05.2023).

2. Основні засоби: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. за № 92. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00>.

3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Головна | Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf> (дата звернення: 19.05.2023).

4. Чуніхіна Т. С. Відтворення основних засобів та терміну корисного використання в межах стратегії розвитку підприємства. *Міжнар. екон. відносини та світ. госп-во. Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 19. Т. 1. С. 79-83.

Завгородня А.М.

здобувач вищої освіти

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

РОЛЬ БАЛАНСУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Для вивчення фінансового стану підприємства на конкретну дату досить широко використовується така форма бухгалтерської звітності як баланс. Цей звіт представляє грошову вартість активів та джерел їх формування на даному підприємстві. Мета складання балансу полягає в забезпеченні зацікавлених

сторін повною, достовірною та об'єктивною інформацією про економічний стан підприємства на звітну дату. Баланс надає дані про склад та структуру активів підприємства, ліквідність та оборотність ресурсів, наявність власного та запозиченого капіталу, зміни у заборгованості перед постачальниками та покупцями. Ці дані є важливими для прийняття управлінських рішень та оцінки ефективності капіталовкладень та фінансових ризиків.

Бухгалтерський баланс передбачає групування господарських засобів за їх складом, розміщенням, джерелами утворення та цільовим призначенням. Це дозволяє встановити, якими засобами володіє підприємство та звідки ці засоби були отримані. Адміністрація здійснює контроль за наявністю та використанням господарських засобів, ґрунтуючись на такому розподілі даних. Бухгалтерський баланс складається з двох частин: активу, в якій відображаються відомості про склад, розміщення та використання засобів, і пасиву, де показані джерела утворення коштів та їх цільове призначення. Бухгалтерський баланс може мати вертикальну або горизонтальну форму. На сьогоднішній день в Україні поширена єдина горизонтальна форма бухгалтерського балансу, де актив розміщений у лівій частині, а пасив – у правій. Така структура балансу наближена до міжнародних стандартів [1, 2].

Бухгалтерський баланс включає групування господарських засобів за їх характеристиками, розміщенням, джерелами утворення та призначенням. Це дозволяє визначити, які засоби перебувають у власності підприємства та звідки вони походять. Адміністрація контролює наявність та використання господарських засобів на підставі цього групування. Бухгалтерський баланс складається з двох частин: активу, де представлені відомості про склад, розміщення та використання засобів, і пасиву, де показані джерела формування коштів та їх призначення. Бухгалтерський баланс може бути представлений у вертикальній або горизонтальній формі. На сьогоднішній день в Україні поширена єдина горизонтальна форма бухгалтерського балансу, де актив знаходиться в лівій частині, а пасив – в правій. Ця структура балансу відповідає міжнародним стандартам.

Традиційно кожне підприємство виконує свою фінансово-господарську діяльність відповідно до свого статуту. Це включає використання основних та оборотних засобів, нематеріальних активів, фінансові вкладення та розпорядження певними коштами. Щоб забезпечити ефективне управління підприємством, необхідно своєчасно отримувати інформацію про наявність та рух майна та джерел його утворення, а також контролювати збереження засобів виробництва, вивчати склад та цільове використання господарських засобів.

Для контролю стану коштів і джерел складається баланс на останній день місяця, де активи та пасиви класифікуються за розділами та статтями. Баланс є інструментом контролю, оскільки він надає точне уявлення про економічний зміст господарських ресурсів, виявляє порядок їх формування та цільового призначення. Усі промислові підприємства використовують типову форму складання балансу, що дозволяє складати баланси для управління, галузі та

промисловості загалом, забезпечуючи єдність у групуванні засобів підприємств за їх складом і джерелами.

За допомогою балансу можна отримати інформацію про ключові показники фінансового стану підприємства, які свідчать про ефективність використання ресурсів. Показники, які розраховуються за декілька останніх звітних періодів, можуть вказувати на тенденції у розвитку підприємства. Ці показники також використовуються для прогнозування майбутнього розвитку підприємства.

Таким чином, ведення балансу є надзвичайно важливим елементом діяльності підприємства, оскільки надає економічну інформацію про параметри господарської діяльності та дозволяє здійснювати аналіз його фінансового стану.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р № 73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

2. Китайчук Т.Г. Аналіз складових частин балансу підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №3. С. 859-864 URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/9146.pdf>

Єфремов А.О.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Херсонський державний аграрно-економічний університет

м. Херсон, Україна

Науковий керівник: Аверчева Н.О.

к. е. н., доцент кафедри загальноекономічної підготовки

Херсонський державний аграрно-економічний університет

м. Херсон, Україна

ДОСВІД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНИ: МОЖЛИВІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю врахування досвіду Німеччини у повоєнній відбудові України та імплементації кращих світових практик у реалії вітчизняного економічного розвитку.

Після закінчення Другої світової війни, Німеччина зазнала надзвичайного краху. Як свідчать публікації "... промислове виробництво скоротилося на

третину, виробництво продовольства було вдвічі менше, ніж до початку війни” [1]. Німеччина була зруйнована і переможена, її чекало похмуре майбутнє.

Утім, Німеччина змогла досягти економічних показників, які називають «Німецьке диво» завдяки вмілому поєднанню зусиль німецького народу, обґрунтованої урядової політики та залучення програми економічної допомоги європейським державам «Плана Маршалла». Успіхи відображені у найпростіших порівняннях: “У день смерті Гітлера працювало лише 10% німецької залізниці. Країна в буквальному розумінні була знерухомлена. Через рік, у червні 1946 р., 93% всіх німецьких колій знову ввели в експлуатацію, було відбудовано 800 мостів. У травні 1945 р. німецьке вугільне виробництво заледве сягало однієї десятої рівня 1939 р.; через рік воно зросло в п’ять разів.” [2, с. 141].

Основними економічними і соціальними чинниками, які сприяли швидкому відновленню економіки і розвитку країни, були модернізація технологій і підприємств на основі міжнародної допомоги, залучення значної кількості робочої сили, підвищення національної свідомості і менталітету народу.

У результаті синергії зусиль уряду, суспільства і міжнародної допомоги Німеччина за відносно короткий проміжок часу здійснила своє економічне «диво» на руїнах. Важливо зауважити, що розвиток німецької економіки за цей період був спрямований на досягнення соціального прогресу та забезпечення демократії, а не тільки на досягнення чисто економічних цілей. Це свідчить про те, що економічний розвиток може бути успішним лише за умови забезпечення соціальної справедливості та захисту прав людини, дотримання демократичних свобод. Саме ці принципи слід враховувати Україні у визначенні перспективних напрямів розвитку після війни.

Повертаючись до сьогодення, акцентуємо увагу на основних проблемах України, викликаних повномасштабними воєнними діями, зокрема, щодо замінованості значних територій, скорочення виробництва, порушення експортних логістичних зв’язків, енергетичної кризи.

Після звільнення Правобережжя Херсонщини, реальні проблеми та наслідки російської окупації відображають негативи, з якими прийдеться зіткнутися після деокупації всіх нині окупованих територій. Як свідчать очевидці подій, “...коли Збройні сили України змусили окупантів тікати з правого берега Херсонщини, росіяни викрадали все: транспорт, обладнання із заводів та лікарень, комп’ютерну техніку з банків, експонати з музеїв і навіть тварин із зоопарку” [4].

Відновлення деокупованих територій і повернення їх до нормального життя може зайняти досить багато часу, оскільки це складний технологічний процес, який прийдеться поєднувати з розмінуванням територій, що значно ускладнює ситуацію.

На сучасному етапі за допомогою фінансової підтримки країн-партнерів та майбутніх репарацій, які доведеться виплатити російській федерації, Україна зможе набагато швидше здійснити відновлення та модернізацію всієї інфраструктури та всіх пошкоджених об'єктів. Використання інноваційних технологій країн ЄС та G-7 у відновленні країни надасть нам сильний поштовх до вирішення однієї з головних проблем – неякісної інфраструктури. Така модернізація дозволить отримувати більше грошових позик від іноземних країн-партнерів та привабить ще більше інвестиційних коштів у різні бізнес-сфери.

Слід враховувати, що на противагу Німеччині, яка була втіленням фашизму і викликала у більшості країн негативне відношення, Україна має позитивний імідж і прихильність лідерів світової економіки. Тому необхідно використати цей «гудвіл», продовжити демократичні реформи, а міжнародну фінансову підтримку спрямувати на розвиток виробництва, сфери послуг та активізацію підприємництва.

Щоб вдало здійснити таке ж економічне «диво», як у Німеччині після закінчення Другої світової війни, достатньо поєднати зусилля українського народу, розробити новий «План Маршалла» для відновлення України та Уряду втілити обґрунтовану економічну політику. Із досвіду Німеччини, яка швидко відновила економіку, на рівні Уряду необхідно запровадження заходів монетарної, фіскальної і соціальної політики та державного регулювання з метою досягнення поставлених цілей.

Однак варто не забувати, що однієї політики Уряду країни та фінансової допомоги може бути недостатньо, якщо немає поєднання зусиль влади, підприємців і громадянського суспільства. Задля того, щоб ця співпраця була ефективна, необхідно, щоб всі верстви суспільства і надалі продовжували працювати, як і зараз – всі разом, задля однієї мети – повної перемоги і відбудови країни.

Післявоєнний розвиток України неможливо забезпечити без активної участі і повернення з вимушеної еміграції українців, розвитку економіки на інноваційній технологічній основі, ефективного використання міжнародної фінансової допомоги. На звільнених територіях слід створити умови максимального сприяння відновленню і розвитку підприємництва, поверненню

працівників на робочі місця і виробничі об'єкти, забезпечення прибутковості їх діяльності.

Влада і підприємці повинні співпрацювати у напрямі адаптації законодавства і підвищення дієвості законів на нових звільнених територіях, де необхідно створити умови максимального сприяння відновленню і розвитку підприємництва, повернення працівників на об'єкти, забезпечення прибутковості діяльності. Державна підтримка і засоби міжнародної допомоги підприємництву повинні бути спрямовані, в першу чергу, на деокуповані території.

Література

1. The German Economic Miracle. *Investopedia* URL: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/german-economic-miracle.asp> (дата звернення 30.04.2023).
2. Тоні Джадт Після війни. Історія Європи від 1945 року. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzhadt_Toni/Pislia_viiny_Istoriia_Yevropy_vid_1945_roku.pdf (дата звернення 30.04.2023).
3. Дротенко В. Історія німецької перемоги. *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/istoriia-nimetskoj-peremohy/> (дата звернення 30.04.2023).
4. Мірошниченко Б. Випалена земля. Як бізнес повертається на Херсонщину та чому шлях буде непростим? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/11/21/694076/> (дата звернення 05.05.2023).

Златова М.Г.,
здобувач вищої освіти
спеціальність 071 «Облік та оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Ткаченко М.А.,
здобувач вищої освіти
спеціальність 071 «Облік та оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ЄДИНИМ ПОДАТКОМ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вторгнення Російської армії на територію нашої держави привело до значних змін в економіці та податковій системі. Воєнний стан вимагає швидкого пристосування податкового законодавства до нових реалій. Водночас Україна опинилась в складній економічній ситуації: значно скоротились податкові надходження і разом з цим виникла потреба в збільшенні фінансування оборони країни.

Єдиний податок- це податок, який сплачується підприємцями , що знаходяться на спрощеній системі оподаткування. Раніше він був запланований як єдине фіксоване відрахування до податкового бюджету, пенсійного фонду та страхових компаній. Нині він перераховується тільки на рахунок місцевих органів казначейства [1].

Під час дії воєнного стану, податковій галузі було приділено дуже багато уваги, адже за рахунок сплачених податків економіка країни може хоч якось функціонувати. Законодавці за для утримання економіки на високому рівні, вирішили спростити податкову систему, та надати підприємцям можливість переходу на єдиний податок. Нині платниками єдиного податку дозволяється вставати всім, окрім:

- тих, хто здійснює обмін іноземної валюти;
- тих, хто здійснює купівлю корисних копалин;
- тих, хто здійснює реалізацію акцизних товарів;

- ломбардів, страхових компаній, банків, тощо ;
- реєстраторів цінних паперів [2].

Після того як на території України проголосили військовий стан, уряд прийняв закон №2120-ІХ, який започаткував нову податкову модель. Це призводить до спрощення системи оподаткування, та дозволяє підприємствам із річним доходом до 10 млрд. грн. сплачувати єдиний податок з доходу на рівні 2%. Платники третьої групи звільнюються від сплати ПДВ. Підприємці та фізичні особи які відносяться до першої та другої групи, також звільнені від сплати єдиного податку.

Для того, щоб стати платниками єдиного податку та перейти на спрощену систему оподаткування, підприємець або фізична особа зобов'язані подати до контролюючого органу заяву, яка затверджена наказом Мінфіну України від 16.07.2019р. №308. Якщо підприємці подали заяву після 1 квітня 2022 року, то платниками єдиного податку встають на наступний день після подання.

Податківці роз'яснили це тим, що суб'єкти господарювання третьої групи єдиного податку зі ставкою 2% доходу та на час переходу на спрощену систему оподаткування перебувають у статусі платника ПДВ [3].

Що таке ЄСВ та як його сплачувати? ЄСВ або єдиний соціальний внесок це внесок в страхову систему оподаткування України. З 1 квітня 2022 року на території нашої країни було впроваджено не сплачувати єдиний податок та ЄСВ до припинення воєнного стану. Окрім того, дозволили не сплачувати ЄСВ протягом 12 місяців після скасування воєнного стану на усій території України. Але враховуючи несплату ЄСВ за такі тривалі періоди, фізичні особи втрачатимуть страховий стаж, який в подальшому впливатиме на пенсійні виплати.

Платники єдиного податку третьої групи звільнюються від сплати ЄСВ за найманих працівників, якщо вони є службовцями ЗСУ або інших захисних структур нашої держави, це не розповсюджується тільки на військових територіальної оборони [2]. За всіх інших працівників ЄСВ сплачувати потрібно.

Ми вважаємо, що стабільність в економічній галузі нашої країни залежить насамперед від платників податків, що сьогодні продовжують працювати та допомагати нашій державі. Зміни які запроваджені в податковій системі забезпечують підприємствам в майбутньому заощаджувати кошти на сплаті податків для подальшого інвестування їх в господарську діяльність, таким чином це забезпечить підтримку та розвиток економіки задля майбутнього функціонування. В той же час підприємства та фізичні особи зобов'язані підтримувати економіку України, сплачувати податки та робити поповнення в

бюджет для того, щоб держава могла виконувати самостійно свої функції. Адже система оподаткування в Україні з одного боку повинна бути спрямована на покращення господарської діяльності в сучасних умовах. А з іншого боку, - на подальше покращення та збільшення державного бюджету за рахунок податкових надходжень від підприємств.

Підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що з 1 квітня 2022 року та до припинення воєнного стану на території України, платники першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок. Таким чином платники єдиного податку першої та другої групи, які не сплачують єдиний податок під час воєнного стану відображають відсутність щомісячних авансових внесків єдиного податку за певний період. Також для переходу суб'єкта підприємницької діяльності на спрощену систему сплати податків, потрібно подавати заяву без вказання доходів минулих років до законодавчих органів.

В цю нелегку для України мить, всі повинні сумлінно ставитись до сплати податків. Економічна стабільність країни повністю залежить від податкової системи, тому дуже важливо своєчасно сплачувати податки, адже це великий внесок не тільки в державу, а й в армію.

Література:

1. Податки під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/> (дата звернення: 11.05.2023)

2. Особливості сплати податків для ФОП під час воєнного стану. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/podatкова-reforma-u-chasi-viyni-shcho-zaprovadili-ta-skasovali-v-ukrayini.html> (дата звернення: 13.05.2023)

3. Податкове право України: підручник; за ред. М. П. Кучерявенка. Харків: Право, 2018. С. 512-513

4. Платники єдиного податку третьої групи 2023 року. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7104-platniki-dinogo-podatku-3-grupi> (дата звернення: 13.05.2023)

Златова М.Г.,
здобувач вищої освіти
спеціальність 071 «Облік та оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Крюкова І.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

АУДИТ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗА УМОВ ВІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Вторгнення Росії на територію України охопило всі сфери підприємницької діяльності, більш за все це відобразилось на сільськогосподарських підприємствах. Нині ситуація розвивається дуже швидко та не передбачувано, що закликає керівників підприємств та аудиторів постійно контролювати та оцінювати ситуацію на виробництві, за для подальшої правильної та вірної фінансової звітності, та прийняття у разі надзвичайної ситуації правильного та своєчасного вирішення проблеми [1].

В умовах сьогодення, під час війни максимально важливо, продовжувати роботу на тих територіях, де не ведуться воєнні дії. Зокрема це стосується аграрних підприємств, адже забезпечення продовольчої безпеки є однією з ключових завдань держави на найближчі декілька років. Після вторгнення Російської армії на територію нашої держави, українські аграрії стикнулись з неабиякими труднощами, які не продовжуються і по сьогоднішній день. Це відображається на затримці посівного сезону, порушенню логістичних зв'язків, значним підвищенням цін на насіннєві матеріали, припиненням роботи державних реєстрів, та багато інших факторів [2].

Крім того дуже гостро постало питання протидії аграрному рейдерству, захоплення врожаю та сільськогосподарської техніки на окупованих територіях. Одним з найбільш поширених проблем аграрному рейдерству є , незаконне набуття права власності земельних ділянок та незаконне використання за для своєї потреби. Усе це спонукає до організації аудиторської діяльності [3].

Організація аудиторської діяльності- це процес створення, контролювання та формування сприятливих умов за для функціонування всіх суб'єктів аудиторської діяльності. Організацію проведення аудиторської перевірки на

підприємствах сільського господарства значно впливає на специфіку аграрної галузі виробництва, яка має свою особливість.

В Україні побудована система аудиту фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів. Сільськогосподарські підприємства можуть добровільно звертатися до аудиторських фірм для проведення аудиту своїх фінансових звітів. Основним його завданням є збирання та обробка достовірної інформації щодо господарсько-фінансової діяльності підприємства, та формування аудиторських висновків на основі проведеного аналізу [4].

Згідно з даними Української Рахункової Палати, за 2021 рік проведено понад 5,3 тис. заходів державного фінансового контролю, з них 65 державних фінансових аудитів на сільськогосподарських підприємствах [5].

На нашу думку, незважаючи на військову ситуацію в країні, одним із обов'язкових завдань в економічній діяльності не тільки аграріїв, але і всіх підприємств держави є аудиторська перевірка. Вона дає змогу, контролювати правдивість, та правильність фінансової діяльності підприємств.

Нажаль, війна не обирає окремих суб'єктів за для нанесення фінансової кризи, або іншої фінансової проблеми, вона б'є по всіх точках інфраструктури, задля знищення нашої економіки. На початку вторгнення російської армії на території нашої країни, багато підприємств припинили свою працездатність, але з часом усе набуває своєї чинності, аграрний бізнес починає свою роботу. Саме тому, ми вважаємо, що аудиторам слід прискіпливіше розглядати вплив подій, спричинених військовою армією на належне розкриття фінансової звітності.

Відповідно до чинного законодавства України, підприємства, що входять до сфери суб'єктів господарювання, які мають в обов'язковому порядку оприлюднювати фінансову звітність, є суб'єктами обов'язкового аудиту. Згідно зі статтею 16316 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за перше порушення передбачений штраф у розмірі від 17 000 до 34 000 гривень, а за повторне - від 34 000 до 51 000 гривень. Важливо відзначити, що сплата штрафу не звільняє від обов'язкового проведення аудиту [6].

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, було прийнято Закон України під назвою "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" Згідно з цим законом, особи, які не подають або подають звітність (включаючи фінансову звітність та аудиторські звіти) несвоєчасно протягом тривання воєнного стану або стану війни, або протягом трьох місяців після їх завершення, не несуть адміністративної або кримінальної відповідальності за це.

Цей закон також встановлює нові терміни для оприлюднення фінансової звітності разом із аудиторськими висновками. Згідно з новими положеннями, звітність повинна бути оприлюднена протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану або стану війни за весь період, за який звітність не була подана або повинна була бути подана.

Тому важливо відзначити, що підприємства мають обов'язок оприлюднити всю необхідну звітність разом з аудиторськими висновками протягом трьох місяців після завершення воєнного стану. У разі невиконання цього обов'язку можуть застосовуватись штрафні санкції, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення. У випадку, якщо підприємство було офіційно визнане недієздатним і неспроможним виконувати свої обов'язки, термін подання звітності переноситься до шести місяців після припинення або скасування воєнного стану. Однак для підприємств, які здатні подавати звітність, строк подання не змінюється [6].

Аудит (добровільний або обов'язковий) а сучасних ринкових умов постає одним з найдієвіших інструментів підвищення рівня довіри до діяльності компанії, ступеня прозорості, відкритості та активізації комунікаційної політики бізнес-суб'єктів. Підтвердження повноти, достовірності та відповідності інформації, яка міститься у фінансовій звітності компанії, – умова залучення додаткових фінансових ресурсів, налагодження партнерських відносин та доступу до світових ринків. Традиційно, в Україні у аграрній сфері використання послуг сертифікованих аудиторів поставало досить обмеженим внаслідок значної їхньої вартості. Як свідчать дані Аудиторської палати України, частка сільськогосподарських підприємств у сукупному обсязі надання аудиторських послуг у 2021р. склала 6,1%. Лідерами рейтингу постали сфера оптової та роздрібною торгівлі (18,7%), промисловість (16,5%), фінансова та страхова діяльність (14,8%) [7].

У сучасних умовах сільськогосподарські підприємства зазнають складнощів, що робить аудит необхідним інструментом для контролю й забезпечення правильності та достовірності фінансової звітності. У процесі відновлення національної економіки у поствійськовий період виключно важливим постане питання залучення додаткових інвестиційних і фінансових ресурсів у галузь, пошук нових напрямів збуту продукції, налагодження господарських відносин. Це вимагатиме високого рівня довіри до агрокомпаній, нарощування їх іміджевого капіталу, активної імплементації засад сталого розвитку у агроменеджменті. Вирішувати ці питання допомагатиме аудит, який підвищує рівень готовності господарюючих суб'єктів до викликів і загроз бізнес середовища та формує потенціал міцності і сталості управління.

Література:

1. Особливості аудиту в умовах воєнного часу. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/osoblyvosti-audytu-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення 01.05.2023).
2. Протидія аграрному рейдерству в умовах воєнного стану. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015779 (дата звернення 04.05.2023)
3. Огляд законодавчих змін в аудиторській діяльності під час війни. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/215598_oglyad-zakonodavchikh-zmn-v-auditorsky-dyalnost-pd-chas-vyni (дата звернення 02.05.2023).
4. Брік С. В., Мардус Н.Ю., Фальченко О.О. Бухгалтерський облік та аудит форс-мажорних обставин. Дослідження та оптимізація економічних процесів "Оптимум - 2014" : матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 24 грудня 2014 р. Харків: НТУ "ХПІ", 2014. С. 3-4.
5. Рахункова палата України: офіційний сайт. URL: <http://rp.gov.ua/home/> (дата звернення 02.05.2023).
6. Обов'язковий аудит – 2022. URL: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/obov-yazkovuj-audit-2022> (дата звернення 03.05.2023).
7. Інформація про стан аудиторської діяльності в Україні. Аудиторська палата України: офіційний сайт. URL: <https://www.apu.com.ua/> (дата звернення 04.05.2023).

Зюзіна А.Ю.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Телічко Н.А.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Витрати підприємства важливі для формування його фінансових результатів, оскільки вони можуть збільшити або зменшити потенціал його

прибутку. Завдяки ефективному управлінню витратами можна підвищити ефективність господарювання, досягти нових рівнів економічного розвитку та отримати конкурентну перевагу на ринку. Проте, впровадження ефективної системи управління витратами на підприємствах аграрного сектору є складним завданням, оскільки багато керівників не розуміють необхідності планування та прогнозування витрат. Проблема ефективного управління витратами в сільському господарстві сьогодні стоїть дуже гостро, особливо наразі, коли в Україні вирує війна, і багато аграріїв стикаються з серйозними обмеженнями своїх виробничих ресурсів.

Теоретичні засади та методичні підходи до організації беззбиткового виробництва та управління витратами досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними авторами, а саме: Цал-Цалко Ю., Бондар Н., Виноградова Є., Турило А., Чухліб О., Манн Р., Котляров С., Крушельницька О., Бутинець Ф. та інші.

Будь-яка підприємницька діяльність неможлива без використання певних видів ресурсів, тому витрати завжди знаходяться в центрі уваги керівництва. Цал-Цокало Ю.С., визначає витрати як: «...або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені» [1, с. 17]

Щоб зменшити витрати, аграріям потрібна ефективна система їх управління, яка може контролювати витрати на кожному етапі виробництва та продажу продукту. У своїй праці Попов О.С. зауважує: «управління витратами – це розробка і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей» [2, с. 135]

В економіці використовуються різноманітні методи управління витратами, найбільш поширені наведені на рис. 1.

Для формування повної собівартості для кожного типу витрат застосовується метод стандарт-кост, який дозволяє контролювати витрати ресурсів відповідно до норм та їх відхилень, а також проводити аналіз. Проте цей підхід може бути неточним, а саме із збільшенням кількості продуктів і центрів витрат, збільшується ризик помилок.

Таргет-костінг використовується при проектуванні нового виробу або модернізації старіючої продукції на різних етапах її життєвого циклу. Конкурентоспроможність підприємства залежить від швидкості інновацій, оновлення асортименту та можливості випуску нових продуктів високої якості

за доступною ціною. Зниження собівартості виробництва товару є необхідним для збереження потрібного розміру прибутку при зниженні цін [3, с. 210].

Рис. 1. Методи управління витратами підприємства

Джерело: побудовано авторами

Бенчмаркінг витрат дозволяє порівняти управління витратами на підприємстві з підприємством-лідером з метою знаходження ефективних рішень в управлінні витратами. Кейзен-костинг є процесом поступового зниження витрат на етапі виробництва, який допомагає досягнути необхідного рівня собівартості, для забезпечення прибутковості.

Метод ABC використовується для аналізу діяльності підприємства через процеси, у яких споживається потенціал ресурсів. Цей метод має переваги у підвищенні обґрунтованості віднесення накладних витрат до конкретного продукту, точному розрахунку собівартості та забезпеченні зв'язку між отриманою інформацією та процесом формування витрат.

Директ-костинг не враховує постійні накладні витрати, що включаються у прибутки та збитки на момент виникнення. Аналізуються лише змінні витрати. Система управління витратами, яка базується на директ-костингу, надає інформацію для знаходження оптимальних комбінацій цін та обсягів, ефективної цінової політики, обчислення точки беззбитковості та вивчення можливостей сегментів ринку.

Останнім часом набули широкого використання нові методи, такі як LCC-аналіз та метод EVA. LCC-аналіз визначає витрати на виробництво і реалізацію впродовж усього життєвого циклу товару, а далі витрати зіставляються з відповідними доходами. Застосовується у стратегічному управлінні витратами. Метод EVA дає можливість прив'язати створення вартості до певних груп робітників або підрозділів і так отримувати критерій для диференційованої винагороди за виконану роботу на підприємстві.

Останнім часом широко застосовуються такі нові методи, як метод аналізу LCC і метод EVA. Аналіз LCC визначає витрати на виробництво та продаж продукту протягом усього його життєвого циклу, а потім порівнює ці витрати з його доходами. Він використовується для стратегічного управління витратами. Метод EVA дозволяє пов'язати створення цінностей з конкретними групами працівників або підрозділами і таким чином отримати диференційовану основу винагороди за виконану підприємством роботу.

Аналіз ефективності стратегічної моделі управління витратами необхідно проводити за збалансованою системою показників. Створення системи показників для оцінки ефективності стратегічного управління витратами має базуватися на аналізі стратегічних цілей компанії. Для аграріїв склад основних показників оцінки ефективності стратегічного управління витратами поділяється на організаційні, фінансово-економічні та технологічні (рис. 2.).

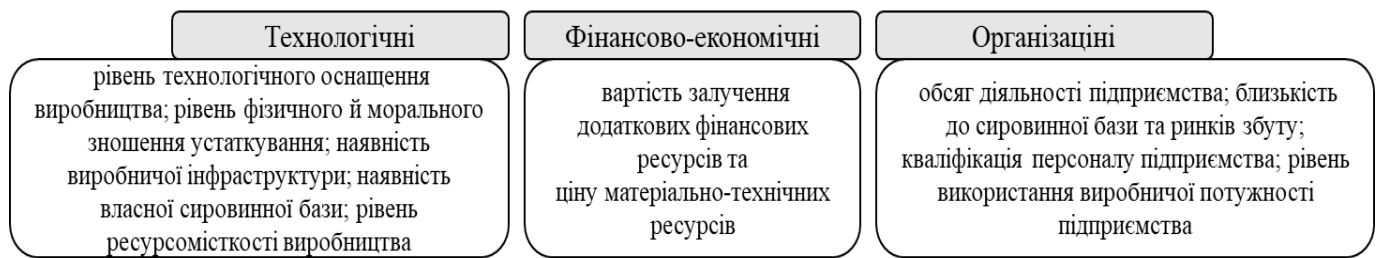

Рис. 2. Основні показники оцінки ефективності стратегічного управління витратами

Джерело: побудовано авторами

Витрати підприємства є показником ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств, тому політика управління витратами має бути максимально дієвою та результативною. Однак, вибір методу управління витратами підприємства має базуватися на індивідуальному підході з урахуванням галузевих особливостей, організаційної структури і масштабності підприємства, особливо в умовах Євроінтеграції та військового стану в Україні. Тому дослідження нових методів щодо управління витратами аграрних підприємств ще потребують подальшого вивчення та дослідження, з подальшою інтеграцією в практичну діяльність таких підприємств.

Література:

1. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: навч. посібник. Київ, 2002. 656 с.

2. Попов О.С. Управління витратами. Економічна енциклопедія: У 3-х томах, Т.3. Київ, 2002. С. 736.

3. Грицай О. І. Методи управління витратами та їх застосування в інноваційній діяльності. *Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 10–12 листопада 2011 року.* Львів, 2011. С. 209-210.

Іванько К.О.,

*здобувач освітнього ступеню бакалавр
спеціальності 073 «Менеджмент»*

*Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Дідур Г.І.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

*Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ

Реструктуризація світової та української економіки та зростання глобалізації призвели до значних змін у функціонуванні вітчизняних підприємств. Зовнішні економічні фактори набувають все більшого впливу на господарювання. Нова парадигма управління розвитком підприємства набуває все більшої значущості, оскільки вона визнає невизначеність середовища та переходить від прагнення стабільності до гнучкості, забезпечуючи довгострокову результативність діяльності за допомогою якісних та кількісних показників. Також вона включає в себе дослідження причин відхилень від заданих показників. Є потреба у переоцінці структури та механізму розвитку підприємств та адаптації їх елементів до сучасних умов господарювання.

Розвиток підприємства є неперервним процесом, який відбувається за програмою, яка може бути штучно розроблена або природною. Цей процес полягає в зміні станів підприємства, кожен з яких відрізняється від попереднього якісною характеристикою.

Значним теоретичним надбанням у вивченні поняття управління розвитком підприємства та фундаментальною основою для його подальшого вивчення є праці Р. Акоффа, Є. Смирнова, В. Забродського, А. Тищенко, А. Черних, К.

Грицик, І. Ліганенко, Х. Шепард, Д. Моутон, У. Лаврик, А. Томпсон та ін. Аналіз статей та наукових публікацій підтвердив сучасність та проблематичність розгляду цієї теми (таблиці 1).

Таблиця 1

Трактування поняття «розвиток підприємства» вітчизняних та зарубіжних науковців

Автор	Визначення
Є. Смирнов [1]	Автор розглядає розвиток як процес, що включає в себе не тільки кількісні зміни, але й якісні перетворення, які допомагають досягти збалансованості та росту внутрішніх та зовнішніх процесів в організації, враховуючи вплив факторів середовища.
І. Ліганенко [2]	Розвиток підприємства - це стан, при якому його діяльність здійснюється відповідно до законів ринку, а його економічні результати знаходяться в межах, що визначені установленими стандартами.
Х. Шепард [3]	Організаційний розвиток можна описати як процес, який включає в себе комплекс заходів, спрямованих на вирішення проблем, що виникають в організації, а також на вдосконалення організаційної культури та процесів прийняття рішень
Д. Моутон [4]	Розвиток підприємства - це процес, який має на меті перетворити економічний стан підприємства на більш ефективний шляхом гармонізації витрат і доходів на довгострокову перспективу та підтримки розвитку всіх компонентів підприємства.

Джерело: побудовано автором на основі [1,2,3,4].

На підставі аналізу існуючих підходів до управління розвитком підприємства запропоновано комплексне визначення цієї категорії як планомірного та структурованого процесу управління всіма сферами діяльності підприємства з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, який має на меті підвищення ринкової вартості підприємства шляхом формування заходів для створення синергетичного ефекту сукупності інструментів менеджменту в контексті стратегічних змін.

Диверсифікація виробничо-господарської діяльності - це комплекс заходів, які мають на меті створення, розширення та підтримку економічно вигідних напрямів діяльності підприємства з метою зменшення фінансових ризиків. Для аграрного підприємства вихід до нових сфер діяльності може мати багато конкурентних переваг, таких як ефективне використання ресурсів, економія від масштабу, скорочення залежності від постачальників, раціональне

використання побічної продукції, ефект синергії та розподіл інвестиційного ризику.

Однак, диверсифікація також може мати певні ризики для підприємства, такі як вибір неперспективних напрямів діяльності, недостатня компетентність менеджерів з управління різноплановими напрямками, розпорошення ресурсів підприємства та значні витрати на входження до нових ринків. Тому перед застосуванням диверсифікації важливо провести ретельний аналіз та зробити економічно обґрунтоване рішення.

Так як в аграрному виробництві прибуток може бути максимізований тільки при збалансованому використанні різних культур на основі науково розроблених сівозмін для забезпечення культур необхідними поживними речовинами, використання диверсифікації продуктів є невід'ємною необхідністю для сільськогосподарських підприємств. У зв'язку з особливостями товаровиробництва в аграрній сфері, такими як сезонність, галузева диверсифікація стає надзвичайно важливою, і вимагає ухвалення рішень щодо розширення сукупності галузей, що функціонують на підприємстві. Отже, ключовим питанням є обґрунтування стратегічних напрямів диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств. При прийнятті рішення необхідно визначити найкращий набір видів діяльності підприємства з огляду на можливості та ризики, пов'язані з розвитком нових видів діяльності. Для цього потрібна певна методологія формування диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.

В сучасних умовах економічних викликів в аграрній сфері, диверсифікація виробництва має ряд цілей, таких як виживання, економічна вигода, вчасне виконання сільськогосподарських робіт, задоволення власних споживчих потреб, нівелювання сезонності виробництва та зниження залежності від постачальників. Однак, окрім цих цілей, також важливе забезпечення гнучкості виробництва відповідно до потреб ринку, підвищення ефективності використання наявних ресурсів підприємства, у тому числі трудового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності підприємства, зменшення ризику господарської діяльності, забезпечення стабільності функціонування та планомірного розвитку. Всі ці цілі можна розділити на мікроцілі, що стосуються самого підприємства, та макроцілі, що мають відношення до галузі, економіки та суспільства в цілому (рис. 1).

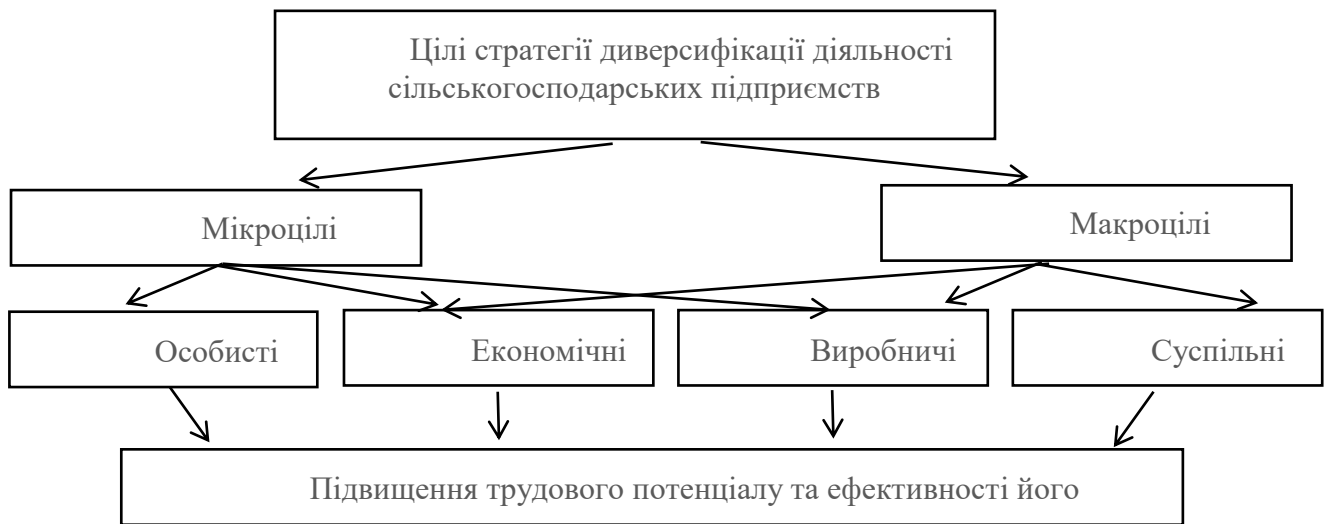

Рис. 1. Система цілей формування диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств

Джерело: побудовано автором

Економічні цілі для сільськогосподарських підприємств включають підвищення ефективності діяльності, фінансову стійкість, зростання конкурентоспроможності та інші, а на макрорівні - зростання обсягів валової продукції, макроекономічна стабільність, розвиток ринку продовольства, забезпечення продовольчої та економічної безпеки тощо. Виробничі цілі означають зростання продуктивності праці, зниження витрат на матеріали та інші ресурси, підвищення ефективності використання наявних ресурсів, включаючи трудовий потенціал. На рівні національної економіки, виробничі цілі полягають у розвитку аграрної сфери, галузей сільського господарства, розвитку науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку галузі та інші. Особисті та суспільні цілі також важливі для підприємства і економіки в цілому, але вони не відносяться до виробництва або економіки.

Реалізація стратегії диверсифікації на рівні окремих сільськогосподарських підприємств та на макрорівні загалом може допомогти підвищити трудовий потенціал і ефективність його використання. Це досягається шляхом:

- розширення сфер докладання праці;
- створення нових робочих місць;
- збільшення попиту на висококваліфіковану робочу силу;
- забезпечення безперебійного виробничого процесу;
- підвищення мобільності робочої сили та покращення матеріального становища через збільшення доходів від диверсифікації діяльності. Це також

може допомогти згладити сезонність окремих видів сільськогосподарських робіт та підвищити рівень життя сільського населення.

Реалізація диверсифікації на рівні окремих сільськогосподарських підприємств має також багато переваг для працівників, таких як зростання бізнес-активності, отримання додаткового доходу, самореалізація, набуття досвіду та підвищення кваліфікації, можливості кар'єрного зростання, покращення умов праці та підвищення ефективності використання робочого часу. На макрорівні, диверсифікація діяльності сільськогосподарських підприємств сприятиме досягненню суспільних цілей. З одного боку, це дозволить збільшити трудову активність сільського населення, зменшити безробіття та міграційні процеси, а також поліпшити соціально-економічне положення у сільських місцевостях. З іншого боку, диверсифікація сільськогосподарських підприємств допоможе покращити продовольче забезпечення населення країни, що сприятиме більш повному задоволенню його потреб.

Література:

1. Смирнов Є.М. Комплексна оцінка збалансованості розвитку виноробних підприємств: науково-методичний аспект. URL: <http://duerp.edu/uploads/vidavnitstvo14/ekonomichnij-nobelivskijvisnik-114/7599.pdf>. (Дата звернення 11.05.2023).
2. Ліганенко І.В. Динаміка організаційної структури управління підприємством в умовах стратегічних змін. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2013. № 2. С. 47- 55.
3. Shepard H.A. Changing interpersonal and intergroup relations in organizations. *Handbook of organizations*. Chicago: Rand McNally, 1965. P. 115-143.
4. Blake R.R., Mouton J.S. Building a dynamic organization through grid organization development. Mass.: Addison-Wesley, 1969. P. 48-56.

Кисельова К.В.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Гнатська Т.М.
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ПДВ ТА ЙОГО АКТУАЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

В часи економічної кризи та соціально-дипломатичних проблем надходження до державного бюджету надзвичайно важливі. В структурі доходів державного бюджету, яку оприлюднило Міністерство фінансів України, за останній період, як і раніше, незмінно залишається те, що велика частина надходжень належить податку на додану вартість (далі ПДВ). Згідно статистичних даних, станом на 01.04.23 р. за поточний рік частка ПДВ з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування) та ПДВ з імпортованих товарів в структурі доходів держави склали 22,36%, а це 117619,8 млн.грн. [1].

Цей податок використовують у різних провідних країнах, наприклад, в країнах Євросоюзу даний вид податку існує в системі оподаткування, але з різними ставками (табл.1). Є країни, де ставка ПДВ нульова – Об'єднані Арабські Емірати та Богамські острови.

Таблиця 1

Ставки ПДВ в країнах ЄС

Країни	Ставки ПДВ
Австрія, Болгарія, Словаччина, Франція, Естонія	20%
Ірландія, Польща, Португалія	23%
Данія, Хорватія, Швеція	25%
Угорщина	27%

Проте, є затяті противники ПДВ, багато економістів вважають що його доцільно замінити на інші податки, наприклад податок з продажу. Його використовують такі розвинуті країни як США та Канада, які знаходяться в першій десятці рейтингу країн по ВВП. Найбільші противники ПДВ в Україні

самі підприємці, так як цей податок складний в адмініструванні, як наслідок дуже корумпований. То що ж все таки краще для України?

ПДВ — це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент). Працює ПДВ таким чином, що на кожному етапі виробництва до собівартості додається 20% податку, які продавець «відносить» до бюджету, а покупець зі свого боку записує собі як податковий кредит з ПДВ і зменшує на цей кредит свої податкові зобов'язання, коли продає продукцію наступному виробнику [2].

Таблиця 2

Переваги та недоліки податку на додану вартість

Переваги ПДВ	Недоліки ПДВ
Відсутність подвійного оподаткування і кумулятивного (каскадного) ефекту	Складний механізм нарахування та сплати, прихована форма оподаткування (платник-кінцевий споживач)
Платниками є всі учасники руху товару від виробника до кінцевого споживача	Можливість ухилення від сплати податку, в т.ч. за рахунок неузгодженості законодавчих актів з оподаткування, недосконалої системи бухгалтерського обліку та розрахунків за ПДВ
Як правило, рівні умови серед виробників та продавців щодо сплати податку	Велика кількість пільг та операцій, звільнених від оподаткування, через що ПДВ виконує поряд з фіскальною функцією регулюючу та стимулюючу
Ритмічність та стабільність податкових надходжень	При відсутності прозорої системи надходжень до бюджету можлива наявність бюджетної заборгованості, можливість використання незаконних схем відшкодування ПДВ
Має широку базу оподаткування, так як охоплює предмети широкого вжитку і всі стадії руху продукції	Значні втрати бюджету від його мінімізації та проблеми з відшкодуванням
Дає можливість стримувати зростання цін	Негативно впливає на високотехнологічні та науково місткі процеси
Стримує кризу перевиробництва, вирівнює можливість отримання надприбутків та регулює процеси споживання	Фактор, що стимулює інфляцію
Збалансовує фіскальні потреби уряду та необхідність створення умов для розвитку бізнесу	Регресивний вплив, особливо на малозабезпечені верстви населення

Джерело: узагальнено автором за даними [3]

Розглянемо податок з продажу, який використовується в США як аналог ПДВ. Податок з продажів - місцевий податок у США, який сплачується

суб'єктами господарювання за продаж певних товарів і послуг. Він регулюється на рівні законодавства штатів. Кожен штат має свої ставки податків з продажів від до 10%. Головний плюс цього податку в його простоті адміністрування. Але є й інші позитивні сторони, наприклад: простіші відносини з податковою, бо немає ризиків на всіх ланках, простіша звітність, зростання ліквідності, зменшення складу персоналу як підприємств, так і податкових служб, привабливість для інвесторів, скорочення витрат держави на утримання фіскалів та ін.

Проте, є чимало й мінусів застосування цього податку:

1. Велика кількість пільг.
2. Податки з продажів занадто складні з різними ставками, правилами і способами стягнення в різних штатах.
3. В момент оподаткування існує вірогідність подвійного оподаткування. Тобто підприємства розглядаються як споживачі.

То що ж краще для України? Головною причиною збереження ПДВ в Україні є присутність такого критерія в списку вимог євроінтеграції. Проте потрібно розуміти, що це ніяк не заважає його спростити. В тому ж ЄС ПДВ представляє собою деякий мікс українського податку та американського податку з продажу. Суть його полягає у тому, що імпорتنі та експортні операції не оподатковуються ПДВ. Податок сплачує кінцевий споживач в бюджет тієї країни, де операція продажу кінцевому споживачу була здійснена. Проте операції в середині будь-якої країни оподатковуються за звичною для нас схемою. Деякі країни ЄС відмовились від стягнення ПДВ в імпортних операціях задля залучення інвестування в економіку та господарство країни. Головним завданням держави для покращення умов існування підприємств в умовах системи оподаткування є спрощення цієї ж системи. Щоб підприємцям було зручніше, державі менше витрат та більше прозорості, як наслідок сприятливі умови для іноземних інвестицій.

Література:

1. Доходи держбюджету України: веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення 28.04.23)
2. Боярчук Д. Цікаві факти про ПДВ. *Популярна економіка: ціна держави*. 2014. №26. С.1-13. URL: <https://cost.ua/content/uploads/sites/2/2020/01/vat-report.pdf> (дата звернення 28.04.23)
3. Белобровенко Т. Історичний аспект виникнення та поширення ПДВ у світі та особливості його застосування в Україні. *Economics and education*. 2022. №3. С.38-57. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/download/econom-science/3.pdf>

Кіор М.І.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Ковальчук П.Г.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Військовий стан – це режим, який встановлюється в країні у разі загрози її національній безпеці. Оподаткування в Україні базується на Податковому кодексі, який передбачає різні податки, збори та інші обов'язкові платежі. Однак, в разі введення військового стану, дія Податкового кодексу може змінюватися, а деякі податки та збори можуть бути тимчасово призупинені або зменшені. В такий період діють особливі закони та правила, які повинні забезпечити захист національних інтересів та безпеки громадян. У 2022 році Україна пережила військовий конфлікт, який відбувався на Донбасі та був започаткований в 2014 році. Цей конфлікт значно позначився на економічному стані країни та системі оподаткування, яка відтворювала відповідні зміни.

Крім того, військовий стан може вплинути на інвестиційну привабливість країни. Інвестори можуть бути занепокоєні нестабільністю та ризиком втрати своїх інвестицій під час війни. Це може призвести до скорочення інвестицій та зменшення економічного розвитку країни в цілому.

Отже, військовий стан може вплинути на оподаткування в Україні. Уряд може ввести додаткові податки, пільги, тимчасово зупинити виконання податкових зобов'язань або змінити ставки податків для забезпечення необхідних коштів на військові потреби країни. Однак, такі зміни можуть також призвести до скорочення економіки, зменшення інвестицій та негативно вплинути на фінансування важливих державних програм [5].

Одним із найбільш очевидних впливів військового стану на оподаткування є збільшення видатків на потреби армії та оборону країни. У зв'язку з цим уряд України може змінювати податкову політику, щоб забезпечити достатній рівень фінансування військових потреб країни.

Важливо зазначити, що військовий стан є винятковим станом в Україні, який вводиться відповідно до Конституції України в разі загрози державній незалежності, територіальній цілісності чи конституційному ладу країни.

Зазвичай введення військового стану супроводжується додатковими витратами з державного бюджету на забезпечення безпеки та оборони. Вважається, що введення військового стану може мати тимчасовий вплив на економіку країни, зокрема на бізнес та інвестиційний клімат. Це може бути пов'язано з обмеженням свободи переміщення, зміною відносин між країнами, збільшенням витрат на забезпечення безпеки та іншими факторами.

В Україні введення військового стану може мати певний вплив на податкові надходження до бюджету. Для того, щоб краще зрозуміти цей вплив, було проведено дослідження обсягів податкових надходжень до державного бюджету в різні періоди, зокрема в періоди введення та не введення військового стану. Результати дослідження представлені у таблиці нижче.

Таблиця 1

Обсяги податкових надходжень в різні періоди

Показник	Обсяг до введення військового стану	Обсяг під час введення військового стану
Податки на прибуток підприємств	278 млрд грн	271 млрд грн
Податки на додану вартість	204 млрд грн	196 млрд грн
Податок на землю	20 млрд грн	18 млрд грн
Акцизний збір на пальне та алкогольні вироби	76 млрд грн	73 млрд грн
Обсяг військових витрат у бюджеті	87 млрд грн	102 млрд грн

Джерело: Сформовано авторами на основі [3]

З таблиці видно, що введення військового стану має певний негативний вплив на податкові надходження в Україні. Зменшення обсягу під час введення військового стану порівняно з показниками до введення військового стану відбулося у таких галузях як податки на прибуток підприємств, податки на додану вартість та податок на землю. Однак, акцизний збір на пальне та алкогольні вироби залишився приблизно на тому ж рівні. З іншого боку, введення військового стану збільшило обсяг військових витрат у бюджеті.

Зважаючи на те, що військовий стан є винятковою ситуацією, вплив на податкові надходження може бути непередбачуваним і залежить від багатьох факторів.

Під час війни в Україні відбулися ряд змін в оподаткуванні, спрямованих на підтримку бізнесу та населення в умовах економічної нестабільності та конфлікту на сході країни.

Однією з головних змін було зниження ставки єдиного податку для підприємців третьої групи з 5% до 2%, а також підвищення ліміту на щорічний оборот до 5 мільйонів гривень. Це дало можливість більшій кількості малих та середніх підприємств отримати значну економічну підтримку.

Для підприємств першої та другої груп єдиного податку було дозволено не сплачувати цей податок протягом року, якщо вони перебували в зоні проведення АТО (антитерористичної операції) на сході України. Така пільга дала змогу зменшити фінансовий тиск на бізнес в умовах війни [6].

Також було скасовано платежі на розмитнення автомобілів, що були придбані в Європейському Союзі та США, це сприяло зменшенню витрат на транспортування автомобілів через кордон.

Загалом, зміни в оподаткуванні під час війни в Україні були спрямовані на зменшення фінансового тиску на бізнес та населення, а також на підтримку економіки в умовах конфлікту на сході країни [6].

Під час військового стану в Україні застосовуються окремі зміни в оподаткуванні, зокрема:

1. Звільнення від оподаткування. Згідно з законодавством, воїни та деякі категорії осіб, що перебувають в зоні проведення бойових дій, звільняються від оподаткування. Це стосується податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств та інших видів податків. Проте, ці звільнення можуть бути тимчасовими та діяти лише на період військового стану.

2. Збільшення витрат на оборону. Під час військового стану в Україні може збільшуватися виділення коштів на потреби армії та оборони країни. Для цього можуть бути запроваджені додаткові податки та збори, наприклад, введення податку на військовий збір чи збільшення ставок податку на прибуток для підприємств, які займаються виробництвом військової техніки.

3. Заборона деяких операцій. Під час військового стану в Україні можуть бути введені обмеження на деякі операції та бізнес-процеси. Наприклад, може бути обмежена продаж зброї та боєприпасів або введено заборону на вивезення окремих товарів за межі країни. Такі обмеження можуть впливати на платежі за податки та інші фінансові операції [1].

Згідно з даними, у 2018 році загальний обсяг податкових надходжень склав 753,8 мільярда гривень, що є найнижчим показником за весь період спостережень.

У наступні роки спостерігався поступовий ріст показника. Так, у 2019 році надходження склали 799,8 мільярда гривень. У 2020 році, який був складним через пандемію COVID-19, до бюджету надійшло 851,1 мільярдів гривень.

У 2021 році спостерігається значний ріст надходжень до державного бюджету, який становить 1 107,1 мільярда гривень. Це пов'язано з підвищенням ставок податків на деякі види доходів, а також зі зростанням ВВП та збільшенням кількості платників податків.

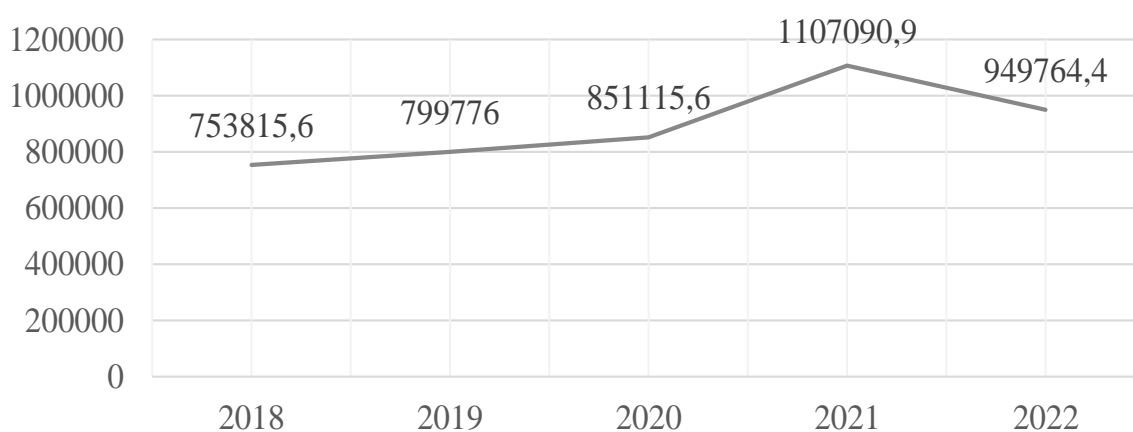

Рис.1. Обсяги податкових надходжень 2018-2022 роки (млн.грн)

Джерело: Сформовано авторами на основі [4]

Загалом можна зробити висновок, що війна в Україні призвела до значного зменшення податкових надходжень в країні, оскільки знизилася економічна активність та збільшилися витрати на забезпечення національної безпеки. Однак, необхідно враховувати, що такі оцінки базуються на попередніх даних, і на сьогоднішній день, обсяги податкових надходжень можуть бути різними в залежності від актуальної економічної та політичної ситуації в країні.

За даними Міністерства фінансів України, в разі введення військового стану у країні, додаткові витрати можуть сягати до 20 млрд гривень щорічно. Ці витрати можуть покриватися за рахунок розширення бази оподаткування, збільшення ставок податків та інших заходів.

Проте, варто зазначити, що введення військового стану не є гарантією ефективного захисту держави та її громадян. Окрім фінансових витрат, важливо також забезпечити ефективне використання ресурсів на підвищення готовності та забезпечення безпеки країни.

У військовий час оподаткування є одним з ключових механізмів забезпечення фінансових потреб оборони країни. З одного боку, збільшення обсягів витрат на оборону може призвести до зростання податків і зборів від населення та підприємств, з іншого - уряд повинен враховувати можливі фінансові обмеження громадян та не допускати перевищення прийнятних меж оподаткування.

Крім того, військовий стан може вплинути на податкову систему країни шляхом введення спеціальних податків або податків, спрямованих на підтримку оборонної галузі. Наприклад, в Україні з 1 квітня 2021 року було введено військовий збір, який становить 1,5% від заробітку громадян та доходів підприємств, які перевищують певний поріг.

Військовий стан може мати значний вплив на податкову систему країни, але він повинен бути ретельно обґрунтований та збалансований з фінансовими можливостями громадян та підприємств.

Отже, можна зробити висновок, що військовий стан має значний вплив на систему оподаткування в Україні. Військовий стан може призвести до збільшення податкових навантажень на громадян та бізнес, щоб забезпечити фінансові ресурси для потреб оборони і безпеки держави. З іншого боку, можливо, військовий стан може стати каталізатором реформування системи оподаткування і сприяти покращенню її ефективності та прозорості.

Література:

1. Барановська Л. М., Головка Ю. В. Фіскальна політика держави: теорія та практика. – Київ: КНЕУ, 2016.
2. Головка Ю. В. Податкова система України: сучасний стан та перспективи розвитку. – Київ: Наукова думка, 2017.
3. Державна податкова служба України URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/644526.html> (дата звернення: 27.04.2023)
4. Доходи державного бюджету України за статтями доходів (2014-2023 рр.) URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/> (дата звернення: 30.04.2023)
5. Податки під час війни: що змінилося для бізнесу URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu (дата звернення: 30.04.2023)
6. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/> (дата звернення: 28.04.2023)

Клейбатенко А.О.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Сахацький М.П.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження проблеми розвитку управління виробничою діяльністю аграрного підприємства з теоретичних та прикладних позицій спричинюється низкою чинників, до числа основних з яких слід віднести: по-перше, наявність сприятливих природно-кліматичних умов і значних земельних та трудових ресурсів для виробництва сільськогосподарської продукції, що слугує незамінним джерелом забезпечення продовольчої безпеки населення країни та світу; по-друге, вагомість аграрних підприємств в надходженні іноземної валюти в Україну завдяки експорту сільськогосподарської продукції в країни, населення яких потребує високоякісного продовольства, або ж голодує від його нестачі; по-третє, можливість постачати на внутрішній та світовий ринки конкурентоспроможну продукцію, позиціонування якої позитивно вирізняється по відношенню до аналогічних товарів інших країн своїм асортиментом, якістю, ціною, органічністю; по-четверте, відсутність надійного наукового супроводу розвитку управління виробничою діяльністю аграрних підприємств з системних позицій, що одночасно враховує сучасні особливості трансформаційної економіки, турбулентну динаміку планетарних змін природно-погодних факторів, вплив цифрових технологій на прийняття управлінських рішень.

Проблема теоретичної та прикладної складових змісту розвитку управління виробничою діяльністю аграрних підприємств привертає увагу багатьох науковців як в Україні, так і поза її межами. Значний внесок щодо дослідження озвученої проблеми зробили такі науковці, як Андрійчук В.Г., Баланюк І.Ф., Бородіна О.М., Ващенко А.А., Волкова Д.П., Гайворонський В.М., Гуревський В.К., Жушман В.П., Коротков Є.М., Лупенко Ю.О., Пугачов

М.І., Рега М.Г., Саблук П.Т., Чукіна І.В., Юрчишин В.В. та інші вчені. Ними створено надійне теоретико-методологічне та методичне забезпечення щодо управління виробничою діяльністю аграрних підприємств. Проте сучасна турбулентна динаміка ойкумени в цілому та аграрної сфери зокрема, що знаходяться під постійним впливом різнопланових факторів, потребує подальшого поглибленого дослідництва зазначеної проблеми та відповідних теоретико-прикладних узагальнень.

Метою даного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці науково-прикладних рекомендацій щодо розвитку управління виробничою діяльністю аграрних підприємств.

Академік Саблук П.Т. при висвітленні теоретичних положень розвитку сільськогосподарського виробництва наголошує на тому, що ринкова економіка за змістом є госпрозрахунковою, а тому потребує зіставлення витрат з виручкою від реалізації продукції; допускає вільне підприємництво, самостійність, відповідальність та інтерес товаровиробника; здійснення діяльності суб'єкта господарювання, в центрі якого є людина і її життєвий соціальний захист [10].

Управлінський процес забезпечується фахівцями, сукупність яких в певному підпорядкуванні та взаємозв'язку формують організаційну структуру управління. Її призначення полягає в забезпеченні постановки управлінських цілей щодо виробничо-господарської діяльності та визначенні шляхів досягнення цих цілей. Під господарською діяльністю в Господарському кодексі України розуміють діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [1].

Закон України "Про землі сільськогосподарського призначення" [5] не містить єдиного тлумачення визначення виробничо-господарської діяльності суб'єктів сільськогосподарського виробництва, а серед науковців немає згуртованості щодо розуміння виробничо-господарської діяльності. У широкому розумінні виробничо-господарська діяльність є предметом Закону про землі сільськогосподарського призначення, тобто сукупністю аграрних відносин, переважно виробничо-господарської діяльності суб'єкта аграрного ринку [11]. Гуревський В.К. зазначає, що "всі аграрні відносини, які є предметом регулювання нормами аграрного права, слід розглядати як синтез відносин по виробництву, переробці і реалізації сільськогосподарської продукції" [4].

Певні особливості до виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств мають фахівці юридичної сфери [6]. Виробничо-господарську діяльність також розглядають, як впорядковану сукупність елементів і частин, що мають взаємозв'язок та функціонують з метою створення певної продукції, виконання робіт або надання послуг, при цьому підпорядковується кожний елемент системи спільній меті [3, с. 48-49].

Виробничо-господарська діяльність на думку Волкової Д.П. є процесом виготовлення продукції, виконання робіт чи надання послуг [2].

Таким чином, виробничу діяльність варто нероздільно поєднувати із господарською, що, з одного боку, забезпечує виробництво необхідними ресурсами, а іншого – створює умови для збуту і надходженню грошових коштів від продажу вироблених товарів. При цьому враховуються особливості аграрного виробництва як об'єкта управління, якому у відповідність приводиться його управлінський суб'єкт. Адже у сільському господарстві земля виступає в якості основного засобу виробництва, для якого характерною рисою постає територіальна зосередженість.

Управлінський процес в аграрному виробництві вирізняє постійний креатив в силу відносної оперативної господарської самостійності структурних підрозділів. Бо їх виробнича діяльність прилаштовується під різноманітні природно-кліматичні умови, сезонний характер виробництва в рослинництві, специфічний характер роботи з живими організмами, якими є рослини і тварини. Землю також належить віднести до живих організмів, що своєю родючістю відгукується на людську увагу й турботу.

Особливої ретельності з боку управління до виробничої діяльності аграрних підприємств потребує соціальний аспект. Бо між собою сільськогосподарські галузі різняться за інтенсивністю праці та вирізняються різною зайнятістю працівників протягом року. Мають місце також відмінності в способі життя в місті і селі, де, в останньому, вимагається прийняття своєрідних управлінських рішень стосовно соціально-побутових та культурних питань [7].

Дослідження показують, що процес управління передбачає виконання конкретних управлінських функцій. Вони покликані забезпечувати безперервність виробничої діяльності через постачання необхідних для цього ресурсів – технічних, технологічних, трудових, фінансових. Надходження останніх гарантує маркетинг.

Розвиток управління через його удосконалення передбачає використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки. Особливої уваги заслуговує штучний інтелект, що має надавати науково ґрунтовні рекомендації

щодо прийняття раціональних управлінських рішень. При цьому штучний інтелект в змозі постійно удосконалювати управлінський процес та ефективно гармонізувати в аграрному підприємстві економічні, соціальні та екологічні сфери життєдіяльності.

Відтак, розвиток управління виробничою діяльністю аграрного підприємства являє собою процес прогнозування, планування, організації, координації, мотивування та контролю стосовно забезпечення виробництва та збуту виробленої продукції згідно ринкового попиту, що дозволяє здійснювати розширене відтворення та збалансовує економічні, соціальні та екологічні інтереси.

Література:

1. Ващенко А.А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами. Науковий вісник національного гірничого університету. Дніпропетровськ. 2014. № 1. С. 80—86.
2. Волков Д.П. Місце і роль операційної діяльності в системі підприємництва Вісник Житомирського державного технологічного університету. Житомир. 2013. № 3 (53). С. 235.
3. Гайворонський В.М. Жушман В.П. Аграрне право України: навчальний посібник. Харків, 2013. 237с.
4. Гуревський В.К. Предмет та система аграрного права. Аграрне, земельне та екологічне право України. Загальні частини навчальних курсів: навчальний посібник. 2000. 368 с.
5. Земельний кодекс України. URL: https://kodeksy.com.ua/zemel_nij_kodeks_ukraini.htm
6. Коротков Е.М. Дослідження систем керування. "Дека". 2000. С. 245.
7. Липски С. А. Особливості регулювання земельних відносин за умов ринкової економіки. ГУЗ. 2001. С. 27.
8. Пиличев Н.А. Управління агропромисловим виробництвом. Колос. 2000. С. 276.
9. Рега М.Г. Сутність виробничо-господарської діяльності підприємств України. Кримський економічний вісник. 2013. № 1. С. 23—25.
10. Саблук П.Т. Проблеми модернізації земельних відносин в Україні. Економіка АПК. 2021. № 10. С. 21.
11. Чукіна І. В. Сучасний стан організації управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств Черкаської області. Економічна наука. Умань 2018. 68-73 с.

12. Юрчишин В.В. Аграрна політика в Україні на зламах політичних епох. Історико-соціально-економічні нариси. К.: Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України». 2009. 365 с.

Кобрин Т.А.,

*здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Гнатська Т.М.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В БАНКУ

Один з основних аспектів, що зумовлює актуальність обліку електронних грошей в банку, - це зростаюча популярність електронних платіжних засобів в світі. Із розвитком технологій та зростанням онлайн-торгівлі, люди все частіше користуються електронними грошима для здійснення платежів [1]. Так, за даними статистики, в 2020 році в Україні вже більше 40% населення скористалось електронними платіжними системами.

Іншим важливим аспектом є забезпечення безпеки електронних грошей та інформації про них. Електронні кошти є особливо вразливими для шахраїв та хакерів, які можуть зламати систему і отримати доступ до грошових коштів користувачів. Тому, для того щоб користувачі могли безпечно використовувати електронні гроші, банки повинні забезпечувати належний рівень захисту інформації та проводити постійний моніторинг операцій.

Крім того, правильний облік операцій з електронними грошима є важливим для банківської системи в цілому. Це дозволяє банкам забезпечити належний контроль над фінансовими потоками та запобігти відмиванню грошей [3].

Технічні аспекти обліку електронних грошей в банку є критичними для забезпечення ефективності та безпеки операцій з електронними грошима. У цьому контексті, варто розглянути ряд технічних аспектів, що пов'язані з обліком електронних грошей в банку, таких як:

1. Засоби зберігання даних: одним з найбільш важливих технічних аспектів обліку електронних грошей в банку є засоби зберігання даних. Банки зазвичай використовують різні засоби зберігання даних, такі як бази даних, хмарні сервіси, сервери тощо. Важливо забезпечити належний рівень захисту цих даних від несанкціонованого доступу та вірусних атак.

2. Програмне забезпечення: для здійснення операцій з електронними грошима, банки використовують спеціальне програмне забезпечення, таке як мобільні додатки або інтернет-банкінг. Це програмне забезпечення повинно бути надійним та безпечним, щоб забезпечити захист від кібератак та інших загроз.

3. Шифрування: для забезпечення безпеки операцій з електронними грошима, банки використовують різні методи шифрування. Зазвичай використовуються методи шифрування за допомогою SSL-протоколів та РКІ (Public Key Infrastructure). Ці методи шифрування забезпечують захист від несанкціонованого доступу до фінансових даних клієнтів.

4. Моніторинг та аналітика: банки повинні забезпечувати моніторинг та аналітику операцій з електронними грошима. Це дозволяє банкам виявляти можливі загрози та шахрайські схеми, а також забезпечувати відповідність законодавству про боротьбу зі шахрайством та фінансуванням тероризму. Моніторинг також дозволяє банкам виявляти аномалії та помилки в операціях, що можуть бути небезпечними для клієнтів та банку.

5. Захист від шахрайства: банки повинні забезпечувати захист від шахрайства та інших видів злочинів. Це може бути досягнуто за допомогою різних методів, таких як біометрична ідентифікація, двофакторна аутентифікація та інші методи. Крім того, банки повинні забезпечувати належний рівень освіти та навчання для своїх співробітників та клієнтів, щоб вони були усвідомлені та вміли діяти в разі зустрічі зі злочинцями.

6. Інтеграція з іншими системами: банки повинні мати можливість інтегруватись з іншими системами та платіжними шлюзами для забезпечення швидкого та безпечного проведення операцій з електронними грошима. Це дозволяє клієнтам здійснювати оплату різних послуг та товарів, в тому числі з-за кордону.

Організаційні аспекти обліку електронних грошей в банку включають в себе питання, пов'язані з управлінням та організацією процесів, пов'язаних з електронними грошима.

Один з ключових аспектів - це розробка та впровадження відповідної політики та процедур, пов'язаних з електронними грошима. Це може включати визначення процедур внутрішнього контролю, забезпечення доступу до систем

та даних, встановлення процедур перевірки та ідентифікації клієнтів, а також розробку процедур для здійснення транзакцій та виконання інших фінансових операцій.

Крім того, банки повинні мати достатню кількість кваліфікованих працівників, які можуть забезпечувати ефективний контроль за процесами обліку електронних грошей. Це може включати в себе забезпечення достатнього рівня знань та навичок у галузі інформаційної безпеки та фінансових транзакцій.

Крім того, банки повинні мати достатні ресурси для забезпечення безперебійного функціонування систем обліку електронних грошей. Це може включати в себе розробку та використання відповідної інфраструктури, а також забезпечення належного рівня технічної підтримки та обслуговування [2].

Банки повинні дотримуватися відповідних законодавчих та регуляторних вимог, що регулюють облік електронних грошей та фінансові транзакції в цілому. Це може включати в себе виконання вимог щодо ідентифікації клієнтів, забезпечення відповідних рівнів безпеки та конфіденційності, забезпечення відповідної документації та звітності та інших вимог, що встановлені регуляторами.

Крім того, банки повинні взаємодіяти з іншими учасниками фінансового ринку, такими як інші банки, платіжні системи та різноманітні сервіси з електронними грошима, для забезпечення безперебійного функціонування своїх систем та процесів.

Регулювання та нагляд за обліком електронних грошей в банку є важливою темою у фінансовій сфері. Оскільки електронні гроші зберігаються на рахунках клієнтів банку та переказуються через Інтернет, вони можуть стати предметом кібератак та шахрайства. Тому державні органи та міжнародні організації встановлюють норми, правила та процедури, щоб забезпечити безпеку та стабільність фінансової системи.

Один з найбільш важливих аспектів регулювання та нагляду за обліком електронних грошей – це забезпечення дотримання банками відповідних законодавчих та регуляторних вимог, що регулюють облік електронних грошей та фінансові транзакції в цілому. Наприклад, банки повинні дотримуватися законів щодо запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, які вимагають від них ідентифікувати клієнтів та відстежувати їхні транзакції.

Крім того, національні регулятори, такі як Національний банк України, можуть встановлювати правила та вимоги щодо обліку електронних грошей та нагляду за ними. Це може включати вимоги до банків щодо забезпечення достатнього рівня капіталу та ліквідності для покриття можливих ризиків,

пов'язаних з обліком електронних грошей. Національний банк також може встановлювати вимоги щодо зберігання даних про клієнтів та їхні транзакції, щоб забезпечити захист особистих даних та протидію шахрайству.

Облік електронних грошей в банку є складним процесом, який потребує дотримання різних вимог та стандартів. Безпека та стабільність фінансової системи є одними з головних аспектів, на які звертається увага при регулюванні та нагляді за обліком електронних грошей. Для забезпечення цієї безпеки встановлюються різні норми, правила та процедури, які повинні дотримуватися банками. Зокрема, банки повинні відповідати законодавчим та регуляторним вимогам, що регулюють облік електронних грошей та фінансові транзакції в цілому, а також забезпечувати достатній рівень капіталу та ліквідності для покриття можливих ризиків. Також національні регулятори можуть встановлювати власні правила та вимоги щодо обліку електронних грошей та нагляду за ними. Зберігання даних про клієнтів та їхні транзакції також є важливим аспектом обліку електронних грошей, що повинно забезпечуватися на відповідному рівні.

Література:

1. Біляєва О.В., Тарасенко О.Ю. Електронні гроші: становлення та розвиток. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Інформаційні системи та мережі, 2015, № 822, С. 104-112.
2. Виноградова О.В. Інформаційні технології в обліку електронних грошей. Економіка. Фінанси. Право, 2014, № 5, С. 36-40.
3. Дубовий В.Ф., Пасічник В.Г. Електронні гроші: економічний та правовий аспекти. Бізнес Інформ, 2015, № 5, С. 64-69.
4. Козаченко М.В., Бондарчук А.І. Кібербезпека банку при здійсненні платіжних операцій з використанням електронних грошей. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2018, № 2, С. 161-167.
5. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 03.05.2023)

Кругляк Б. В.,

*здобувач освітнього рівня магістр
спеціальності 071 “ Облік і оподаткування ”
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Янік Я. В.,

*здобувач освітнього рівня магістр
спеціальності 071 “ Облік і оподаткування ”
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Найда А. В.

*К.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ЕФЕКТИВНИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах глобальних змін в економіці України одним з найскладніших і найсуперечливіших питань можна вважати облік.

У різних сферах діяльності суспільства питання обліку дебіторської заборгованості є досить актуальним, адже фінансовий стан підприємства значною мірою залежить саме від наявності та ефективного управління цим видом заборгованості.

Наявність дебіторської заборгованості є невід'ємним результатом господарської діяльності підприємства, а оптимізація її обсягу – пріоритетним завданням, яке має своєчасно вирішуватись. Розвиток боргових відносин між підприємствами обумовлює необхідність мати ефективні інструменти управління та контролю за їх рівнем і структурою. Управління дебіторською заборгованістю має виражати загальну стратегію розвитку суб'єкта господарювання. При цьому формується перелік рекомендацій та закладається фундамент основних напрямів на виконання певних операцій щодо оптимізації боргів. На цій основі базується розробка методики впровадження тактичних заходів, направлених на досягнення цілей менеджменту підприємства.

Зрозуміло, що незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості уникнути її неможливо. Тому підприємству необхідно шукати

способи ефективного управління дебіторською заборгованістю, зокрема вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків, організації ефективної та дієвої системи внутрішньогосподарського контролю тощо.

Від початку формування ринкових відносин в Україні і досі існує багато актуальних питань, пов'язаних з обліком дебіторської заборгованості.

а) для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління в процесі антикризового регулювання фінансово-господарського стану істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Це зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами зокрема і заборгованості загалом з метою прогнозування

ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження;

б) невирішенні проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги;

в) застосовувати у наших умовах традиційні за кордоном методики аналізу дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами. Крім цього, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності і корисності отриманих результатів аналізу.

Також дебіторська заборгованість має великий вплив не тільки на фінансовий стан підприємства, а й на розвиток економіки країни. З одного боку, певний рівень дебіторської заборгованості є нормальною частиною бізнесу, який може бути тимчасовим і пов'язаним з певними факторами, наприклад, з затримкою в оплаті від клієнтів або з неприбутковими періодами для підприємства.

Однак, високий рівень дебіторської заборгованості може мати негативний вплив на розвиток економіки шляхом зниження ліквідності підприємств. Це може призвести до затримки в оплаті рахунків постачальникам, збільшення заборгованості перед бюджетом та збільшення ризику банкрутства.

Також, високий рівень дебіторської заборгованості може мати негативний вплив на фінансову діяльність підприємств та взагалі на фінансовий стан економіки країни. Якщо підприємства не можуть отримувати своєчасну оплату

за свої послуги та товари, то це може призвести до зниження їхньої прибутковості, витрат та капіталовкладень.

Таким чином, відповідальність за дебіторську заборгованість належить не тільки підприємствам, але й уряду та регулюючим органам для забезпечення економічної стабільності та балансу в економіці країни.

Тому провівши дослідження, я прийшов до такого висновку, що облік дебіторської заборгованості на підприємстві має цілий ряд проблемних питань.

На мою думку до однієї з проблем обліку дебіторської заборгованості можна віднести саме відсутність на підприємствах чіткої і ефективної системи контролю та аналізу дебіторської заборгованості.

Також відсутня чітка схема деталізації і співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі

На сучасному етапі недостатньо дослідженою залишається проблема оплати дебіторської заборгованості та визначення допустимого рівня засобів, які вилучаються на дебіторську заборгованість для розробки оптимальної політики управління нею.

Діюча облікова програма не дає змоги однозначно оцінити стан дебіторської заборгованості, а також ступінь її впливу на фінансово господарських стан підприємств.

Детальнішого опрацювання потребує облік сумнівних боргів, зокрема резерв на їх покриття з метою зближення бухгалтерського та податкового обліку.

Для прийняття управлінських рішень важливе значення має повнота і об'єктивність інформації, пов'язаної з дебіторською заборгованістю. Вирішення багатьох проблемних питань дозволить значно вдосконалити організацію та методику обліку розрахунків з дебіторами

З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість господарчого суб'єкту, користувачам для прийняття рішень, пропонується розробити таку форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, для якої властиві:

- єдиний правильний підхід до обліку дебіторської заборгованості;
- якісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків; веденням аналітичного обліку за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку; узагальненням та накопичуванням аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість.

Тому для вдосконалення та вирішення проблем системи обліку та контролю дебіторської заборгованості можна висунути такі пропозиції:

1. Встановити чітку політику відносно дебіторської заборгованості і регулярно її оновлювати. Зокрема, визначити стандарти щодо термінів погашення та правил продовження кредиту.

2. Використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для обліку дебіторської заборгованості. Це дозволить автоматизувати процеси, зменшити можливість помилок та забезпечити доступ до актуальної інформації.

3. Розробити систему контролю за рухом дебіторської заборгованості та запровадити механізми для своєчасного виявлення порушень. Наприклад, можна встановити спеціальні прапорці на рахунки заборгованих клієнтів, які сповіщатимуть про зміну стану рахунку.

4. Регулярно аналізувати дебіторську заборгованість та прогнозувати темпи її зростання. Для цього можна використовувати фінансові та бухгалтерські показники, які допоможуть виявити проблемні зони і своєчасно приймати рішення.

5. Запровадити систему стимулювання працівників за успішність з відшкодування заборгованості. Це може бути окрема бонусна програма або додатковий бюджет на сплатення застави клієнтам, які вчасно виплачують свій борг.

6. Навчати персонал правилам роботи з дебіторською заборгованістю, включаючи керівників, бухгалтерів та працівників з обслуговування клієнтів. Вони повинні знати про політику, процедури, відповідальність та процеси збору та відшкодування боргів.

7. Забезпечити прозорість та доступність інформації про дебіторську заборгованість в межах компанії. Наприклад, можна створити окрему сторінку на сайті, де буде регулярно публікуватися інформація про заборгованість клієнтів.

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами.

Організація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості повинна мати таку систему рахунків, яка б у достатній мірі відображала і характеризувала всю господарську діяльність підприємства і забезпечувала отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Тому проблеми виникнення та погашення боргових вимог доцільно вирішувати комплексно. При цьому слід враховувати, що дебіторська заборгованість є однією з форм кредитування підприємством своїх клієнтів (покупців, замовників). За відсутності дієвих механізмів стягнення боргів виникає нестача грошових коштів, що призводить до уповільнення оборотності активів та знижує загальну економічну активність суб'єкта господарювання. Для забезпечення оптимальної величини дебіторської заборгованості, своєчасності її погашення слід розробляти та регулярно перевіряти кредитну політику підприємства. А головним завданням менеджменту має бути прийняття таких рішень, які дозволять оцінити й порівняти вигоди, ризики ще на етапі укладання угод на продаж продукції (товарів, робіт, послуг).

Література:

1. Власюк Г. В. . Проблеми класифікації та оцінки дебіторської заборгованості, шляхи їх вирішення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2017. № 6. С. 131-135.
2. Балакіна І. М., Кожарін О. В. Облік та аудит дебіторської заборгованості: методологічний аспект. *Аудиторське обстеження та оподаткування*. 2017. № 3. С. 10-15.
3. Гартман Р. Є., Рогожинська І. М. Облік дебіторської заборгованості в сучасних умовах. *Бізнес Інформ*. 2016. № 3. С. 232-240.

Ляшенко А.М.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Телічко Н.А.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

СИСТЕМА «ВИТРАТИ – ВИПУСК – ПРИБУТОК» ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВИХ РІШЕНЬ

Багато компаній стикаються з труднощами в обґрунтуванні виробничо-збутових рішень через недостатню аналітичну базу та знання про фактори, що впливають на доходи та витрати підприємства. Відсутність чіткого розуміння

того, як взаємодіють витрати, випуск продукції та прибуток, може призвести до неефективного використання ресурсів та нерентабельності діяльності компанії. У зв'язку з цим дана робота передбачає використання системи «витрати — випуск — прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-збутових рішень, що дозволяє компаніям отримати більш повну та точну картину взаємозв'язку між витратами, випуском продукції та прибутком.

Методи управління витратами на підприємствах детально розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних учених. Праці цих вчених присвячені дослідженню різних аспектів корпоративного управління витратами: Грещака М.Г., Коцюби О.С., Давидовича І.Є., Савицької Г.В., Шакіра Я.А., Бланка І.А., та ін.

У практиці менеджменту зарубіжних компаній поширена система «витрати — випуск — прибуток». Він базується на вивченні впливу кількох факторів: рівня витрат підприємства, обсягу продажів, ціни реалізації на рівень прибутку підприємства. Ця система має багато назв в економічній теорії, однією з яких є визначення цієї системи як системи маржинального аналізу. Така назва пов'язана з тим, що в системі «витрати — випуск — прибуток» використовується категорія граничної вигоди, тобто величина покриття доходу для здійснення постійних витрат компанії [1].

Система «витрати – випуск – прибуток» - це інструмент, який використовують підприємства для обґрунтування виробничих і маркетингових рішень. Ця система допомагає визначити витрати на виробництво продукту, дохід та прибуток від продажу продукту. Аналіз цієї системи допомагає власникам і менеджерам бізнесу приймати обґрунтовані рішення, які можуть підвищити прибутковість і забезпечити стійкість бізнесу.

Собівартість – це сума грошей, витрачена на виробництво продукту або надання послуги. Вона включає прямі витрати, такі як оплата праці, матеріали та накладні витрати. Ці витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом продукту або послуг. Непрямі витрати, такі як оренда, комунальні послуги, страхування, також включаються до собівартості продукції.

Випуск – це загальна кількість вироблених одиниць або наданих послуг. Це результат виробничого процесу та являє собою кількість продукту чи послуги, які підприємство виробляє за певний період.

Прибуток – це різниця між доходом і витратами. Дохід – це сума грошей, отримана від продажу товару або надання послуги. Прибуток – це сума грошей, що залишилася після оплати всіх витрат.

Оскільки основним ефективним показником діяльності підприємства є прибуток, важливо знати його залежність від двох інших витрат і від обсягу

виробництва. Ця залежність ускладнюється тим, що витрати поділяються на постійні та змінні, а не всі змінні витрати є пропорційними. Все це вносить певні труднощі в моделювання зазначеної залежності.

Згідно з CVR-аналізом, співвідношення витрати-випуск-дохід спрощено та передбачається, що воно базується на лінійних співвідношеннях. Тобто аналіз починається з таких передумов:

- всі витрати можна чітко розділити на змінні та постійні;
- усі змінні витрати пропорційні, тоді як постійні витрати є просто функцією часу;
- ціни на продукцію не залежать від обсягів виробництва та в межах розрахункового періоду стабільності [2].

Система «витрати – випуск – прибуток» є важливим інструментом для власників і менеджерів бізнесу, оскільки вона дозволяє їм аналізувати витрати, пов'язані з виробництвом, і дохід, отриманий від продажу продукту. Цей аналіз допомагає їм приймати обґрунтовані рішення про те, як оцінювати свою продукцію, скільки виробляти та як ефективно продавати свою продукцію.

Наприклад, якщо власник бізнесу визначає, що витрати на виробництво продукту занадто високі, він може вирішити скоригувати ціноутворення на свій продукт або знайти способи знизити витрати на виробництво. Крім того, якщо вони виявляють, що дохід від продукту низький, вони можуть вирішити припинити випуск продукту або скорегувати свою маркетингову стратегію.

Крім того, система «витрати – випуск – прибуток» може допомогти підприємствам визначити найбільш прибуткові продукти та послуги та відповідно розподілити ресурси. Аналізуючи витрати та доходи, пов'язані з кожним продуктом, підприємства можуть визначити, які продукти є найприбутковішими, і зосередити свої ресурси на виробництві та маркетингу цих продуктів.

Також, систему «витрати – випуск – прибуток» можна використовувати для розробки аналізу беззбитковості. Цей аналіз допомагає підприємствам визначити рівень продажів, необхідний для покриття витрат і отримання прибутку. Це також допомагає підприємствам визначити свою цінову стратегію та визначити сфери, де вони можуть зменшити витрати.

Підсумовуючи, система «витрати – випуск – прибуток» є важливим інструментом для бізнесу для обґрунтування виробничих і маркетингових рішень. Аналізуючи витрати, пов'язані з виробництвом, і доходи, отримані від продажу продукту, компанії можуть приймати обґрунтовані рішення, які підвищують прибутковість і забезпечують сталість бізнесу. Цей аналіз допомагає підприємствам визначити найприбутковіші продукти та послуги,

ефективно розподілити ресурси та розробити стратегію ціноутворення, яка максимізує дохід і прибуток.

Література:

1. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток». URL: [https:// studwood.net/1345865/ekonomika/analiz_sistemi_vitrati_vipusk_pributok](https://studwood.net/1345865/ekonomika/analiz_sistemi_vitrati_vipusk_pributok) (дата звернення: 11.05.2023).

2. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток». URL: <https://stbouv.wordpress.com/2014/11/20/> (дата звернення: 11.05.2023).

Морозюк І.О.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Черкаська обл., Україна

Науковий керівник: Смолій Л.В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Черкаська обл., Україна

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24-й Принцип Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 р. про навколишнє середовище та розвиток [1] проголошує, що війна за своєю суттю є руйнівною для сталого розвитку. Військові дії російської федерації, безперечно, є невиправданим і неспровокованим актом агресії проти незалежної і суверенної України, а також порушенням усіх чинних норм міжнародного права щодо сталого розвитку, гуманітарного права, основних норм моралі та принципів людського співіснування. Тому в сьогоденних реаліях не доводиться говорити про розвиток, зокрема на засадах сталості. Основним завданням на сьогодні є аналіз ризиків та викликів, які породжені військовою агресією, вживання заходів щодо мінімізації їх впливу, в т.ч. й на сільські території, вироблення шляхів та напрямів відновлення цих територій після завершення військових дій на території нашої держави, а також пошук можливих джерел фінансування такого відновлення.

Загальноприйнятим є трактування сталого розвитку як синергічне поєднання трьох складових економічної, соціальної та екологічної. В розрізі цих компонент і буде зроблено спробу проаналізувати ті загрози та наслідки, які наразі доводиться долати сільським територіальним громадам, де проживає 31% українського населення.

Базовим видом економічної діяльності на сільських територіях та основою функціонування і розвитку є сільське господарство. Економічне становище сільських територій в Україні значною мірою визначається рівнем розвитку аграрного виробництва. За місяці війни аграрному бізнесу довелося зіткнутись з надскладними проблемами, що виникли як на локальному, так і на глобальному рівні. Наслідки потрясінь мають різні масштаби залежно від регіону. За прогнозами, в поточному році вдасться засіяти лише близько 75% посівних площ. На половині територій, які були окуповані і звільнені, або на яких тривають воєнні дії, мають ризик мінування. В масштабах країни це до 10% посівних площ [2]. Російські окупанти викрадають сільгосптехніку або знищують її. Тисячі тонн зібраного урожаю залишилося лежати на складах через заблоковані війною морські порти. Аграрії, які не змогли реалізувати продукцію, на старті посівної опинилися без коштів. Відповідно скорочуються й обсяги майбутніх виручених коштів. Багато логістичних ланцюжків повністю розірвані, багато підприємств знищено фізично, деякі – не можуть працювати в режимі війни, багато працівників просто поїхали. Тому пріоритетними завданнями на сьогодні є: налагодити логістику, дати можливість фермерам далі працювати та отримувати прибутки, втримати бізнес, виплатити орендну плату селянам і забезпечити зайнятість працівників.

З перших днів війни український уряд шукає шляхи допомоги українським аграріям. Для сільгоспвиробників було спрощено систему оподаткування, доступ до пального, пестицидів та агрохімікатів, а також відкрито пільгове кредитування і держзамовлення. ухвалили рішення про максимальне спрощення реєстрації сільгосптехніки. Запроваджено програму кредитної ставки до 0% на поповнення оборотних коштів на піврічний період через компенсацію державними та комерційними банками.

Переформатувавшись на воєнний лад, місцева влада розпочала пошук шляхів наповнення бюджетів та підтримання і відновлення соціально-економічної стабільності, що значно порушилося через руйнування бізнесу. На даний час сільські територіальні громади, де це можливо та безпечно, повертаються до активного життя, закликаючи малий та середній бізнес відновлювати роботу, платити податки та давати країні ресурс для продовження оборони, а також приймаючи на своїй території українські

виробництва, переміщені із зони активних бойових дій за програмою з релокації виробничих об'єктів, ініційованою Урядом.

Крім того, спрощення та пришвидшення на період дії воєнного стану процедури оренди державного та комунального майна має створити можливості для роботи та розвитку бізнесу, дозволить передислокуватися ще тисячам підприємств, які були вимушені призупинити діяльність у районах активних бойових дій.

Одним з найбільш болючих наслідків війни стало загострення соціальних проблем. Насамперед ідеться про масштабну міграцію мешканців сільських територій: за даними ООН, вимушеними переселенцями стало понад 12 млн осіб: близько 7 млн стали внутрішньо переміщеними особами, ще понад 5 млн покинули територію України. З одного боку, це спричиняє знелюднення сільських територій, де йдуть активні бойові дії. Боляче про це говорити, але в багатьох населених пунктах мешканці зазнають фізичного знищення.

З іншого боку, сільські населені пункти у відносно безпечних регіонах стають першим прихистком для багатьох внутрішньо переміщених осіб, зокрема мешканців міст, оскільки в меншій мірі піддаються атакам ворога. Внаслідок цього сільські територіальні громади, беруть на себе значну частку гуманітарних завдань, приймаючи потоки переселенців. Перебування внутрішньо переміщених осіб потребує витрат на соціальну та житлову допомогу, продовольче забезпечення, медичну допомогу, догляд за дітьми та навчання.

Масштабних руйнувань зазнає соціальна інфраструктура, яка є важливим фактором розвитку сільських територій. За приблизними оцінками, з початку військової агресії росії в Україні пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 2028 закладів освіти, 909 дитячих садочків, 1216 медичних закладів. За оцінкою Київської школи економіки, окупанти зруйнували 150 тис. житлових будинків загальний обсяг знищеної чи пошкодженої житлової нерухомості складає близько 32 млн кв. м. [3]. Це зумовлює розгортання гуманітарної кризи.

За таких умов змінилися пріоритети у проведенні видатків з місцевих бюджетів, насамперед забезпечуються соціально чутливі потреби з функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств та задоволення життєво необхідних потреб жителів територіальних громад.

Одне із вагомих місць у системі чинників забезпечення сталого розвитку сільських територій належить і екологічному фактору. Внаслідок військових дій втрати екологічного характеру набувають значних масштабів. По Україні було запущено не одну тисячу ракет, також знищено понад 10 тис. одиниць

російської військової техніки різних типів. Розлите паливо, зруйнована техніка та відпрацьована зброя, підірвані ракети — все це забруднює ґрунт та ґрунтові води хімічними речовинами та важкими металами.

Під час детонації ракет та артилерійських снарядів утворюється низка хімічних сполук: чадний газ, бурий газ, оксид азоту, діоксид азоту, формальдегід, пари ціанистої кислоти, а також велика кількість токсичної органіки, окислюються навколишні ґрунти, деревина, конструкції. В атмосфері оксиди сірки та азоту можуть спричинити кислотні дощі, які змінюють рН ґрунту та викликають опіки рослин. Це призводить до зменшення біомаси у сільськогосподарських культур, а також до ослаблення диких рослин та лісових культур. Кислотні дощі мають негативний вплив і на організм людини, інших ссавців та птахів, впливаючи на стан слизових тканин та органів дихання.

В результаті пожеж і безконтрольних вирубувань захисних лісосмуг відбувається швидка деградація сільськогосподарських земель. Рух важкої техніки, будівництво фортифікаційних споруд і бойові дії пошкоджують ґрунтовий покрив. Це призводить до деградації рослинного покриву та посилює вітрову та водну ерозію.

Окрім ядерної небезпеки, обстріли та окупація підвищують ризик викидів токсичних відходів з промислових підприємств України. Найбільша їх кількість розташована на території Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Харківської та Львівської областей. Частина із цих підприємств опинилася у зоні бойових дій. Найбільше екологічних злочинів зафіксовано у Київській, Харківській та Миколаївських областях. Близько 470 тис. кв. км. території України потребує розмінування через велику кількість боєприпасів, залишених окупантами. Це – майже половина території України. Навіть після завершення війни деякі екологічні наслідки проявлятимуться роками.

Урядом України розроблено План відновлення, який закладає основи для майбутньої відбудови національної економіки та покликаний створити механізми само-підтримуючого економічного розвитку. За результатами виконання цього плану Україна має отримати не лише сучасну інфраструктуру та приплив інвестицій. Головне – мають бути побудовані інституції (законодавство, державна служба, судова система, антикорупційні органи), які дозволять Україні набути повноцінного членства в ЄС.

Відновлення сільських територій та їхніх громад має відбуватися з врахуванням соціальних, економічних та екологічних факторів. Україна, в особі відповідальних органів, у час післявоєнного відновлення повинна орієнтуватися на сталі рішення, які мають базуватися на довгостроковому баченні, що повинне стати фундаментом для майбутнього зростання та модернізації, та

зберігати баланс, що закладений у принципах сталого розвитку «Економіка + Довкілля + Суспільство».

Література:

1. Ріо-де-Жанейрська декларація з навколишнього середовища та розвитку, прийнята Конференцією ООН з навколишнього середовища та розвитку, Ріо-де-Жанейро, 3–14 червня 1992 року. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.shtml

2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL : <https://minagro.gov.ua>

3. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Київська школа економіки. 2023. 49 с.

Морсєєва І.Ю.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Замлинська О.В.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і

економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Після кожної кризи та виклику народжується нова можливість для розвитку та зміцнення країни. На жаль, повномасштабна війна, яку нам доводиться переживати вплинула не тільки на безпеку та економіку країни, але й на розвиток її сільського господарства. Сільськогосподарський сектор є одним з основних джерел економічного розвитку України, тому важливо забезпечити його стійкість та ефективність навіть в умовах війни. Синтез концепцій науковців усього світу має стати визначальним для побудови глобальної стратегії на майбутнє та враховувати велику кількість різноманітних факторів і мотиваційних складових, розташованих у пріоритетній послідовності [1].

Україна займає одне з провідних місць у світі за обсягами виробництва та експорту зернових культур. За останні роки українське сільське господарство пройшло значні зміни та модернізацію, що дозволило підвищити виробничий потенціал та якість продукції. За даними Державної служби статистики України, у 2021 році зібрано рекордну кількість зернових культур - більше 100 мільйонів тон, що стало наслідком підвищення врожайності та удосконалення технологій виробництва рослинництва.

За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, зернові культури складають значну частку вивозу з України. Кожен рік йшло на експорт близько 40% зерна від загального експорту країни. Під час війни Україна зіткнулася зі значними проблемами у сільському господарстві, які суттєво вплинули на його функціонування та розвиток:

- недостатнє постачання палива та інших ресурсів, що є необхідними для роботи сільськогосподарської техніки та обладнання;

- проблеми з постачанням добрив та насіння, що може призвести до зниження врожайності та вплинути на якість продукції;

- зниження якості ґрунту внаслідок впливу військової техніки та зброї, що може знизити врожайність та збільшити витрати на збереження та відновлення ґрунту;

- втрати та руйнування сільськогосподарської інфраструктури, такої як зерносховища, зернопереробні заводи, іригаційні системи, що знизило обсяги виробництва та призвести до економічних втрат;

- ризик погіршення безпеки працівників та втрат життя на робочому місці через можливість зіткнення з військовими діями;

- втрати експортних ринків через обмеження можливості вивозу продукції через конфліктну зону.

Тому використання інноваційних технологій може бути ефективним і перспективним рішенням у нівелюванні проблем, що виникають у сільському господарстві в умовах війни. Сучасне сільське господарство в Україні дедалі більше спирається на інноваційні технології, що значно поліпшує ефективність виробництва та забезпечує збільшення врожайності.

Інноваційні технології - радикально нові чи вдосконалені технології, які істотно поліпшують умови виробництва або самі виступають товаром. За даними Державної служби статистики України, кількість інноваційно активних підприємств у сільському господарстві стрімко зростає. Аналізуючи ці дані, можна виділити кілька факторів, які вплинули на позитивний ріст інновацій на підприємствах. Один з них, це поліпшення економічної ситуації в країні. У 2016

році Україна пережила складну економічну ситуацію, яка пов'язана з військовою агресією Російської Федерації на сході України і в Криму. Але поступово економіка країни почала показувати ознаки відновлення, що і спричинило збільшення кількості інноваційно активних підприємств. І ще одним фактором є розвиток інноваційної інфраструктури, яка є важливим елементом формування інноваційної економіки. Прикладом такої інфраструктури можуть бути науково-дослідні інститути, технологічні парки, що надають підтримку інноваційним підприємствам.

Актуальність застосування інноваційних технологій полягає в тому, що ці технології дозволяють забезпечити ефективне функціонування сільського господарства. Використання інноваційних технологій у сільському господарстві може допомогти збільшити виробничі потужності, покращити якість продукції та зменшити витрати на виробництво також вони можуть допомогти підвищити конкурентоспроможність вітчизняних виробників на світовому ринку, забезпечивши якісну та конкурентоздатну продукцію.

Отже, класифікації інноваційних технологій у сільському господарстві:

- ГІС технології в сільському господарстві та GPS сільське господарство: дозволяють точно визначати місцезнаходження різних об'єктів на господарстві, що допомагає зменшити витрати та підвищити ефективність роботи, краще планувати вирощування культур та управляти ресурсами, допомагають визначити рівень забруднення навколишнього середовища та контролювати якість ґрунту та води;

- супутникові знімки: дозволяють досліджувати стан посівів та врожаю, а також визначати ступінь забруднення ґрунту, точно визначати місцезнаходження об'єктів на господарстві, допомагають прогнозувати урожайність та ризики пов'язані зі зміною клімату;

- дрони та інші аерофотознімки: досліджують стан посівів та врожаю, а також визначають ступінь забруднення ґрунту, точно визначають місцезнаходження об'єктів на господарстві;

- інформаційні технології для сільського господарства та онлайн-дані: збирають, зберігають та аналізують дані про господарство, допомагають приймати кращі рішення щодо вирощування культур та управління ресурсами, спрощують бухгалтерський облік;

- об'єднання наборів даних: дозволяє об'єднувати дані з різних джерел, що допомагає отримати більш повну картину про господарство, виявляє зв'язки між різними факторами та ефективніше управляє ресурсами, дозволяє зменшувати витрати на збір та обробку даних.

Одними з найефективніших технологій в цьому плані є ГІС та GPS, які дозволяють збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних про стан ґрунту, рослин і погодні умови. Переваги використання ГІС технологій та GPS в сільському господарстві включають:

- отримання точної інформації про розташування, рівень вологості, хімічний склад та інші параметри ґрунту, що дозволяє підібрати оптимальний режим обробки і підживлення рослин;

- можливість використання супутникових знімків та аерофотознімків для контролю за станом рослин, виявлення захворювань та шкідників;

- впровадження системи моніторингу погодних умов та прогнозування урожаїв;

- інтеграція з іншими технологіями, такими як дрони, що дозволяє отримати ще більше інформації про стан рослин і ґрунту.

Однак, разом зі значними перевагами, інформаційні технології в сільському господарстві також мають деякі недоліки. Перш за все, однією з основних проблем є високі витрати на обладнання та програмне забезпечення, що важко доступні для дрібних фермерів та сільгоспвиробників. Крім того, використання новітніх технологій вимагає наявності кваліфікованого персоналу, що може бути складним у сільських районах. Також, необхідна якісна технічна підтримка та налагодження систем, що може бути проблематичним у віддалених та важкодоступних районах. Крім того, використання технологій пов'язане зі збільшенням кількості даних, які необхідно аналізувати, обробляти та зберігати. Це може вимагати додаткових витрат та зусиль від сільськогосподарських підприємств. Для використання всіх цих даних необхідно мати технології передачі, отримання та обробки даних; електрифікація, яка має знизити залежність техніки від вуглеводів, що вбачає забезпечення тріади: електропостачання, споживання і вироблення електроенергії [2].

Значних проблем у використанні інноваційних технологій завдала і війна. Так як в Україні впроваджений воєнний стан і Державне підприємство обслуговування повітряного руху України “Украерорух” оголосило про закриття повітряного простору України. Так, у повітряному просторі діють обмеження на польоти цивільних літаків і інших повітряних транспортних засобів, а також на використання безпілотних літальних апаратів. Для аграріїв, котрі використовують дрони, Міністерство аграрної політики та продовольства України розробило окрему памятку, у якій коротко визначило порядок запуску БПЛА у сільському господарстві. У пам’ятці вказано: повітряний простір для цивільних користувачів наразі закрито. Проте, “для можливості забезпечення

належного використання безпілотних повітряних суден у сільському господарстві суб'єктам господарювання необхідно звернутися до відповідної обласної військової адміністрації на предмет можливості використання на конкретній території (у районі) безпілотних повітряних суден. Рішення щодо можливості використання повітряного простору безпілотними повітряними суднами в конкретній області ухвалює Генеральний штаб Збройних Сил України.”

Також на час війни українські аграрії одержали можливість безкоштовного використання платформи Harvio® FieldManager. Цифрова платформа допомагає аграрію в автоматичному режимі підбирати гібриди та сорти, добрива, засоби захисту, розраховувати норми висіву та внесення, визначати їхні способи та час, прогнозувати розвиток захворювань, аналізувати ситуацію на полях і надсилати сповіщення про ризики та рекомендації. Завдяки цьому аграрій може економити 11-20% ресурсів та запобігати втратам врожаю.

Також одним із способів підвищення ефективності роботи сільського господарства та залучення додаткових коштів є активна діяльність у соціальних мережах. Фермери починають використовувати соціальні мережі для висвітлення різних аспектів своєї роботи, від повсякденних справ до процесу вирощування культур. Вони діляться своїми знаннями, досвідом та новинами зі своїми підписниками. Одним з цікавих прикладів активної діяльності фермерів у соціальних мережах є збір донатів для розвитку господарства. Фермери запрошують своїх підписників та шанувальників доєднатися до проекту та підтримати їх, надаючи звіти про розвиток проекту та результати виконаної роботи. Так, наприклад, фермер може зібрати кошти для закупівлі необхідного обладнання для вирощування винограду, а відповідно надати звіти про процес вирощування, закладку винограду, збирання та продаж урожаю. Така діяльність фермера може не лише допомогти в розвитку господарства та залученні додаткових коштів, але й створити додаткову мотивацію до роботи. Крім того, вона сприяє взаємодії зі шанувальниками та підписниками, створюючи сприятливу атмосферу співпраці та взаєморозуміння. Все це допомагає залучати увагу до сільського господарства, збільшувати обсяг продукції та розвивати галузь в цілому.

Після завершення війни актуальність інноваційних технологій буде також досить високою. Отже, у післявоєнному відновленні технології можуть здійснювати детальний аналіз земельної ділянки, знайти різноманітні закономірності та візуалізувати результати. Це дає змогу розмінувати поля та визначати їх родючість. Завдяки супутниковим знімкам і даним, зібраним дронами, можна отримати точну інформацію про стан посівів, дослідити вплив

різних факторів на рослинність, виявити шкідливі фактори, які впливають на здоров'я рослин і тварин.

Застосування інноваційних технологій в сільському господарстві може стати рушійною силою для розвитку аграрного сектору та забезпечення продовольчої безпеки країни в умовах війни. Бізнес-аналітика компаній зараз проходить стадію реінжинірингу за рахунок тестування різних програм, розуміння та аналізу бази даних, покращення комунікаційної взаємодії на всіх рівнях бізнес-процесів та прийняття рішень в умовах інтерактивності та прозорості [3]. Інформаційні технології, такі як ГІС, GPS, облік врожаїв та інші, можуть допомогти аграріям покращити управління ресурсами, виконувати розмінування полів, аналізувати дані в режимі реального часу та зменшити ризики для здоров'я та життя людей. Інформаційно-комунікаційні технології (хмарні обчислення, великі дані, штучний інтелект) дають змогу створити механізми доступу та збору довгострокових статистичних даних з цифровізації і оцінити ступінь внеску в економічне зростання, що має велике теоретичне та прикладне значення для прийняття урядових і глобальних рішень щодо цифровізації [4]. Крім того, використання інноваційних технологій в сільському господарстві після війни може допомогти відновити та розвинути економіку країни, забезпечивши стійке та ефективне сільське господарство. Однак, щоб успішно впроваджувати технології в агросекторі, потрібно мати кваліфікованих фахівців та високотехнологічне обладнання. Тому важливо вкладати кошти в освіту та інновації, а також підтримувати співпрацю між державними та приватними секторами.

Література:

1. Zamlynskyi V., Livinskyi A. Zamlynska O., Minakova S. Conceptual Principles of Reengineering of Agricultural Resources: Open Problems, Challenges and Future Trends. In *The Digital Agricultural Revolution: Innovations and Challenges in Agriculture through Technology, Disruptions*; Wiley: Hoboken, NJ, USA, 2022; pp. 269–287 <https://doi.org/10.1002/9781119823469.ch11>

2. Макеев О. О., Руденко С. В., Замлинська О. В., Крисоватий Р. Р. Концептуальні засади проектного підходу до впровадження інновацій на аграрних підприємствах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 3. С. 317-329. http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ujae_2021_r03.pdf#page=317

3. Замлинський В. А., Щуровська А. Ю., Замлинська О. В. Особливості та характеристики business intelligence (BI)-систем як інструменту підвищення ефективності діяльності компанії. *Український журнал прикладної економіки та*

техніки. 2023. Том 8. № 1. С. 53 – 61. http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ujae_2023_r01_a08.pdf

4. Modern trends in digital transformation of marketing & management: collective monograph. (2023). In Chukurna, O., Zamlynskyi, V. (ed.). Vysoka sola bezpecnostneho manazerstva v Kosiciach. Kosice. Slovakia.

5. Замлинський В.А., Колісніченко Я.В., Замлинський Я.В. Основи інвестиційної політики підприємства у сучасних умовах сталого розвитку. Economics. Finances. Law. 2021. № 12/1, 2021 С. 28-33. URL: Doi: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.12\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.12(1)).

6. Пастушенко К.В., Адель Аль-Алі, Замлинський В.А., Перспективи венчурного інвестування інноваційної діяльності в сучасних умовах стійкого розвитку. Economics. Finances. Law. 2021. № 12, 2021 С. 17-21. Doi: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.12.4>

Морсєєва І.Ю.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шевченко А.А.,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і

економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна завдає незрівнянного горя та страждань для громадян України вже другий рік. Якщо не фізичні, то психологічні травми від неї можуть відчуватися протягом десятиліть. Кожен українець постраждав від військової агресії. Після закінчення війни, зазанані травми та емоційний стрес можуть залишатися з людиною на все життя. Серед багатьох шляхів реабілітації, розвиток зеленого туризму є одним із найефективніших. Цей вид туризму надасть змогу постраждалим від війни відновити емоційний та фізичний стан. Разом з тим, зелений туризм сприятиме збереженню довкілля та розвитку екотуризму в Україні та зміцненню економіки країни у майбутньому.

Зелений туризм - вид відпочинкового туризму у сільській місцевості з відносно незайманою природою, де туристи зможуть відчутися спосіб життя, що притаманний відповідній місцині з урахуванням звичаїв, етнічних та колоритних особливостей, спробувати здійснити традиційну просту сільську працю задля одержання естетичного задоволення та з метою культурного розвитку і оздоровлення [1].

В Україні зелений туризм дуже популярний, оскільки країна має велику кількість природних ресурсів, таких як ліси, річки, озера та гори. Один з головних факторів, що сприяв його розвитку, це його доступність та відносно низька ціна порівняно з іншими видами туризму. За відсутності необхідності витратити гроші на дорогу та проживання в готелі, туристи можуть дозволити собі дешевші варіанти розваг та відпочинку на природі. Крім того, зелений туризм дає змогу відпочити від міської метушні та стресів, насолодитися чистим повітрям, пейзажами, спокоєм та тишею, що сприяє відновленню здоров'я та психічного стану. Зелений туризм також сприяє розвитку екологічно свідомого способу життя, адже туристи відвідують природні регіони, дбайливо ставлячись до довкілля та зберігаючи його. Він може допомогти у вихованні громадянської свідомості та популяризації екологічних цінностей, що може мати дуже позитивний вплив на здоров'я населення та довкілля. Ще однією перевагою зеленого туризму є те, що він допомагає розвивати місцеві громади та підтримувати економіку регіонів. Туристи зазвичай зупиняються в місцевих готелях та гостьових будинках, купують місцеві продукти та послуги, такі як екскурсії та випічку місцевого хліба, що допомагає збільшити прибуток місцевих жителів та зберегти традиції та культуру регіону. Надзвичайно перспективною для розвитку зеленого туризму є і Одеська область. Найважливішою її особливістю та перевагою є економіко - географічне положення [2].

Розглянемо деякі види зеленого туризму:

– Екологічний туризм: це форма туризму, спрямована на дослідження та захист природних екосистем, відвідування природних заповідників, парків, озер, гірських регіонів та інших природних місць.

– Агротуризм: це форма туризму, в якій люди відвідують сільські райони та ферми, де вони можуть брати участь у сільськогосподарських діяльностях, садівництві, тваринництві та інших аграрних процесах.

– Ландшафтний туризм: Це форма туризму, пов'язана з відвідуванням та насолодою природними ландшафтами, такими як гори, ліси, пляжі, річки, озера та інші природні краєвиди.

– Еко-туризм: це форма туризму, що спрямована на мінімізацію впливу туристичної діяльності на природне середовище. Вона покликана пропонувати екологічно чисті та сталі способи подорожей, включаючи екскурсії, проживання та інші види діяльності.

– Геологічний туризм: це форма туризму, спрямована на вивчення геологічних пам'яток, таких як гори, печери, вулкани, каньйони, гірські хребти, а також на розуміння геологічних процесів, які формують земну поверхню.

У розвитку зеленого туризму в Україні існують деякі проблеми, серед яких можна виділити:

– Інфраструктурні обмеження: недостатня розвиненість туристичної інфраструктури, зокрема шляхів сполучення, готелів, ресторанів, туристичних об'єктів та послуг, може ускладнювати доступ до природних об'єктів і обмежувати потенціал розвитку зеленого туризму.

– Екологічна загроза: неправильна організація туристичних маршрутів та велике навантаження від відвідування можуть негативно впливати на природні екосистеми, зокрема на рідкісні види рослин і тварин, ландшафти та водні ресурси.

– Недостатня освіченість та свідомість: брак свідомості серед туристів та місцевих громад щодо важливості збереження природи та сталого туризму може призводити до неправильного використання природних ресурсів та негативного впливу на оточуюче середовище.

– Фінансові обмеження: недостатнє фінансування на розвиток зеленого туризму та брак інвестицій у створення та підтримку туристичної інфраструктури, екологічних проектів та програм можуть утримувати розвиток сектора.

– Недостатнє маркетингове позиціонування: відсутність ефективної маркетингової стратегії зеленого туризму в Україні можуть ускладнити залучення туристів та популяризацію цього виду туризму як привабливої альтернативи.

Розвиток зеленого туризму в умовах воєнного стану може бути складним, але не зовсім неможливим. Воєнний стан може призводити до обмежень і труднощів у туристичній галузі, але існують деякі чинники, які можуть сприяти розвитку зеленого туризму навіть у таких умовах:

1. Підтримка місцевої спільноти: зелений туризм може стати джерелом додаткових доходів для місцевих жителів у воєнних районах, що сприятиме підтримці місцевої економіки та сприяє залученню ресурсів до відновлення природних об'єктів.

2. Відновлення природних ресурсів: зелений туризм може бути використаний як інструмент для відновлення пошкоджених екосистем та природних об'єктів у воєнних районах. Це може включати висаджування дерев, озеленення, очищення водойм та інші заходи з відновлення природного середовища.

3. Пропаганда екологічної свідомості: воєнний стан може підвищити свідомість та обережність щодо навколишнього середовища серед місцевих жителів і туристів. Це може спонукати до більш відповідальних та стало орієнтованих на збереження практик.

4. Розвиток нових маршрутів та продуктів: воєнний стан може вимагати нових підходів до туристичного пропонування, зокрема розробки нових маршрутів, екскурсій та продуктів зеленого туризму, які враховують особливості конфліктної ситуації та безпеки.

Безпосередньо держава має вирішувати питання емоційного стану українців, та забезпечити їх належними умовами реабілітації. За допомогою фінансової та іншої підтримки з боку європейських країн, держава може сприяти активному розвитку інфраструктури для зеленого туризму, створенню нових маршрутів та відкриттю нових робочих місць в цій сфері. Для забезпечення безпеки туристів та збереження природних ресурсів, держава може встановити жорсткі екологічні стандарти та регулювання землекористування в зоні туристичних об'єктів. Крім того, важливо проводити систематичний моніторинг стану екології в зоні туристичного потенціалу, забезпечувати постійний контроль якості послуг та роботи туристичних компаній. Окрім цього, держава може стимулювати розвиток зеленого туризму шляхом сприяння налагодженню партнерських взаємин між туристичними операторами та місцевими громадами. Наприклад, місцеві жителі можуть бути залучені до роботи в галузі зеленого туризму, надаючи послуги з екскурсій, готування страв з місцевих продуктів тощо. Це може допомогти забезпечити стійкий розвиток туризму та збільшити дохід місцевих громад.

За даними Держприкордонслужби, у січні-лютому 2022 року в Україну в'їхало 825 000 іноземців. За наступні два місяці (березень, квітень) – 280 000 і протягом травня-серпня – 710 000 осіб. В основному переважали громадяни Угорщини, Румунії, Польщі та Молдови, з кожної з цих країн прибуло понад 100 000 представників. Трохи менше приїхало з Білорусії, США, Туреччини, Литви, Великої Британії, Німеччини, Словаччини, Чехії. Більшість з них – журналісти, дипломатичні працівники, волонтери, громадські активісти, близькі та родичі українців. Проте вони також користуються послугами туристичного ринку, зокрема, місцями розміщення та закладами харчування.[3] Подорожі туристів

до України під час війни можуть виявитись додатковим джерелом збільшення економічних показників країни. Відвідування туристами місцевих визначних пам'яток, ресторанів, готелів та інших закладів може сприяти розвитку місцевих підприємств та зростанню економіки. Розвиток зеленого туризму може бути важливим інструментом для збільшення туристичного потоку та покращення економічної ситуації в регіоні.

Висновок: зелений туризм - це більше, ніж просто вид відпочинку. Це засіб збереження довкілля, розвитку екотуризму та реабілітації для людей, які зазнали психологічних травм під час війни або інших стресових ситуацій. Він допомагає постраждалим відновити здоров'я, змінити обстановку та отримати естетичне задоволення від спілкування з природою та традиційною сільською працею. Крім того, розвиток зеленого туризму сприяє збереженню природних ресурсів та екосистем, що є важливим для збереження природної краси та екологічної стабільності регіонів. Він також може стати джерелом доходу для місцевих жителів, забезпечуючи розвиток сільського господарства та інших ділянок господарської діяльності. Таким чином, розвиток зеленого туризму є вигідним для всіх сторін - для туристів, які шукають спокій та пригоди в природі, для постраждалих від війни, які шукають реабілітації та оздоровлення, для місцевих жителів, які можуть заробляти на туризмі та розвивати свій бізнес, та для природи, яка є найціннішим надбанням нашої планети.

Література:

1. Бойко В.О. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. АГРОСВІТ. 2020. № 22. С. 59.
2. Дідик Н.В. Варшава О.В. “Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України”. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 765
3. Тараненко А. “Чи існує туризм в Україні під час війни?”
URL:<https://expedicia.org/chi-isnuie-turizm-v-ukra>

Мусурін В.Р.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Левіна-Костюк М.О.
к.е.н., асистент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ АРК «ПРИДУНАЙСЬКА НИВА»

Сучасний стан бізнес процесів в аграрних підприємствах вимагає детального дослідження його діяльності як в межах господарювання, так і його зовнішнього середовища. Прийняття стратегічних та тактичних управлінських рішень повинно базуватись на детальному аналізі діяльності суб'єкта агробізнесу. При цьому серед методів проведення такого аналізу необхідно виділити SWOT – аналіз, що дозволяє охопити зовнішнє макро- та мікросередовище функціонування підприємства та пов'язати з наявними успіхами та конкретними ризиками, що мають місце в середині підприємства.

Зіставлення сильних та слабких сторін агропідприємства із можливостями, загрозами ринку дає основу для прийняття ефективних маркетингових рішень стратегічної направленості. Виходячи з обраної області матриці, стратегія повинна полягати в тому, щоб спробувати перебороти існуючі слабкості в цій галузі за рахунок сучасних можливостей, що є у зовнішньому середовищі.

Типова помилка професіоналів при використанні SWOT-аналізу полягає в тому, що список сильних, слабких сторін та загроз занадто великий. Це обмежує можливості та варіанти стратегічних дій та ускладнює формулювання чіткого стратегічного плану, ускладнює розробку чіткого стратегічного плану. SWOT-аналіз зазвичай корисний, якщо кожна група містить приблизно містить 4-6 позицій. Тому бажано зосередитися на найважливіших (з погляду ринку та покупця) характеристиках зовнішнього та внутрішнього середовища.

Умови, в яких формується український сільськогосподарський ринок дуже специфічні та зумовлені насамперед складною економічною, політичною та соціальною ситуацією спричиненою війсьним станом в країні.

Низька конкурентоспроможність українських виробників, наявність корумпованих регуляторів ринку на всіх рівнях влади, високий ступінь монополізму агрохолдингів та низька купівельна спроможність населення значним чином ускладнюють діяльність суб'єктів агробізнесу. На серйозні роздуми українських виробників накладає також суперечливий характер соціально-економічних реформ та недосконалість законодавства.

Сильними сторонами та основними можливостями цього сектору є потужний потенціал природних ресурсів та сприятливі природно-кліматичні умови. Потенціал природних ресурсів, що є одним із найважливіших факторів ефективного розвитку аграрного виробництва, дозволяє уникнути втрат урожаю, пов'язаних із виробництвом органічної продукції.

Слабкі сторони реалізації стратегій екологізації сільськогосподарського виробництва зазвичай обмежуються рівнем державної підтримки галузі, зокрема нормативно-правовою базою, систематичними та комплексними діями уряду, а також рівнем економічних важелів, що стимулюють виробництво екологічно чистої продукції.

Проведемо SWOT-аналіз діяльності конкретного аграрного підприємства Одеської області, що має типову зерно-технічну спеціалізацію. Таким підприємством є АПК «Придунайська Нива». SWOT-аналіз його діяльності представлено у табл. 1.

За результатами SWOT-аналізу було виділено сильні та слабкі сторони компанії. Сильними сторонами та основними можливостями цієї галузі є потужний потенціал природних ресурсів, сприятливі природно-кліматичні умови та поява нових екологічних потреб споживачів. Це сприяє переходу до екологічно та економічно збалансованих систем землеробства.

Ризики втрат врожаю, це найбільша загроза яка нашкодить кожному підприємству незалежно від його розмірі та позицій на ринку. Воєнний стан значною мірою посилює ризики та створює загрози неефективного ведення аграрної діяльності, у поєднанні з відсутністю належного регулювання в ціновій політиці посередників в аграрному секторі це сприяє негативним результатам в діяльності агропідприємств.

Отже, одним з головних інструментів ефективного функціонування аграрного підприємства є ресурсний потенціал, наявність молодих кваліфікованих спеціалістів, які мають свіжі погляди та наявність земельних ресурсів належної якості.

SWOT-аналіз в АРК «Придунайська Нива»

Співставлення Сильних сторін з Можливостями	Співставлення Сильних сторін з Загрозами
<p>Можливість вироблення якісної продукції завдяки наявності кваліфікованих спеціалістів та високого попиту на ринку на відповідну продукцію</p> <p>Можливість інноваційного розвитку завдяки наявності кваліфікованих спеціалістів, що можуть використати сучасні досягнення в сфері аграрного виробництва та управління ним;</p> <p>З допомогою сприятливих природно-кліматичних умов можна розраховувати на сталу ефективність виробництва продукції органічного рослинництва</p> <p>Забезпечення високих конкурентних позицій на ринку органічної продукції через впровадження відділу маркетингу, розробки комплексу маркетингу та просування товару на ринок.</p>	<p>Відсутність комплексності та системності державної аграрної політики може затримувати інноваційний розвиток підприємства</p> <p>Відсутність підтримки з боку держави розвитку органічного виробництва зменшує його відсоток у загальному виробництві</p> <p>Витратність органічного виробництва у співставленні з більш низькою вартістю традиційного виробництва звужує потенційний попит на продукцію за рахунок вищою ціни та збільшує ризики його ефективного впровадження</p>
Співставлення Слабких сторін з Можливостями	Співставлення Слабких сторін з Загрозами
<p>Можливості інноваційного розвитку сприяють стабілізації показників ефективності</p> <p>Можливість запозичення сучасного Європейського досвіду у діяльності сприяють розвитку стратегічного планування</p> <p>Наявність високого експортного потенціалу сприяють виходу на зовнішній ринок, який відкритий для українських товаровиробників</p>	<p>Наслідки воєнного стану в країні подовжують відсутність стратегічного планування в господарстві</p> <p>Спекулятивні цінові надбавки переробних підприємств і трейдерів, підсилені відсутністю державної підтримки товаровиробників зменшують прибутковість агровиробника</p> <p>Відсутність системи страхування від природних катаклізм та впливу війни на природу та економіку збільшує ризики збитковості</p> <p>Значна роль агрохолдингів на ринку не дає можливість самостійно вийти підприємству на зовнішній ринок</p>

Джерело : Розроблено автором

При поєднанні цих компонентів є великі шанси для агровиробника досягти високих конкурентних позицій на ринку, використати власний потенціал для розвитку органічного виробництва та розвинути власний експортний потенціал. А отже продовжити свій розвиток та підвищити власну ефективність на довготривалу перспективу.

Література:

1. Кардаш В. Я. Маркетингова товарна політика / В. Я. Кардаш. – К. : КНЕУ, 1997. – 156 с. 87.
2. Кафка С. М. ФВА як прогресивний напрям отримання аналітичної інформації. *Економіка: проблеми теорії і практики : Зб. наук. пр.*, 2004. Вип. 191. Т. 4. С. 1073-1077.
3. Економічний аналіз : [навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. спец. 7.050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, С. І. Шкарабан, Є. В. Мних та ін.] ; за ред. Ф. Ф. Бутинця ; Житом. інж.-технол. ін.-т. – Житомир : «Рута», 2003. – 679 с. 63.
4. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 1 / редкол. : Мочерний С. В. (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 894 с. 64.

Онищенко В. Д.,

здобувач PhD

спеціальності 073 «Менеджмент»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Дідур Г.І.,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ АГРОХОЛДІНГІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аграрний сектор України в сучасних умовах перебуває на дуже складному етапі свого розвитку.

На сьогодні, експерти прокоментували ситуацію в країні і виявили закономірності, які негативно впливають на розвиток сільського господарства в регіонах. Свідчення експертів констатують, що аграрний сектор залишився без

фінансової підтримки банків, сучасний розвиток промисловості зазнав втрат, критична нестача ресурсів заважає стабільному розвитку аграрного сектору.

Як зазначає Роман Сластьон: «Для закупівлі матеріалів та виконання посівних робіт потрібні кошти, яких наразі немає. Запровадження програми фінансування через механізм банківського кредитування та інші фінансові інструменти покращить економічне становище в країні» [1].

Академік НААН Микола Пугачов звертає увагу на зміни у глобальних ринках збуту аграрної продукції: «Азійський регіон зараз втратив статус основного ринку збуту для продовольства українського виробництва, але він залишається серед найбільш пріоритетних і перспективних. Наявність тут країн із великою ємністю внутрішнього ринку – Китай, Індія, а також високим платоспроможним попитом – Близький Схід, Японія, Південна Корея, разом зі здатністю до швидкого відновлення колишніх обсягів поставок у разі успіхів України на фронті й стабілізації соціально-економічної ситуації виглядає багатообіцяюче для вітчизняного експорту» [2].

Основні результати успішної управлінської діяльності у великих сільськогосподарських підприємствах можна виявити: за кількістю реалізованої продукції, нарощуванню банку землі, розвитку технологічної бази на підприємстві, обсягу задіяних інвестицій, розвитку програм соціальної підтримки та покращенню трудового процесу працівників.

Таблиця 1

Рейтинг найбільших агрохолдингів України за земельним банком (2022 рік)

Агрохолдинг	Земельний банк, тис. га	Кредитний портфель, млрд \$	Кількість робочих місць, тис. осіб
Кернел	510	1,6	18
Ukr Land Farming	475	2	30
Миронівський хлібопродукт	370	1	12
Астарта - Київ	243	1,1	6

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних [3]

Вірне стратегічне планування та ефективне управління компанією дало змогу кожному агрохолдингу увійти в рейтинг найкращих

сільськогосподарських підприємств, успішно реалізовувати свої цілі, маючи позитивні фінансові та економічні показники навіть в умовах воєнного стану. Агрохолдинги обирають різні методи управління на цьому складному етапі розвитку, хтось віддавав перевагу впровадженню досягнень технічного прогресу, а хтось удосконаленню організаційної структури управління.

Наприклад «Астарта-Київ» продемонструвала стійку бізнес-модель. Компанія засіяла 100% свого земельного банку, більша частина з яких розташована подалі від активних бойових дій. Компанія виконує свої зобов'язання перед кредиторами тим самим скорочуючи боргове навантаження і продовжує постачати продовольство на глобальні ринки. Саме оптимальне формування земельного банку, раціональне управління земельними ділянками, диверсифікація активів сприяло мінімізації витрат і ризиків макроекономічної кризи та зменшило залежність від військового стану в країні та економічної нестабільності. Агрохолдинг «Астарта-Київ» проводив комплексну реорганізацію системи управління для підвищення ефективності і прибутковості виробництва. Відбулася зміна організаційної структури підприємств і посадових обов'язків ключових працівників та впровадження нової системи мотивації персоналу [4].

Співвласник компанії "Кернел" - Веревський, запропонував повністю змінити бізнес-модель та управлінську структуру, трансформувавши «Кернел» із торгової в інфраструктурно-сервісну компанію. Створивши екосистему, в якій фермерські господарства зможуть заробляти разом із «Кернелом» і отримувати набагато більше доходів. Компанія сприяла розвитку маркетплейсу, в якому кожен фермер, може з легкістю розвивати систему постачання та реалізацію продукції. Основні методи управління в компанії націлені на вдосконалення всіх робочих підрозділів та їх загальний розвиток в єдиній системі, збільшуючи конкурентоспроможність та покращуючи організаційний процес підприємства [5].

Агрохолдинг «Миронівський хлібопродукт» теж змінив підхід до управління. Відбулися зміни цілей та стратегії розвитку, що були пов'язані із невірним баченням свого кінцевого споживача. Вивчення потреб клієнта та зворотній зв'язок став одним із найголовніших напрямків розвитку «Миронівського хлібопродукту».

Отже, завдання управління бізнес-процесами – організувати роботу так, аби виробництво продукції не втрачало ефективності, навіть у мінливих складних умовах, а для цього кожен департамент структури управління повинен підтримувати роботу іншого. Продуктивна співпраця між департаментами, стратегічне управління, контроль якості та оперативності

бізнес-процесів, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, удосконалення управління фінансовими ресурсами позитивно впливають на результати роботи великих підприємств аграрної сфери.

Література:

1. Сластьон Р. Євросоюз розширює наш експорт *Агробізнес сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekspertna-dumka/item/22580-roman-slaston-yevrosoiuz-rozshyriuie-nash-eksport.html> (дата звернення 13.05.2023).
2. Пугачов М. У 2022 році торгівля продовольством між Україною та державами Азії значно скоротилась. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3477-u-2022-rotsi-torhivlya-prodovolstvom-mizh-ukrayinoyu-ta-derzhavamy-aziyi-znachno-skorotylas-mykola-puhachov.html> (дата звернення 12.03.2023).
3. Рейтинг агрохолдингів за кількістю землі. Агрохолдинги України. URL: <https://tripoli.land/ua/agrokholdingi-ukrainy> (дата звернення 07.12.2022).
4. Головний сайт про агробізнес Latifundist.com досьє найкращих аграрних стартапів України. URL: <https://latifundist.com/kompanii/132-astarta-kiiev> (дата звернення 11.03.2023).
5. Медійний сайт бізнесу та розвитку підприємництва України Forbes. URL: <https://forbes.ua/news/verevskiy-vikupiv-chastinu-zemel'nogo-banku-kernel-za-210-mln-kompaniya-skorochue-aktivi-cherez-blokadu-eksportu-27042022-5696> (дата звернення 13.05.2023)

Павлюченко О.Л.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шабатура Т. С.,
д.е.н, проф., завідувач кафедри економічної теорії
і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЗА РІК ВІЙНИ

Останні кілька років були випробуванням на міцність і здатність України та її економіки миттєво реагувати на ризики та швидко адаптуватися до

фундаментальних змін у світі. Для країни період з 2020-2021 років характерний дією світової пандемії у та введенням карантинних обмежень. А вже сьогодні національна економіка разом із українцями переживає нове надзвичайно складне випробування, яке визначатиме подальшу долю України.

За підсумками 2022 року ВВП України скоротився на 29,1%, тоді як номінальний ВВП за цей період сягнув 5,19 трлн. грн. По-перше, така ситуація була провокована енергетичною кризою, викликаною обстрілами країни-агресора, які привели Україну в блекаут наприкінці листопада. Відключення світла відбилося на виробничій діяльності підприємств. Зупинилися навіть гіганти з безперервним виробничим циклом, а саме металургійні цехи, яким довелося на кілька днів призупинити діяльність. Також через невикладання у виробничий графік зупинилися підприємства з виробництва молочної та хлібопекарської продукції. Для того, щоб працювати, підприємства ввели нові графіки роботи з нічними змінами та закупили генератори. Все це все мало негативні на виробництво.

По-перше, підприємства змушені були зміщувати виробничий графік, вводити нічні зміни, що вплинуло на зрив продуктивності праці, адже прилаштовуватися до графіків вимкнення електроенергії не завжди було можливим, оскільки ці графіки також не були чітко визначеними.

По-друге, менеджери, які працюють в онлайні, не можуть вчасно обробляти заявки клієнтів, виконувати свою роботу якісно через що втрачають можливості [1].

Як наслідок, відбувається зростання споживчої інфляції, адже вартість струму з генератора є у 4-5 разів вищою за ціну електроенергії з мережі. Так, в Україні на протязі попереднього року спостерігалось зростання споживчих цін. Насамперед, це відбилося на різкому збільшенні виробничих витрат, а отже – на скороченні обсягу пропозиції. Також на рівні споживчих цін негативно позначилися й загальносвітові процеси. У більшості країн рівень інфляційної повернувся до максимальних значень, а в деяких країнах інфляція сягнула двозначного значення. Але, навіть за таких надважких умов в Україні інфляційні просеци залишилися керованими.

Слід відмітити, що «Зернова угода» одна з найважливіших подій 2022 року, укладання якої значно допомогло національній економіці. Вже на початку війни РФ захопила або заблокувала практично всі дуже важливі для держави українські порти. Сьогодні, Україна відома в світі як експортоорієнтована країна, де більша частина вітчизняної продукції експортувалася морем. Довжина морського узбережжя в Україні сягала десь 3 тисячі кілометрів, а кількість портів була понад десяток. Через ці порти здійснювалася половина

потоків міжнародної торгівлі і експортувалося близько 80% зерна. Якщо до вторгнення Україна щомісяця експортувала майже 5 млн. тонн зерна через морські порти, то в березні цей показник впав у 25 рази - до 200 тис. тонн.

Дію зернової угоди продовжили на два місяці. Тепер Україна експортуватиме продукцію через безпечний коридор у Чорному морі, що надасть можливість практично повноцінно працювати агропромислому комплексу та портовій галузі, а отже і суміжним секторам економіки [2].

Руйнівні наслідки війни позначилися й на унікальному українському чорноземі, на відновлення якого піде багато років. Найбільш постраждалими є райони півдня та сходу України. Така ситуація вже створює проблеми продовольчої безпеки. Також постраждалими є степові та лісо заповідні території. В Україні наразі вже знищено 100 тисяч гектарів лісу та степів. «Постраждали унікальні природоохоронні території, які імовірно не відновляться. До таких територій наразі відноситься національний парк «Святі гори», який також називають «Донецькою Швейцарією» [3].

Довкілля Одещини в наслідок обстрілів також зазнало забруднень на суму 11,7 мільярда гривень, насамперед, це засмічення будівельними матеріалами та уламками ракет і снарядів. «За даними Державно-екологічної інспекції Південно-Західного округу, найбільша сума шкоди – 11,1 мільярда гривень була завдана у липні 2022 року під час обстрілу в Сергіївці будинку та бази відпочинку «Годжі». У квітні 2023 року в результаті влучання БПЛА в приміщення одного з підприємств Одеси, засмічення земельних ресурсів склало 339,7 мільйона гривень. Забруднення атмосферного повітря через продукти горіння склало 482,2 тисячі гривень» [4].

Економіка України, за підсумками уряду, впала десь на третину. Щодо промисловості – ця галузь отримала незворотні втрати в розмірі понад 30%. За підсумками 2022 року внаслідок воєнної агресії як мінімум 109 великих та середніх підприємств зазнали прямих збитків. В цілому сума збитків України за підсумками експертів вже понад 600 млрд. доларів, зокрема приблизно 138 мільярдів припадає на пошкодження інфраструктури та виробництв. Як результат, відбулося скорочення українського ринку праці, бо понад 8 мільйонів українців покинуло країну. Насамперед це жінки, діти та люди похилого віку. Велика кількість співвітчизників пішли до лав ЗСУ. Але, не зважаючи на всі ці перешкоди та ризики, національна економіка та вітчизняний бізнес все ж змогли максимально мінімізувати втрати та адаптувалися до життя в умовах війни.

Безумовно, в перший рік війни стійкість України та її економіки забезпечили єдність та хоробрість українців. Військова та фінансова підтримка

інших країн також відіграла в цьому свою роль. Так, в 2022 році на підтримку України було спрямовано понад 30 млрд. доларів у вигляді міжнародних грантів та пільгових кредитів. Це дало можливість профінансувати дефіцит державного бюджету. Також ще на початку війни Євросоюз запровадив з Україною режим безмитної торгівлі строком на один рік. Завдяки цьому українські виробники змогли представити на європейських ринках вітчизняну продукцію в більш широкому масштабі. До безмитного експорту української продукції долучилися також Канада та Великобританія [5].

Щодо банківської системи, то за умов війни вона зберегла свою стійкість і працювала навіть за самих напружених обставин, надаючи бізнесу та українцям необхідне фінансування. Таку стійкість банківська система забезпечила через проведення масштабної та дієвої реформи корпоративного управління. Це посилило фінансову стійкість та сприяло покращенню самої бізнес-моделі [6].

Сьогодні з впевненістю можна сказати, що українська економіка витримала надважкий удар ворога і пристосувалася до роботи в умовах війни.

Література:

1. Петрик А. Як бізнесам пережити тотальний блекаут. *Економічна правда*. 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/15/693806/>
2. Підсумки важкого року: як українська економіка вижила та готує рестарт у часи російської навали. *УНІАН: інформаційне агентство*. 2023. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/pidsumki-vazhkogo-roku-yak-ukrajinska-ekonomika-vizhila-ta-gotuye-restart-u-chasi-rosiyskoji-navali-12095382.html>
3. Екологічні наслідки війни. Пів року болю України. *Бізнес*. 2022. URL : <https://eco.rayon.in.ua/blogs/536709-ekologichni-naslidki-viyni-piv-roku-bolyu-ukraini>
4. Стебловська А., Атаки Р. РФ на Одещину спричинили шкоди довікллю на понад 11 мільярдів гривень. *Суспільне: новини*. 2023. <https://suspilne.media/472852-ataki-rf-na-odesinu-spricinili-skodi-dovkillu-na-ponad-11-milardiv-griven/>
5. Вирватись з мороку: як виживала та змінювалась економіка України за рік війни. *УНІАН: інформаційне агентство*. 2023. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/virvatis-z-moroku-yak-vizhivala-ta-zminyuvalas-ekonomika-ukrajini-za-rik-viyni-12157020.html>
6. Підсумки важкого року: як українська економіка вижила та готує рестарт у часи російської навали. *УНІАН: інформаційне агентство*. 2023. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/pidsumki-vazhkogo-roku-yak-ukrajinska-ekonomika-vizhila-ta-gotuye-restart-u-chasi-rosiyskoji-navali-12095382.html>

Підпригора М.С.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Найда А.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ КРИПТОВАЛЮТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Через війну багато фінансових послуг стали недоступними або обмеженими для українців. Саме тому як ніколи актуальним є розвиток сфери фінансових технологій у державі. Війна призвела до обмеження доступу до традиційних банків та кредитних організацій. У таких умовах вітчизняним фінансовим установам було б доцільно розвивати та вдосконалювати свою діяльність, щоб мати можливість надавати послуги своїм клієнтам швидко, якісно і надійно. Це можливо реалізувати за допомогою технологій, що вже давно успішно застосовуються у сфері обігу криптовалюти.

У деяких країнах світу на сьогодні функціонують фінансові установи, що активно працюють з криптовалютою, застосовуючи для цього провідні фінансові технології. Зокрема, у Швейцарії відкриті такі банки, як Sygnum Bank, SEBA Bank, Bitcoin Suisse. Sygnum Bank є одним з перших ліцензованих криптобанків у світі. Він надає послуги з купівлі, продажу, зберігання та управління цифровими активами, включаючи біткоїни та ефір. SEBA Bank є іншим швейцарським криптобанком, запущеним у 2019 році. Він отримав банківську ліцензію, що дозволяє надавати клієнтам доступ до традиційних та криптовалютних послуг, включаючи зберігання активів, обмін та кредитування. Bitcoin Suisse, заснований у 2013 році, є одним з найстаріших криптобанків. Він надає послуги з купівлі, продажу, зберігання та управління криптовалютами для фізичних та юридичних осіб. А у Ліхтенштейні працює Bank Frick, котрий є одним з перших традиційних банків, який відкрив двері для криптовалютних компаній. Вони надають послуги зі зберігання криптовалют, торгівлі та консультацій з криптовалютними проектами.

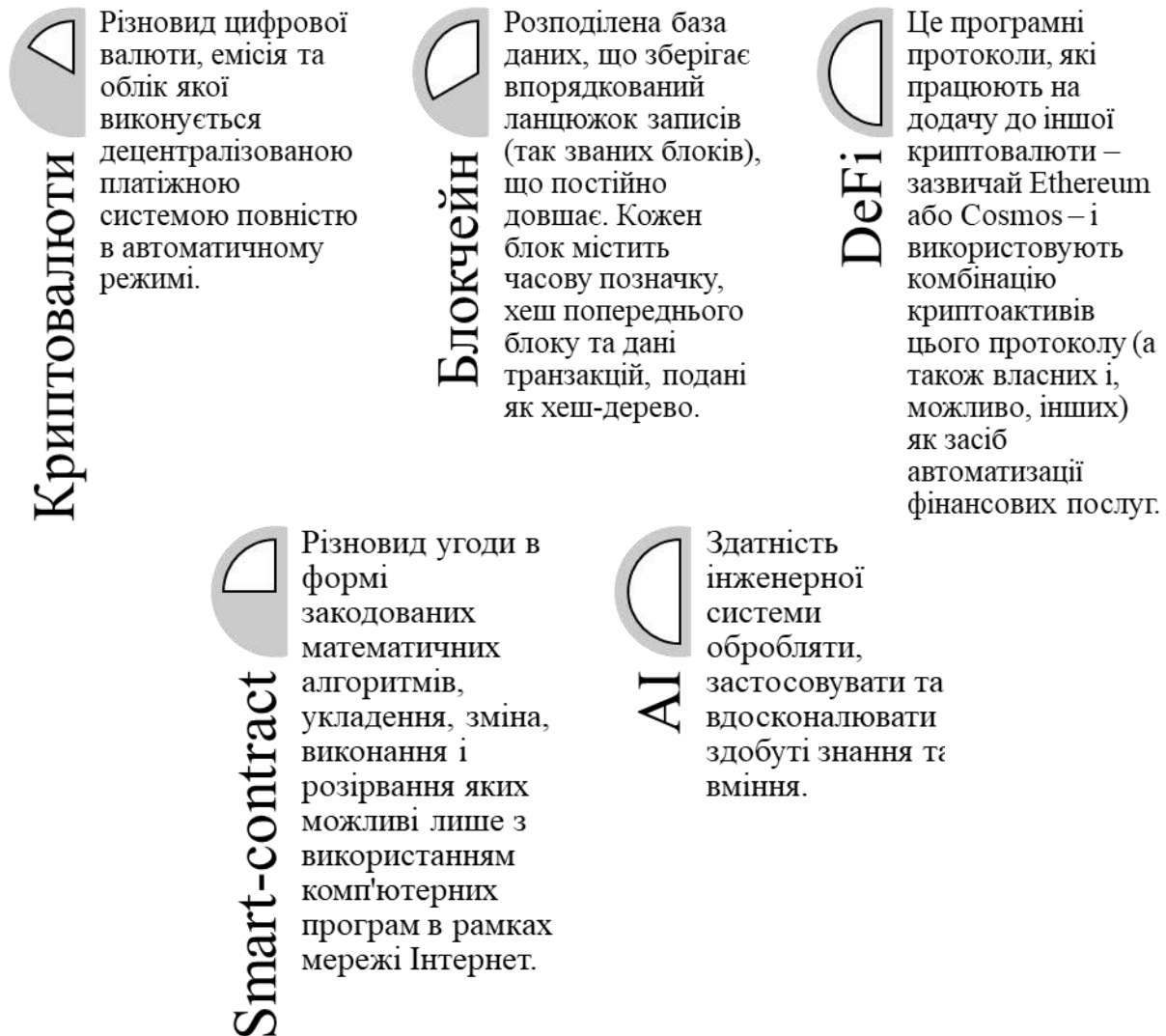

Рис. 1. Фінансові технології, які застосовують закордонні фінансові установи

Узагальнено автором [1-5]

Запорукою надійного й ефективного функціонування цих фінансових установ є застосування новітніх фінансових технологій (рис. 1), а саме :

- Криптовалюти: цифрові або віртуальні активи, які використовують криптографію для проведення безпечних фінансових транзакцій, контролю створення нових одиниць і підтримки системи без необхідності централізованого управління, такого як центральний банк. Криптовалюти базуються на технології блокчейн, яка є розподіленою, безпечною та недоступною для змін довіреною системою [1].

- Блокчейн: це розподілена технологія зберігання і передачі даних, яка гарантує безпеку, недоступність до змін і довіреність інформації. Вона базується

на концепції розподіленої бази даних, в якій інформація зберігається у вигляді блоків, які послідовно додаються до ланцюжка [2].

- Децентралізовані фінанси (DeFi): фінансова система, яка базується на блокчейн-технології й використовує умовні криптовалюти та смартконтракти для надання фінансових послуг без посередництва традиційних фінансових установ, таких як банки, біржі або страхові компанії. Основні принципи децентралізованих фінансів включають відкритий та глобальний доступ, фінансові інструменти та прозорість. DeFi надають можливість всім учасникам мережі безпосередньо взаємодіяти з фінансовими послугами, не потребуючи посередництва та дозволу традиційних фінансових установ. Технологія передбачає широкий спектр фінансових інструментів, таких як позики, ставки, обмін активів, страхування, прогнозування ринку і багато інших. Ці послуги можуть бути надані безпосередньо учасниками мережі, а не фінансовими посередниками. Децентралізовані фінанси можуть бути доступними для будь-якої людини з Інтернет-підключення, незалежно від її місцеперебування. Це робить їх особливо корисними для тих, хто не має доступу до традиційних фінансових послуг через економічні або географічні обмеження. Всі транзакції в децентралізованих фінансах реєструються у публічному блокчейні, що забезпечує прозорість та недоступність до змін. Кожен може перевірити історію проведення операцій [3].

- Контракти розумних контрактів: Смартконтракти (Smart Contracts) - це програми, які автоматично виконують, контролюють і захищають угоди між сторонами без необхідності посередництва або довіреності третіх сторін. Вони є одним з ключових елементів блокчейн-технології, особливо в контексті децентралізованих фінансів. Розумні контракти автоматично виконують певні дії на основі заданих правил та умов. Коли виконуються певні умови, програма самостійно запускає виконання угоди, включаючи передачу активів, виконання платежів або запуск інших функцій. Після того як смартконтракт розміщений на блокчейні, він стає недоступним для змін. Це забезпечує безпеку та недоступність до модифікацій з боку сторін контракту або третіх сторін. Розумні контракти використовують криптографію для забезпечення безпеки та автентифікації. Кожна сторона має унікальний ключ, що дозволяє контролювати доступ до контракту та його функцій [4].

- Штучний інтелект (Artificial Intelligence): відіграє важливу роль в фінансових операціях, поліпшуючи ефективність, точність та автоматизацію різних процесів [5]. Ось декілька способів, якими AI впливає на фінансові операції:

1. Аналіз даних: штучний інтелект використовується для обробки та аналізу великих обсягів фінансових даних. Він може виявляти кореляції, тренди та незвичайні відхилення, що допомагають в прийнятті рішень щодо інвестицій, ризик-менеджменту та прогнозування фінансових результатів.

2. Автоматизована торгівля: AI використовується для автоматизації торговельних операцій на фінансових ринках. Він може аналізувати ринкові дані, розпізнавати тренди та патерни, і виконувати торгові операції на основі заданих правил та алгоритмів. Це дозволяє швидше та точніше реагувати на зміни у ринкових умовах.

3. Кредитний аналіз: технологія може використовуватись для оцінки кредитного ризику та прийняття рішень щодо надання кредитів. Він аналізує фінансові дані та інформацію про позичальників, що допомагає визначити ймовірність погашення кредиту та встановити відповідні умови кредитування.

4. Робота з клієнтами: AI може бути використаний для автоматизації обслуговування клієнтів у фінансових установах. Він може відповідати на запити клієнтів, надавати інформацію про продукти та послуги.

Використання новітніх криптовалютних технологій дозволить українським фінансовим установам забезпечувати більш високий рівень безпеки та захисту операцій. Це стає особливо критичним у часи війни, коли фінансові ризики та загрози зростають. Застосування шифрування, багаторівневих автентифікаційних систем та інших сучасних заходів безпеки допоможе захистити фінансові активи клієнтів та забезпечити стійкість фінансової системи. Впровадження цих технологій допоможе покращити ефективність та швидкість роботи фінансових установ. Автоматизація процесів, впровадження швидких платіжних систем та онлайн-сервісів дозволять зменшити час, необхідний для виконання фінансових операцій. Це особливо важливо в умовах військового стану, коли доступність до фінансових послуг може бути обмежена або існує потреба в оперативному реагуванні на зміни у ситуації. Новітні фінансові технології можуть сприяти збільшенню доступності фінансових послуг для широкого кола населення.

Література:

1. Попов В. Що таке криптовалюта? *Радіо Свобода*.
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/details/28742278.html>.

2. Blockchain. *IT-Enterprise*. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/blockchain>.

3. Що таке децентралізовані фінанси? *На Chasi*.
URL: <https://nachasi.com/crypto/2021/01/15/defi/>.

4. Задобрюк Д. Що таке смарт-контракти і які принципи їх роботи? *LexInform*. URL: <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/shho-take-smart-kontrakty-i-yaki-pryntsypu-yih-roboty/>.

5. Даниленко Ю. Від Ш до І: що таке штучний інтелект та як він трансформує світ. *Speka*. URL: <https://speka.media/ai/vid-s-do-i-shho-take-stucnii-intelekt-ta-yak-vin-transformuje-svit-xv7039>.

Сімецькі А.Ф.,

здобувач вищої освіти

спеціальності 051 «Економіка»

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Шевченко А.А.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

УТИЛІЗАЦІЯ ВІДХОДІВ : ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі проблема забруднення навколишнього середовища постає дуже гостро. З кожним роком стан довкілля все більше та більше погіршується. Проблемою є не лише відходи великих заводів, а і здавалося б невинне птахівництво. Значним джерелом забруднення ґрунту, води і повітря є тваринництво, адже рідкі і тверді екскременти живих організмів та послід птахів, при неправильному зберіганні яких потрапляють в балки, забруднюють ґрунтові води. Цілі гектари випаленої токсичними речовинами землі, заражена патогенними мікробами вода – це зворотний бік вітчизняного птахівництва. Великі агрохолдинги, міркуючи над якістю своєї продукції і вкладаючи мільйони в рекламні кампанії, заощаджують на утилізації відходів виробництва. Якщо так продовжиться й далі, збиток, який вони наносять стане еквівалентним застосуванню біологічної зброї. У відходах птахівництва прогресують небезпечні мікроорганізми, що можуть спричинити спалах епідемії. Проте, якщо пташиний послід правильно обробити за допомогою біооб'єктів, то можна отримати від добрив до корму, так як за удобрювальною цінністю пташиний послід перевершує всі інші відходи тваринництва.

Утилізація відходів птахівництва може стати ефективним інструментом для забезпечення економічного зростання України в умовах воєнного стану. Перш за все, це може стати стимулом для розвитку власних виробництв з переробки відходів птахівництва, що забезпечить створення нових робочих місць та збільшення виробничих потужностей в Україні. Крім того, утилізація відходів птахівництва може стимулювати розвиток інноваційних технологій та обладнання, що дозволить підвищити ефективність виробництва та зменшити витрати на переробку відходів. Також, утилізація відходів птахівництва може забезпечити зменшення витрат на закупівлю добрив та кормів за рахунок переробки відходів у ці корисні продукти. Крім того, відходи птахівництва можуть бути використані як джерело біогазу та електроенергії, що дозволить знизити витрати на енергоспоживання та забезпечити додаткові джерела доходів для птахівницьких підприємств. Утилізація відходів птахівництва також допоможе зменшити вплив птахівництва на довкілля та забезпечити здоров'я та безпеку населення. Це позитивно позначиться на стані економіки в цілому, оскільки здорові та працездатні люди забезпечують стабільний розвиток економіки.

Проблема використання відходів в птахівництві в Україні є актуальною і вимагає комплексного підходу для її вирішення. Одним з факторів, що стримують аграріїв утилізувати відходи в птахівництві, є недостатня регулятивна політика. Наприклад, законодавство, що регулює санітарну та гігієнічну ситуацію в птахокомплексах, не завжди забезпечує достатньої підтримки аграріям у використанні відходів. Крім того, недостатня наявність ресурсів та матеріалів, необхідних для ефективної утилізації відходів, також може бути фактором, що стримує аграріїв від здійснення цієї процедури. Це може включати в себе відсутність необхідного обладнання та технологій, які можуть бути дорогими для придбання та експлуатації. Загалом, для того, щоб стимулювати аграріїв в Україні утилізувати відходи в птахівництві, необхідно вирішувати проблеми регулятивної політики та забезпечити необхідні матеріали та ресурси для їх ефективного використання.

Утилізація відходів птахівництва може мати кілька перспективних напрямів:

1. Виробництво добрив. Пташиний послід містить велику кількість азоту, фосфору та калію, які необхідні для росту рослин. Використання цих відходів як добрив може значно поліпшити якість ґрунту та підвищити врожайність.

Одним із методів отримання органічного добрива є використання глибокої підстилки. Для цього використовують сухий сфагновий торф, разом із подробленою соломою.

Якщо ж немає можливості використовувати торф, то його можна замінити такими матеріалами як: полови, солону, тирсу.

Свіжий пташиний послід, що не містить аміаку, можна швидко висушити за температури 600-800°C. Для цього використовуються барабанні сушарки. Висушений пташиний послід являє собою гранульований продукт, що містить 4,54% азоту, 3,65% фосфору і 3,65 % калію. Він дуже транспортабельний і може зберігатися в сухих приміщеннях протягом тривалого часу. Однак через велику витрату палива на сушіння цей метод широко не використовується [1].

2. Виробництво біогазу. Курячі відходи можна використовувати для виробництва біогазу, який можна використовувати для вироблення електрики і тепла.

Дедалі більше компаній шукають ефективні та економічні способи боротьби з відходами виробництва. На ринку існують рішення, які не тільки переробляють органічні відходи, а й пропонують можливість заробити на них додаткові гроші. Яскравим прикладом є біогазові комплекси.

Розвиток сектору відновлюваних джерел енергії в Україні, зокрема біогазових технологій, розпочався 2003 року, коли в Дніпровському регіоні було побудовано першу біогазову установку. Відтоді було реалізовано різні біогазові проекти з різним ступенем успішності.

Біогазові установки - це споруди, які можуть працювати безперервно 24 години на добу 365 днів на рік. Процес ферментації в біогазовій установці відбувається в анаеробних умовах і забезпечується дією бактерій, які споживають органічні відходи та перетворюють їх на біодобрива, а біогаз є результатом їхньої життєдіяльності. Для підтримання тривалого та ефективного життєвого циклу метаногенних бактерій і забезпечення стабільного виробництва біогазу необхідне регулярне надходження свіжих органічних речовин. Крім того, біогазові електростанції є об'єктами з виробництва електроенергії та зобов'язані постачати певну кількість електроенергії в мережу за договором на поставку електроенергії, яка не може бути припинена через штрафні санкції в разі недостатньої подачі електроенергії в мережу.

Біогазові електростанції також є важливими в поєднанні з сонячними вітряними електростанціями, які наразі будуються у великій кількості і можуть виробляти значну кількість електроенергії. Однак сонце світить не завжди, і вітер дме також не завжди. Тому для покриття пікових навантажень необхідні мобільні потужності. Біогазові установки ідеально підходять для цієї мети [2].

3. Виробництво кормових добавок. З пташиного посліду можна виробляти кормові добавки, які можуть використовуватися як джерело живлення для тварин.

4. Виробництво білкових концентратів. Курячий послід можна використовувати для виробництва білкових концентратів, які можуть бути використані в якості добавок до їжі людини або тварин.

5. Виробництво біологічно активних речовин. З курячого посліду можна виробляти біологічно активні речовини, які можуть використовуватися як харчові добавки або ліки.

6. Виробництво компосту. З пташиного посліду можна виробляти компост, який можна використовувати для поліпшення якості ґрунту та підвищення врожайності.

Утилізація відходів птахівництва є важливою проблемою, яка не може бути проігнорована в Україні. Однак, зростає рівень соціальної відповідальності, тому все більше компаній шукають ефективні та економічно привабливі способи позбавлення від відходів. Зокрема, утилізація залишків птахівництва може бути складною задачею, оскільки вона пов'язана з великою кількістю відходів та потребує спеціального підходу до їх обробки.

Література:

1. Відходи птахівництва: від проблем до рішень. ECOBUSINESS. 2021. URL: <https://ecolog-ua.com/news/vidhody-ptahivnyctva-vid-problem-dorishen#:~:text=%> (дата звернення: 01.05.2023)

2. Коли утилізація відходів стає бізнесом. AgroBiogas. 2019 URL: <https://agrobiogas.com.ua/when-utilization-becomes-a-business/> (дата звернення: 01.05.2023)

3. Птахівництво масового ураження. Тиждень.ua. 2011. URL: <https://tyzhden.ua/ptakhivnytstvo-masovoho-urazhennia/> (дата звернення: 01.05.2023)

Сімецькі А.Ф.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Замлинська О.В.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Економіка України вже другий рік потерпає від кровопролитної війни з Росією. І протягом останнього року бізнес у країні намагався здолати навалу ризиків і форс-мажорів та втриматися на плаву.

Оговтавшись від шоку повномасштабного вторгнення, підприємці змушені були адаптуватися до нових, більш жорстких умов. Зокрема, багато підприємств зазнали великих втрат на початку великої війни. Деякі підприємці втратили все, бо частина нашої території була жорстоко зруйнована й окупована. Але загалом, незважаючи на всі зусилля нацистів зруйнувати нашу економіку, як військовими діями, так і енергетичною кризою, підприємства намагалися вижити та продовжувати працювати [1].

Війна в Україні має серйозний негативний вплив на бізнес. Економіка стала більш нестабільною, курс валюти зріс, а з ним - інфляція. Багато компаній були змушені змінити свою цінову політику та переглянути свою бізнес-модель. Зв'язки з клієнтами та партнерами також були порушені, але деякі компанії змогли зміцнити свої стосунки з ними. Низка компаній була змушена евакуюватися із зони бойових дій. На додаток до значного зниження добробуту та зростання цін, з початком війни бізнес фактично втратив можливість вести зовнішньоекономічну діяльність. Кордони з Росією та Білоруссю із зрозумілих причин були закриті, робота морських портів країни та авіап перевезення паралізовані, а пропускна спроможність західних кордонів суттєво обмежена. Крім того, вісім мільйонів людей покинули Україну, рятуючись від бойових дій, і майже п'ять мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами всередині країни. Багато працездатного населення звільнилися з підприємств та встали на захист незалежності країни. У цих

складних умовах багато українців об'єдналися і намагалися підтримати внутрішню економіку, де бізнес був життєво важливим. Як наслідок, багато людей віддали перевагу продуктам місцевих виробників, а українські бренди стали дедалі популярнішими.

Розглянемо деякі особливості ведення бізнесу під час війни, з якими стикаються наші бізнесмени:

Невизначеність: під час війни бізнес стикається з невизначеністю, оскільки економічні умови та правила змінюються швидко та несподівано. **Ризик:** бізнес під час війни пов'язаний з великим ризиком, оскільки можливість втратити всі інвестиції та активи значно вища.

Обмежені ресурси: війна призводить до обмеження ресурсів, таких як трудові ресурси, сировина та матеріали, що може ускладнити виробництво та збут продукції.

Зміна попиту: війна провокує зміни попиту на товари та послуги, що може вимагати перебудови бізнес-моделей та стратегій.

5. **Необхідність адаптації:** бізнесам доводиться адаптуватися до нових умов під час війни, щоб залишатися конкурентоспроможними.

6. **Вплив держави:** під час війни держава активно втручається в економічні процеси та регулює бізнес-діяльність, оподаткування і перевірки.

7. **Необхідність підтримки:** бізнесу потрібна підтримка уряду та інших організацій під час війни, щоб зберегти свою діяльність і вижити в складних умовах.

З початку повномасштабного вторгнення українська влада усвідомила, що паралізований війною сектор бізнесу потребує негайної допомоги. Тому в березні минулого року було ухвалено закон про пільгове оподаткування підприємств. Крім того, митні збори і ПДВ на весь імпорту були припинені, але знову відновлені в червні. Також було запроваджено урядову програму грантів eRobot, яка, створила можливість для підприємств отримувати гранти на створення нових робочих місць. Деякі ж підприємці змогли перенести свої підприємства в більш безпечні райони в рамках програми переселення і відновити там свою діяльність за підтримки держави. За даними Міністерства економіки, станом на початок лютого 791 підприємство переїхало, з них 617 уже працюють на новому місці.

Після наданої підтримки від держави, усвідомивши усе що сталося, наші бізнесмени почали діяти. Першими кроками (не враховуючи переміщення) для налагодження бізнесу стали:

1. **Мобілізація ресурсів:** український бізнес швидко мобілізував свої ресурси для відновлення економіки після початку війни.

2. Диверсифікація ринків: Багато компаній почали шукати нові ринки збуту за кордоном, щоб зменшити залежність від внутрішнього ринку.

3. Впровадження технологій: бізнес-сектор в Україні зосередився на впровадженні новітніх технологій та інновацій, що дозволило ефективніше працювати в умовах війни.

4. Розвиток експорту: важливим напрямком відновлення українського бізнесу стало активне розширення експортних ринків і залучення зарубіжних інвестицій.

5. Перепрофілювання виробництва: багато компаній змушені були змінити свій напрямок виробництва і переорієнтуватися на інші товари і послуги, що відповідають потребам ринку.

6. Розвиток малих та середніх підприємств: в умовах кризи бізнес українських малого та середнього розміру зазнав певного піднесення, що стало важливим рушієм для відновлення економіки.

7. Стратегічне переосмислення: українські підприємства були змушені переглянути свою стратегію розвитку, враховуючи нові реалії воєнного конфлікту.

8. Залучення іноземних інвестицій: для забезпечення стійкості та розвитку українського бізнесу велика увага приділялася залученню іноземних інвестицій.

9. Використання інформаційних технологій: багато компаній почали активніше використовувати ІТ-рішення для оптимізації процесів та забезпечення ефективності роботи.

10. Удосконалення логістики: умови воєнного конфлікту вимагали від підприємств істотно змінити свої логістичні ланцюги, щоб забезпечити безперебійну поставку товарів.

Незважаючи на те, що вже багато чого зроблено, український бізнес чекає ще немало труднощів. А особливо у найближчому післявоєнному майбутньому очікується, що вітчизняні підприємства зіткнуться з нестачею кваліфікованих кадрів, ноу-хау та технологій, нестачею людських ресурсів, труднощами в отриманні доступу до фінансування для відновлення та адаптації до нових умов. Крім того, підприємці можуть зіткнутися з посиленням конкуренції, нестачею платоспроможних клієнтів та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Застосування інноваційних технологій в сільському господарстві може стати рушійною силою для розвитку аграрного сектору та забезпечення продовольчої безпеки країни в умовах війни. Бізнес-аналітика компаній зараз проходить стадію реінжинірингу за рахунок тестування різних програм, розуміння та аналізу бази даних, покращення комунікаційної взаємодії на всіх

рівнях бізнес-процесів та прийняття рішень в умовах інтерактивності та прозорості [3].

Але все ж українські підприємства, як і вся країна, з нетерпінням чекають на перемогу і закінчення війни, що дасть їм змогу повернутися до мирного ритму життя. 90% респондентів вважають, що закінчення війни матиме найбільший вплив на їхній бізнес; друга група представників бізнесу очікує зняття окупації української території (51%). Закінчення війни є головним пріоритетом для підприємств усіх розмірів [4].

На завершення, можна додати тільки те, що кожен мешканець нашої держави, кожен бізнесмен, підприємець, всіма фібрами тіла і розуму бажає якнайшвидшого завершення війни. А бізнесу цікаво долучитися, наприклад, до програми «Цифрова Європа» і отримати грант на фінансування власних проєктів з фонду програми, що становить 7,6 млрд євро, які виділятимуть до 2027 року.

Література:

1. Жирій К. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни. УНІАН. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html>
2. Макеєв О. О., Руденко С. В., Замлинська О. В., Крисоватий Р. Р. Концептуальні засади проєктного підходу до впровадження інновацій на аграрних підприємствах. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021. Том 6. № 3. С. 317-329. http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ujae_2021_r03.pdf#page=317
3. Замлинський В. А., Щуровська А. Ю., Замлинська О. В. Особливості та характеристики business intelligence (BI)-систем як інструменту підвищення ефективності діяльності компанії. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 1. С. 53 – 61. http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ujae_2023_r01_a08.pdf
4. Ангел Є., Федець І., Кузяків О. Виробництво відновлюється але малому бізнесу досі важко. ZN.UA. Правда тижня. 2022. URL: <https://zn.ua/ukr/business/virobnitstvo-vidnovljujetsja-ale-malomu-biznesu-dosi-vazhko.html>

Щербак Д.О.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Крюкова І.О.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

СТАЛІ ПОДАТКОВІ ПОТОКИ ОДЕЩИНИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Одеська область є найбільшою адміністративно-територіальною одиницею країни та має виключне історичне та соціально-економічне значення для країни. Частка області у створенні національного продукту складає близько 5%. Область формує виключні для національної економіки торговельно-економічні можливості та пріоритети. Вигідне економічне розташування Одеської області та структура регіональної економіки здійснюють значний вплив на формування податкового потенціалу області. У 2022р. обсяг податкових потоків, що були спрямовані з Одеської області до Державного бюджету, становив 13,8 млрд грн., у бюджетах місцевих рівнів було акумульовано близько 23,0 млрд грн. [1, 2].

В Одеській області отримали розвиток всі види економічної діяльності, проте, з урахуванням специфіки історичних, природно-географічних та соціально-економічних факторів, переважний розвиток одержала торгівля товарами та послугами. Основним видами економічної діяльності у структурі суспільного виробництва Одеської області, які забезпечують надходження податкових платежів до Державного бюджету країни, є державне управління й оборона (30%), оптова та роздрібна торгівля (13%), транспорт та зв'язок (12%), промисловість (11%), сільське господарство (7%). (рис. 1).

Основним видами податків та обов'язкових платежів, які сформували податкові потоки для фінансового поповнення місцевих бюджетів у 2022р., стали податок з доходів фізичних осіб (15,8 млрд грн), плата за землю з юридичних осіб (2447 млн грн), податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (454,6 млн грн), єдиний податок (1707,4 млн грн), акцизний збір (466,2 млн грн), місцеві збори (туристичний та за паркування транспортних засобів – 25,9 млн грн). [2].

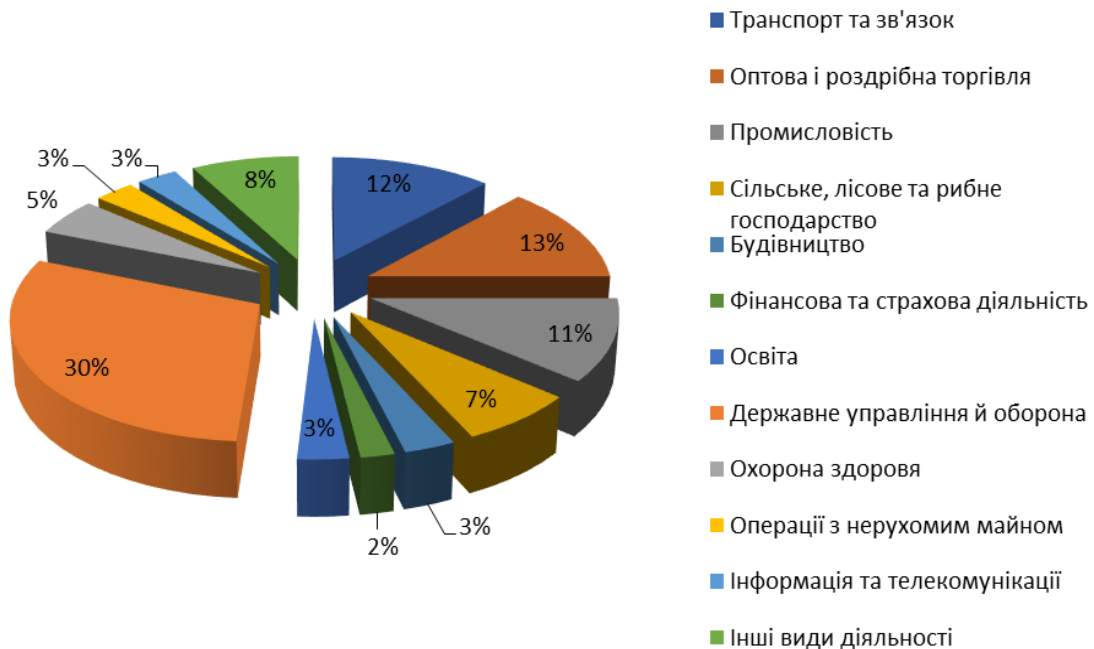

Рис. 1. Частка видів економічної діяльності Одеської області у формуванні податкових потоків Зведеного бюджету за 2022р., %

Джерело: складено автором за [2]

Динаміка нарощування обсягів податкових потоків в Одеській області свідчить про наявність потужного податкового потенціалу області, використання якого на даний час обмежується на рівні 1,7% у частині формування Зведеного бюджету країни та на рівні 5,5% у частині наповнення податкових надходжень Державного бюджету України (табл. 1).

Іншими податковими потоками, які було спрямовано до Державного бюджету України у 2022 році, стали: екологічний податок (34,1 млн грн), рентна плата за спеціальне використання води (12,8 млн грн), рентна плата за використання надр (14,7 млн грн), рентна плата за використання радіочастотним ресурсом (4,2 млн грн).

За умов триваючого військового конфлікту в Україні надзвичайно важливим постає питання забезпечення сталих податкових надходжень до бюджету країни. Незважаючи на те, що у 2022 році частка податкових надходжень у структурі формування доходів Зведеного бюджету України скоротилась до 61,2% (внаслідок зростання обсягів та частки прямих фінансових надходжень від закордонних країн і міжнародних організацій), роль та місце податків у формуванні фінансового базису виконання державою властивих їх функцій залишається виключною. Для забезпечення сталих

податкових надходжень та виконання планових індикативних показників в одеській області на високому рівні організований механізм податкового адміністрування та контролю за податковою відповідальністю платників податків.

Таблиця 1

Роль Одеської області у формуванні податкових потоків держави

Обсяги податків та обов'язкових платежів, млн. грн.	Україна (2022р.)	Одеська область		Частка області у формуванні податкових потоків держави, %
		2021р.	2022р.	
Податок на прибуток	130561,8	1295,0	1456,3	1,1
ПДВ	467001,0	6071,0	5904,6	1,3
Акцизний збір	105215,2	425,6	225,5	0,2
Всього надходжень до місцевих бюджетів	84305,1	18780,7	23037,2	27,3
Всього надходжень до Державного бюджету	251346,0	12890,0	13820,8	5,5
Всього надходжень до Зведеного бюджету	2196273,3	31670,7	36857,9	1,7

Джерело: розраховано автором за [1,2,3]

За 2022р. Головним управлінням ДПС в Одеській області було проведено ряд заходів, результатом яких стало зменшення розміру податкового боргу платників податків Одеської області, завдяки яким до Зведеного бюджету країни додатково надійшло 448,5 млн грн (у т. ч. 236,5 млн грн до Державного бюджету). Негативні наслідки військового конфлікту не могли не позначитись на обсягах формування і надходження податкових потоків області. Згорання бізнесу, песимістичні очікування підприємців, масова міграція населення країни поставали причинами коливань обсягів податкових надходжень області. Разом з тим, планові показники поповнення Державного та Зведеного бюджету країни одеська область виконала, хоча станом на кінець 2022р. обліковувалось 1068,4 млн грн. загальної суми податкового боргу [2].

З метою забезпечення стабільних надходжень податкових потоків виключного значення набуває контроль за дотриманням чинного податкового законодавства України. Як свідчать дослідження, найбільш розповсюдженими правопорушеннями у сфері податкового законодавства в Одеській області виявились: легалізація доходів, отриманих неправочинним способом; фальсифікація алкогольної продукції, порушення у сфері обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів.

Податкова система – базовий елемент державного фінансового механізму, дієвість якого визначає фінансово-економічний та адміністративний потенціал управління національною економікою. За даними Paying Taxes 2020 (у подальшому дослідження не проводились) Україна втрачала свої позиції у світовому рейтингу (56 місце) внаслідок дії наступних проблемних обставин: складність у сплаті податків, рівень ставка податків; час компаній на складання звітності; термін повернення ПДВ; постійні зміни у податковому законодавстві [4]. Аналогом світового індикатора привабливості національної податкової системи став рейтинг світової податкової конкурентоспроможності, у якому у 2022 році прийняли участь 38 країн світу. Конкурентоспроможний податковий індекс – індикатор, який утримує максимальну податкову ставку на низькому рівні. Важливе значення має нейтральність національної податкової системи по відношенню до реалізації можливостей накопичення економічного багатства (як юридичними, так і фізичними особами). Україна у даний світовий рейтинг не ввійшла, а лідерами стали Естонія, Латвія та Нова Зеландія [5].

Перехід економіки України до глобальної концепції сталого розвитку об'єктивно потребує швидкої адаптації національної податкової системи до нових викликів та умов. У першу чергу, це стосується необхідності забезпечення пріоритету сталості, повноти та прозорості формування і надходжень податкових потоків до централізованих бюджетів відповідного рівня. Виняткове значення у найближчій перспективі матимуть екологічні виклики і ризики, до яких має бути готовою національна податкова система. Вже реальним постають для України ризики зростання рівня безробіття, нестабільності бізнес-діяльності та скорочення чисельності платників податків. Зростають ступінь відтоку капіталу та ризики тіньової економіки. Проблемою для суспільства країни постає також нерівномірність розподілу національного багатства, нерівності доходів та можливостей набуття соціально-економічних благ. Все це потребує розробки і реалізації комплексу заходів, спрямованих на формування стійкої податкової системи, яка визначається потенціалом генерування достатнього обсягу податкових потоків для інституційного забезпечення діяльності держави. Це, у свою чергу, вимагає концентрації зусиль та обґрунтування ефективних податкових механізмів управління як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

Література:

1. Звіт про виконання Плану роботи Головного управління ДПС в Одеській області за 2021 рік. URL: <https://od.tax.gov.ua>.
2. Звіт про виконання Плану діяльності Державної податкової служби України за 2022 рік. URL: <https://tax.gov.ua>.

3. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/>

4. Paying Taxes 2020. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes-2020>

5. International Tax Competitiveness Index 2022. URL: <https://taxfoundation.org/2022-international-tax-competitiveness-index/>

Шамотій А.М.

*здобувачка вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Запша Г.М.,
*д.е.н., завідувач кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Інвестиційна діяльність є важливим фактором розвитку аграрного сектора економіки та підвищення його ефективності. Саме за рахунок інвестицій в сільське господарство можливо підвищити продуктивність виробництва та якість продукції рослинництва та тваринництва, здійснити оновлення технічної бази аграрних підприємств, зменшити втрати під час зберігання і транспортування продукції, впровадити новітні ресурсозберігаючі технології. Дослідження механізмів та особливостей інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України актуалізується у зв'язку з нагальністю відновлення аграрного виробництва на всіх сільських територія України у післявоєнний період.

Інвестиційна діяльність спрямована на перетворення наявних ресурсів у фінансові активи або реальні активи, які можуть забезпечувати дохід та зростання капіталу. Україна має законодавчу базу, що регулює інвестиційну діяльність в країні. Зокрема, Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає правові засади інвестиційної діяльності, включаючи права та обов'язки інвесторів, порядок залучення та захисту інвестицій. Згідно законодавчого визначення поняття «інвестиційна діяльність» характеризується як сукупність

практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1].

В профільній економічній літературі представлені різноманітні підходи до тлумачення даної категорії. Так, Романова Т.В. та Кучер Я.В. трактують інвестиційну діяльність, як сукупність практичних дій інвесторів та учасників щодо здійснення інвестицій для одержання доходу чи прибутку [2]. Подібний підхід прослідковується і у Музиченко Т.О, який називає інвестиційну діяльність сукупністю послідових дій її суб'єктів (інвесторів, учасників) щодо здійснення інвестицій з метою одержання доходу[4]. Петренко Л.М. подає дещо ширше поняття, та зазначає, що під інвестиційною діяльністю слід розуміти організовану діяльність, що здійснюється в реально існуючих у країні умовах господарювання за допомогою практичних дій суб'єктів інвестиційної діяльності, функції яких полягають у цілеспрямованому процесі знаходження необхідної кількості інвестиційних ресурсів, виборі відповідних об'єктів чи інструментів для їх вкладання, розробці і впровадженні поетапної інвестиційної програми чи стратегії та забезпеченні ефективної її реалізації з метою отримання прибутку чи іншого позитивного ефекту [3]. Таким чином, інвестиційна діяльність – це процес вкладання грошей, ресурсів та активів у проекти, підприємства або фінансові інструменти з метою отримання прибутку або досягнення інших фінансових цілей у майбутньому.

Інвестиційна діяльність у сільському господарстві має свої особливості, які відрізняють її від інших галузей економіки. В наукових джерелах автори узагальнюють ці особливості за певними ознаками. Так, Кучеренко Ю. А.[8] та Рибіна Л.О.[9], класифікуючи особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі за організаційно-економічними аспектами, виокремлюють їх залежно від специфічних факторів впливу на інвестиційний клімат, особливості об'єктів залучення інвестицій, специфічних цілей інвестиційної діяльності та характерних напрямків інвестування.

Ще один підхід вчених до класифікації особливостей інвестиційної діяльності в аграрному секторі, що представлений, зокрема, в працях Ходаківського В.М.[7] та Фурсіної О.В.[6] розкриває специфіку інвестування через особливості ризиків та відповідальності в даній галузі. Так, вони акцентують увагу на: високому рівні фінансової відповідальності, пов'язаної з інвестиційними рішеннями в аграрному секторі; ризиках, що зумовлені природними факторами, такими як погода, шкідники, захворювання рослин, що можуть впливати на врожайність та дохідність сільськогосподарських підприємств; соціальній відповідальності та ризиках, пов'язаних з впливом

інвестиційної діяльності на зайнятість, розвиток сільських територій та екологічну стійкість.

Свиноус І.В., Сало І.А., Рудич О.О., Свиноус Н.І. та інші вчені в своїх дослідженнях специфічних рис інвестиційної діяльності у сільському господарстві зосереджуються на облікових та економічних особливостях процесів інвестування в аграрних підприємствах. Облік інвестицій в аграрному секторі вимагає їх класифікації залежно від цілей, об'єктів та тривалості. Аграрні підприємства здійснюють капітальні вкладення в придбання землі, будівель, машин та обладнання. Облік цих вкладень включає фіксацію вартості, амортизацію, пов'язані з ними витрати та визначення доходів, пов'язаних з використанням цих активів. Окрім цього аграрні підприємства повинні забезпечувати належну специфічну звітність та документацію щодо інвестиційної діяльності, включаючи фінансові звіти, акти оцінки, договори та інші відповідні документи. Ефективне ведення фінансового обліку дозволяє аналізувати прибутковість, ліквідність, рентабельність та інші фінансові показники підприємства. Це допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій та фінансового планування. Отже, облік капітальних вкладень, витрат, виробництва, ресурсів, фінансових показників мають окреме місце в класифікації особливостей, адже мають свої специфічні моменти [5].

Узагальнення існуючих підходів щодо класифікації характерних рис інвестиційної діяльності в аграрному секторі дозволяє систематизувати їх в залежності від особливості формування інвестиційного клімату в даній сфері, специфіки управління інвестиційною діяльністю, а також особливостей комплексу маркетингу в інвестиційній діяльності. Деталізований перелік специфічних рис інвестиційної діяльності в контексті виділених ознак представлено в таблиці 1.

Виділення даних ознак підпорядковано логіці інвестиційного менеджменту, згідно якої процес прийняття рішень та їх реалізація щодо інвестування передбачають оцінку інвестиційного клімату, здійснення управлінських функцій планування, організації, координації мотивування та контролю, а також відповідне маркетингове забезпечення.

Особливості формування інвестиційного клімату в аграрному секторі є одними з найвагоміших і охоплюють широкий спектр аспектів – від кліматичних факторів до глобального впливу державної політики.

Специфіка управління інвестиційною діяльністю пов'язана з необхідністю єдності економічних, соціальних, екологічних сфер життєдіяльності у сільськогосподарському виробництві, а також особливостями виконання

функцій менеджменту у зв'язку з просторово-територіальним розосередженням аграрного виробництва.

Таблиця 1

Систематизація особливостей інвестиційної діяльності в аграрному секторі

№ п.п.	Класифікаційна ознака	Особливості інвестиційної діяльності
1.	Специфічні особливості формування інвестиційного клімату в аграрному секторі	<ul style="list-style-type: none"> • економічні: довгостроковість окупності капітальних інвестицій в сільському господарстві; специфічні особливості сільськогосподарської продукції як продукту праці, обміну та споживання; особливості формування кон'юнктури аграрного ринку, що характеризується специфікою взаємодії попиту і пропозиції, ціноутворення, конкурентної структури аграрному ринку; • соціальні: необхідність інвестицій в розвиток соціальної інфраструктури сільських територій; • природно-екологічні: сезонність виробничих процесів; ризики несприятливих природно-кліматичних умов; необхідність збереження родючості ґрунтів; • політико-правові: необхідність державної підтримки сільського господарства, державного регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення; • техніко-технологічні: динамічний розвиток технологій та інновацій в сільському господарстві, що потребує збільшення обсягів інвестицій.
2.	Особливості управління інвестиційною діяльністю в аграрному секторі	<ul style="list-style-type: none"> • необхідність врахування в стратегіях управління інвестиційною діяльністю єдності економічних, соціальних, екологічних сфер життєдіяльності у сільськогосподарському виробництві; • специфіка планування, організації, контролю інвестиційної діяльності у зв'язку з просторово-територіальним розосередженням аграрного виробництва; • інституціональний характер управління інвестиційною діяльністю в сільському господарстві згідно програмно-цілевих завдань, принципів, функцій, кадрового забезпечення і технологій прийняття управлінських рішень
3.	Особливості комплексу маркетингу в інвестиційній діяльності в аграрному секторі	<ul style="list-style-type: none"> • особливості формування виробничого інвестиційного портфеля аграрних товаровиробників; • цінові фактори маркетингу інвестицій в аграрному секторі; • особливості каналів розподілу сільськогосподарської продукції та їх вплив на прийняття інвестиційних рішень; • особливості комунікаційної політики в інвестиційній діяльності в аграрному секторі

Джерело: створено автором

Особливості комплексу маркетингу в інвестиційній діяльності в аграрному секторі є вагомими, бо товарна, цінова, розподільча та комунікативна політика суттєво впливають на результативність інвестування.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № № 47 : станом на 10 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

2. Романова Т. В., Кучер Я. В. Напрямки підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2014. № 11. С.1-4.

3. Петренко Л. Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності. Економічні науки. 2012. № 22, ч.ІІ. С. 330-334.

4. Музиченко Т.О. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат. Сталий розвиток економіки. 2014. № 3. С. 161-167.

5. Свиноус І.В, Сало І.А, Ібатулін М.І, Трофімова Г.В., Рудич О.О, Свиноус Н.І. Економічні аспекти інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Продовольчі ресурси. 2021. Т. 9, № 17. С. 233-243.

6. Фурсіна О. Основні джерела фінансування та ризики в інвестуванні аграрних підприємств. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. № 24.3. С. 274-281.

7. Ходаківський В. М. Визначення основних чинників ефективного інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Вісник ЖНАЕУ. 2015. № 2 (51). С. 67-75.

8. Кучеренко Ю.А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 82-85.

9. Рибіна Л. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. Економіка і суспільство. 2017. № 11. С. 450-454.

ЗМІСТ

Shamotii A. ECONOMIC AND FINANCIAL CONSEQUENCES OF RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE	3
Абгаш Т. І. ЗНАЧЕННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ПІДВИЩЕННІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	6
Бірагова О.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ	11
Бойчук Е.О. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА	15
Бондар Д.В. УПРАВЛІННЯ ВІДНОСИНАМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ЗА УМОВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ	20
Волчанова Х.М., Трофименко В.С. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	24
Волчанова Х.М. ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У С(Ф)Г «НІНА» ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
Гаврилюк В.О. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ	36
Дідур М. Л. ОЩАДЛИВЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК КОНЦЕПЦІЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ПРОЦЕСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	39
Домаскіна О. О. БРЕНДИНГ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	43

Домаскіна О.О., Чернов І.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ЗАРОБІТНА ПЛАТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	47
Дромашко О.А. ВПЛИВ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	50
Завгородня А.М. РОЛЬ БАЛАНСУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	54
Єфремов А.О. ДОСВІД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНИ: МОЖЛИВІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ	56
Златова М.Г., Ткаченко М.А. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ЄДИНИМ ПОДАТКОМ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	60
Златова М.Г. АУДИТ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗА УМОВ ВІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ	63
Зюзіна А.Ю. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ	66
Іванько К.О. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ	70
Кисельова К.В. ПДВ ТА ЙОГО АКТУАЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ	75
Кіор М.І., Ковальчук П.Г. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	78
Клейбатенко А.О. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	83

Кобрин Т.А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В БАНКУ	87
Кругляк Б. В., Янік Я. В. ЕФЕКТИВНИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	91
Ляшенко А.М. СИСТЕМА «ВИТРАТИ – ВИПУСК – ПРИБУТОК» ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВИХ РІШЕНЬ	95
Морозюк І.О. СТАЛІЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	98
Морсєєва І.Ю. АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ В УМОВАХ ВІЙНИ	102
Морсєєва І.Ю. РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	108
Мусурін В.Р. АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ АРК «ПРИДУНАЙСЬКА НИВА»	113
Онищенко В. Д. УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ АГРОХОЛДИНГІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	116
Павлюченко О.Л. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЗА РІК ВІЙНИ	119
Підпригора М.С. ЗАСТОСУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ КРИПТОВАЛЮТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ	123
Сімецькі А.Ф. УТИЛІЗАЦІЯ ВІДХОДІВ : ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	127

Сімецькі А.Ф. БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	131
Щербак Д.О. СТАЛІ ПОДАТКОВІ ПОТОКИ ОДЕЩИНИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	135
Шамотій А.М. КЛАСИФІКАЦІЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	139
ЗМІСТ	144

